

ORIZONT

REVISTĂ A UNIUNII
SCRIITORILOR DIN
ROMÂNIA

SERIE NOUĂ, 32 PAGINI

IANUARIE 2015

NR. 1 (1593)

ANUL XXVII

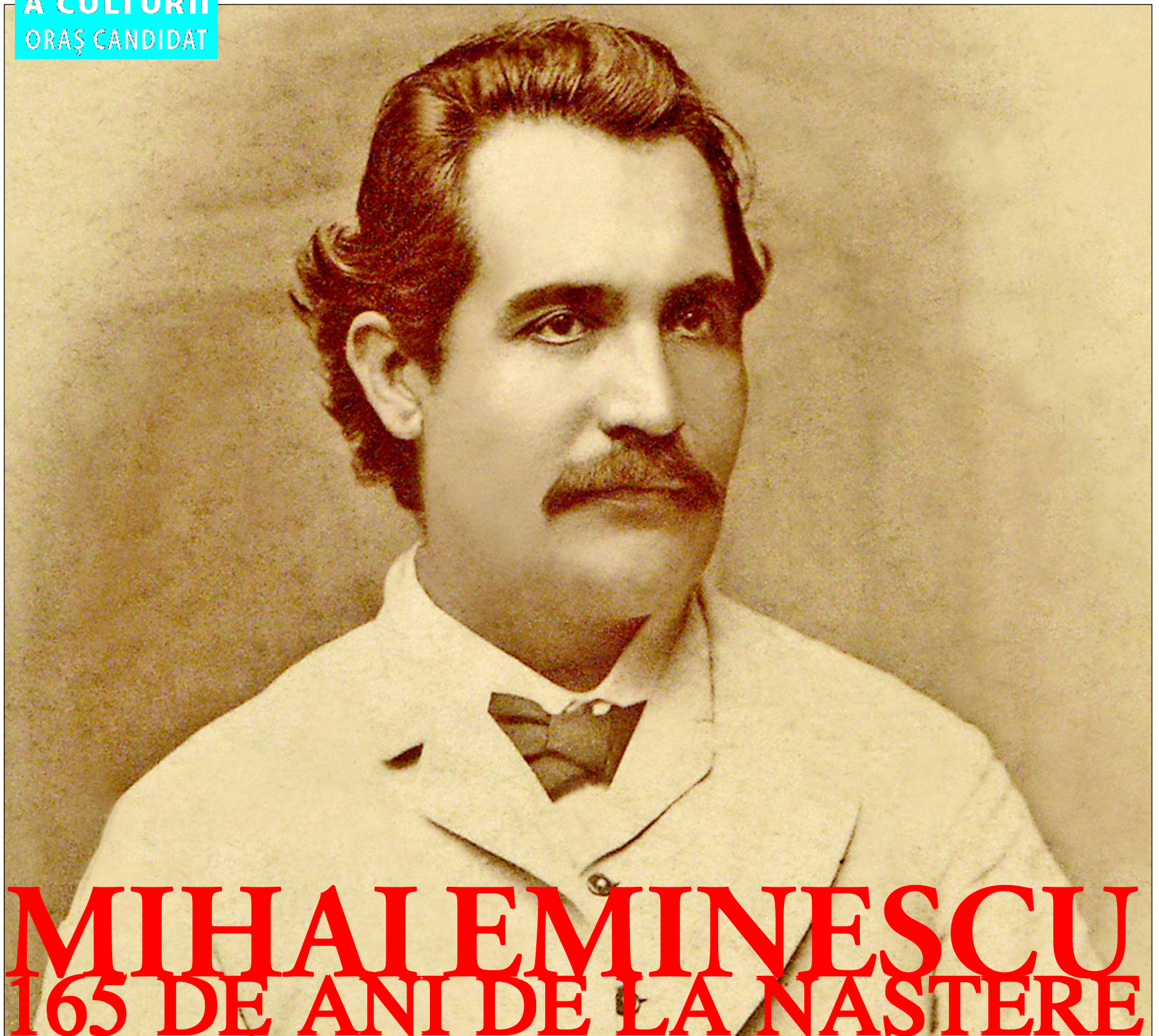
1 LEU

1

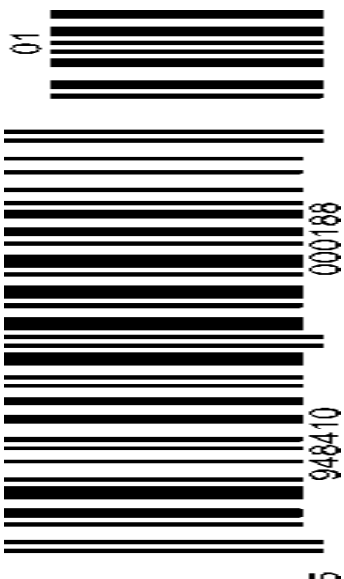
TIMIȘOARA
CAPITALĂ
EUROPEANĂ
A CULTURII
ORAȘ CANDIDAT

Acest număr al revistei apare cu sprijinul Ministerului Culturii

www.revistaorizont.ro

MIHAILEMINESCU 165 DE ANI DE LA NASTERE

DACĂ AI GRESIT, PAPAGALUL ÎNCEPE SĂ TIPE PAUL BAILEY

Mama m-a avut la patruzeci și doi de ani. Foarte târziu pentru vremea aceea, când un copil însemna că îți iei viața în mâini. Acum nu mai înseamnă nimic. Femeile își fac cariere și decid să aibă copii la treizeci și opt-treizeci și nouă de ani. Tata era mult mai în vârstă decât mama. A murit în 1948, când abia începusem să merg la școală. Mi-l amintesc foarte foarte bătrân, din cauză că eram atât de mic. Și mama era mai în vârstă decât celelalte mame. La școală, când veneau părinții să ne ia, arăta mult mai bătrână. Erau o mulțime de femei strălucitoare, unele abia aveau treizeci de ani. Făcuseră copii la șaptesprezece-optsprezece ani, la limita normalității.

4-5

SORIN TITEL ȘI POVESTEA UNEI FAMILII LIGIA TITEL

Mama s-a măritat la 15 ani, după ce a terminat clasa a șaptea la Margina și se pregătea să dea niște diferențe – învăța, de exemplu, cu o prietenă, franceza – ca să continue liceul, la Lugoj. Bătrânul ei învățător spunea că fusese cea mai deșteaptă elevă pe care o avusese vreodată. Dar s-a întâmplat să recite o poezie a tânărului notar Iosif Titel la o serbare, cred ca la punerea pietrei de temelie a bisericii din Margina... Așa că s-a dus la bunici, pe la 14 ani, și i-a anunțat că nu mai merge la liceu, se mărită. Peste un an și jumătate a venit pe lume Sorin. Pentru că ea era așa de tânără și, în plus, se mutau prea des pentru un copil mic, Sorin a stat mult timp la bunici. Mama se distra povestind cum o dată, ducându-se să-l vadă, Sorin a fugit la bunica cu vorbele; "Maică, a venit fata ta!".

8

PROIECT REALIZAT
CU SPRIJINUL PRIMĂRIEI
MUNICIPIULUI
TIMIȘOARA ȘI AL
CONSILIULUI LOCAL
TIMIȘOARA,
PENTRU SUSȚINEREA
CANDIDATURII
TIMIȘOAREI
LA TITLUL DE
CAPITALĂ EUROPEANĂ
A CULTURII
ÎN ANUL 2021

ANIVERSĂRI 2014

LUCIAN VALEA, 90. SORIN TITEL, 80. ION BUDESCU, 75. VIOREL MARINEASA, 70 CORNEL UNGUREANU

1. LUCIAN VALEA, 90

Născut în mai, 1924 în județul Bistrița, Lucian Valea debutează, în 1941, cu volumul *Mătânii pentru fata ardeleană*. Între 1941 și 1944 participă la marile șezători literare care omagiau Ardealul românesc, alături Vasile Netea, Gabriel Tepelea, Ion Th. Ilea, Iustin Ilieșiu, Grigore Bugarin, Copilu-Cheatră, Petre Bucșa. După anii de închisoare va avea domiciliul obligatoriu la Timișoara. Despre anii săi timișoreni scrie Radu Ciobanu (*Steaua*, 5-6/2002 p. 36) L-a cunoscut în 1956, la Cenaclul tineretului de pe lângă Filiala Timișoara a Uniunii scriitorilor. Filiala avea și un cenaclu al "maturilor", dar Lucian Valea prefera întâlnirile cu tinerii. "Ne fascinasă cultura lui dobândită în altă vreme, cu sistemul referențial insolit pentru noi, cu comentariile lui flamboaiente, cu apetitul polemic, cu umorul, cu impetuoșitatea și verva lui inepuizabilă și întotdeauna plină de miez."

După ședințele de cenaclu, tinerii sărbătoresc evenimentul "la un pahar de vin prost" sau prin îndelungi plimbări nocturne: "Iar el ne recita inubliabil din poezii prohibiți: Blaga, Voiculescu, Radu Stanca, Radu Gyr, la urmă din el însuși, memorabila *Ultimul cuvânt al lui Don Quijote către Sancho Panza* scrisă în largul șantierului de la Bicaz". Pe "Șantierul de la Bicaz" Lucian Valea petrecuse împreună cu Aurel Buteanu și Laurențiu Cernet. Poezia în cauză încheie volumul *Întoarcerea lui Don Quijote*, apărut la Cartea Românească în 1972. Face parte din poezia închisorilor, a "întoarcerilor". Ca și câteva poezii antologice ale lui Nichifor Crainic sau Radu Gyr, *Ultimul cuvânt al lui Don Quijote...* ia pulsul unui timp al închisorilor: "Se-ntoarce Don Quijote azi din moarte - / Poart-amintirea luptelor pe scut; / Pe frunte mucigaiuri i-au crescut / Și bezne-n ochi cu-obloane sparte. / L-a părăsit și Sancho-ntr-un târziu... / Încrăzător în sfânta lor minciună / Pleca din hanul viscolit de lună / Lăsându-l ca și hanul de pustiu. / ... / Ruginuri scumpe i-au cuprins armura - / a lepădat-o la răscruci de drum... / Spre ce tărâm cu zodie de fum / Îl îmbia să plece, Aventura? / Se-ntoarce Don Quijote, să-l primim / Îl așteptăm de-o moarte și de-o viață! / E undeva în noi, un plai sublim / Unde dintotdeauna-i dimineată..."

Au fost momente memorabile pentru ucenicii timișoreni. Le va scrie mereu : despre itinerariile sale și despre cărțile la care lucrează. Cea despre George Coșbuc, cea despre "generația amânată", cea despre "oamenii pe care i-a iubit". Ultimele două – memorialistică importantă pentru înțelegerea anilor patruzeci, cincizeci ai culturii române - vor apare cu întârziere. *Oamenii pe care i-a iubit* Lucian Valea sunt George Bacovia, Lucian Blaga, Olimpiu Boitoș, Aurel Buteanu, G. Călinescu, Traian Chelariu, Ion Chinezu, Petru Comarnescu, Gala Galaction, Ion Minulescu, Gr. C. Moisil, Victor Papilian, Cezar Petrescu, Ioan Pillat, Dinu Pillat, Liviu Rebreanu, Vladimir Streinu, Octav Șuluțiu, Ionel Teodoreanu. Nici un istoric literar nu va putea trece peste "întâlnirile" lui Lucian Valea cu ardelenii săi. Și nici peste notele pe care le scrie despre Aurel Buteanu, descoperit de poet în istoriile politice ale anilor patruzeci, în cele carcerale, dar și în cele timișorene din anii cincizeci.

În Timișoara, acasă la Aurel Buteanu îi cunoaște pe Romul Ladea și Demian. "Zilnic ne vedeam cu Franyo, prietenul lui nedespărțit". "Odată cu el, dispare nu numai un intelectual, un scriitor și un militant. Se stinge unul din ultimii ardeleni care au știut a îmbina cu artă boema și activitatea serioasă. Căci Aurel Buteanu a dăruit cafenelei o bună

parte din personalitatea sa. N-a risipit-o, ci a dăruit-o, înfrumusețând întâlnirile, înnobilitând conversațiile, ridicând prietenii la rang de comuniuni elevate."

Din paginile lui Radu Ciobanu, din amintirile prietenilor săi din nord înțeleg că și Lucian Valea, mentor adevărat, ridica prietenii culturale la înălțimile pe care le merita.

2. SORIN TITEL, 80

Nici eu și n-am insistat cum se cuvine asupra biografiei poetului: asupra Familiei scriitorului. Și nici asupra amintirilor lui Iosif Titel, tatăl lui Sorin Titel, autor de poeme, de piese de teatru, regizor, actor, colaborator al lui Filaret Barbu. Scrie Iosif Titel despre acțiunile sale de animator cultural:

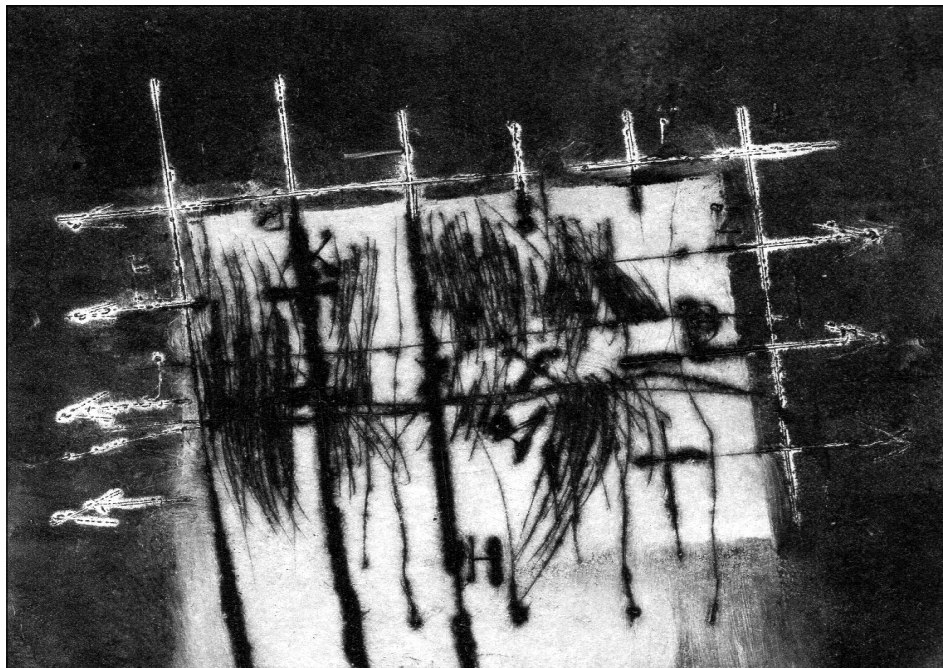
"Am găsit o comedie, pare-mi-se de Casian R. Munteanu, un ziarist lugojan, mort foarte tânăr, ceva cu niște sinecuriști, dar până la urmă s-au oprit la piesa mea în versuri, "Răscoala" – titlu original pe atunci, deoarece nu apăruse încă *Răscoala* lui Liviu Rebreanu – care le-a plăcut colegilor care făceau parte din comitetul de conducere. Am găsit și un regizor, pe baritonul Constantin Ursulescu, absolvent de Conservator, premiat la un concurs la Viena, dar șomer la Lugoj, unde stătea la părinți. A acceptat să facă regia piesei – piesa era mai ales un poem dramatic – și, deși el era cântăreț de operă, avea cunoștințe și pricepere mai mari decât noi."

Succesul a fost mare, publicul aplaudă, iar Titel-tatăl obține primul său mare succes. Ziarele locale aclamă piesa. "*Un tânăr poet bănățean*", scrie elogios Ion Bistrițeanu – mai târziu profesor universitar la Universitatea din București, mai târziu harnic comentator al fenomenului literar din Banat. "Tânărul poet" nu va fi consecvent: "Am mai publicat câteva poezii în "Vestul", dar din păcate ziarele cu comentarea piesei, cât și cele cu poeziile, s-au pierdut", scrie, prin 1986, după moartea fiului, îndoliat tată. "Atunci a început și colaborarea cu Filaret Barbu, care îmi fusese profesor de muzică prin clasa a doua de liceu. Cântam și în renumitul Cor Vidu, unde el era dirijor...."

În *Partitura unei vieți*. Memorii consemnate de Ladislau Furedi (Editura Facla, 1976, p. 89), Filaret Barbu își va aminti cu plăcere de Iosif Titel, "tatăl lui Sorin Titel". Cum Iosif Titel i-a scris libretul operetei *În lume*, după Ioan Popovici-Bănățeanul: mare succes. Iar seniorii scrisului din Banat, care vor fi citit paginile lui Iosif Titel, vor numi opera tânărului prozator, "experimentele" lui, "un antimodel".

Eu cred că e vorba de continuitate: Sorin Titel aparținea unui alt timp al culturii. În alt timp al culturii, Sorin Titel, ca și prietenul, colegul lui din Caransebeș, Horia Pătrașcu, voia să facă film. Ca atare, în 1954 va intra la Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică. Concurența era dură și, retrospectiv privind lucrurile, suntem uimiți că, la același examen, Horia Pătrașcu a căzut. Sorin Titel va trece (va fi trecut) la Filologie, de unde în 1957 va fi exmatriculat. Va fi profesor suplinitor la Cârpa, pe urmă la Caransebeș. Montează cu elevii, și la Cârpa și la Caransebeș, piese de Caragiale, de Cehov, scenete citabile. În 1965 apare volumul său de debut, *Copacul*: e primul său succes de prozator. *Reîntoarcerea posibilă*, îl așează într-o avangardă a prozei tinere.

Scrie articole privind *noul roman, le nouveau roman*, dar se întoarce la teatru: în decembrie 1967 Studioul timișorean îi prezintă *Fructul oprit*. E într-o avangardă a

teatrului? *Dejunul pe iarbă* (1968), primul "nouveau roman" românesc îl arată a fi într-o avangardă a prozei, ca și, în 1970, momentul său oniric. Romanul *Lunga călătorie a prizonierului* (1971), așezat sub semnul lui Kafka, va apare în Franța cu banderola *Scriitori anticomuniști din Est*. În 1974 *Țara îndepărtată* inaugurează tetralogia sa bănățeană (urmează *Pasărea și umbra*, 1977, *Clipa cea repede*, 1979, *Femeie, iată fiul tău*, 1983.) Cel puțin prima, transformată în scenariu, e negociată cu regizori importanți, dar numai Stere Gulea va realiza, după povestirile sale "mai vechi" filmul *Iarba veche de acasă*.

În 1983 se întâlnește la New York cu Hari From, șeful unei Case de filme. Fuseseră colegi, în 1954, la I.A.T.C. Sorin îi propune realizarea unui film după *Lunga călătorie a prizonierului*. Prizonierul ar fi fost Anthony Quinn, dar Sorin Titel se îmbolnăvește grav și, în ianuarie 1986, moare. A lăsat un număr de piese, de scenarii, care vor fi tipărite postum la editura Marineasa. Între cărțile postume ale lui Sorin Titel se află romanul (neterminat) *Melancolie*. Unul dintre personajele principale ar fi trebuit să fie Iosif Titel. Prima carte, îndoliată, a lui Iosif Titel se va numi *Clipa i-a fost prea repede. Viața lui Sorin Titel*.

3. ION BUDESCU, 75

Născut în Dălbășeș, precum încă patru membri ai Uniunii Scriitorilor, Ion Budescu s-a așezat la Timișoara, unde a devenit student al Facultății de filologie în 1960 și nu în 1958, așa cum se scrie prin diverse biografii ale poetului. Debută în *Scrisul bănățean* în 1957, dar primul volum, al melancoliilor inteligente, al racursiurilor cerebrale, *Viața cu mine, viața fără mine*, apare abia în 1982. Când e deja bucureștean, autor de importante emisiuni de radio și televiziune.

După *Ucroniile*, 1988, o atenție deosebită merită *cuțitele torțele măștile*, din 1990. Cu poezii scrise în anii '80, poetul evocă o apocalipsă: tonuri sumbre, viziuni negre. Modelele ar fi în cultura elitelor: între cei care, sub semnul poeziei – au trăit asumarea eșecului. "Emily Dickinson este dusă la cimitirul Amherst/ viața a răsplătit-o în sfârșit cu acest cortegiu funerar/ încolo nici un regret – rămășițele ei pământeste o să treacă/ dintr-o lume fără dragoste într-un mormânt fără dragoste// Nici nu știam că mai trăiește fata aia bătrână/ plină era de ciudățenii și nici un bărbat nu a îndrăgostit-o/ Pe alea pe care străjuiesc cerșetorii și arborii/ ca niște coloane de marmură neagră/ pășește marșul funebru al Lebedei Absolute// De-acum Emily Dickinson care a stat mai mult zăvorâtă în casă/ își va vedea împlinit unul din puținele

ei vise terestre/ țărâna o va primi cu amândouă brațele suflecate și până și de lumina zilei/ o va ascunde pe veci. Iarba îi va mângâia fruntea de gheață// Și cine ar bănuși cei ce însoțesc îndoliatul concediu/ și toți cei ce privesc de pe margini și chiar arborii uriași și absenți/ vor cădea pe rând praf și pulbere cu mult o! cu mult înainte ca/ Emily Dickinson să atingă vreodată capătul drumului ei de pe urmă" (*Cu mult o! cu mult înainte*).

Poezia presimțirilor atinge intensități greu de descoperit chiar în literatura momentului '80: "Un scrib surdo-mut aplecat peste fața Pământului - // Poeme de nebunie și moarte/ el scrie/ cu toate dunele Saharei" (*Hieroglifă*) Ion Budescu e un poet care vine de la țară și memoria dezastrelor e, poate, limpezită de amintirea aceluia acasă celest: "În durată și singurătate: edificiu al melancoliei e dealul - // într-adevăr în jurul focului verde al ierbii/ o vreme respirațiile și-au găsit ritmul// Dar azi zeei peisajului i-am încinerat/ gravide cu boabe de grâu semănătorile se afundă tăcut în arătura de toamnă. Și norii/ documente celeste. Viitorul tău apocrif: durată și singurătate - / Căci pentru tine a naște e o bucurie mai mare/ decât a fi tu însuși născut" (*Boabe de grâu*).

N-am găsit volumul *Arta fericirii* care (scrie Octavian Doclin) ar fi apărut la Timișoara în 1995. Volumul (notează în *Reflex*, nr. 7-12, p. 22 Octavian Doclin) pune în valoare deprimarea, angoasele existențiale, dezolarea unui autor care ar fi "cel mai important poet bacovian al momentului".

4. VIOREL MARINEASA, 70

Ar trebui așezat între liderii generației '80 timișoreanul Viorel Marineasa, conducătorul unui cenaclu studentesc care a fost al scriitorilor timișoreni rebeli ai anilor '80. Mi se pare importantă conexiunea pe care o realizează cu scriitorii importanți de la Brașov prin intermediul lui Andrei Bodiu, odinioară student timișorean. Viorel Marineasa tipărește, la editura sa, volume de Gheorghe Crăciun, Alexandru Mușina, Alexandru Dobrescu sau încearcă să definească, cu Gheorghe Crăciun, într-un volum realizat împreună, Generația '80 a literaturii române. *Lecturi parțiale. Librăria de nișă* se ocupă de cărți importante care, așa cum scrie Adriana Babeți în prefața cărții "nu s-au mai văzut prin rafturile librăriilor, câte au mai rămas prin orașe, și nici prin fișierele bibliotecilor. Într-adevăr, fac parte dintr-un spațiu de nișă sau, mai degrabă, de refugiu, deci un loc în care își dau întâlnire și se adăpostesc membrii unei mici comunități".

Continuare în pagina 15

bana(R)t

UIOUEL OSOR

În atelierul lui Viorel Cosor fiecare mișcare de pensulă plonjată pe pânză devine o cărămidă în temelia procesului cathartic. Eliberarea trăirilor atrage după sine triumful instinctului care prin filtrul creativității creează o nouă realitate, greu perceptibilă cu ochiul liber, dar care prin intensitatea vibrațiilor și a dramatismului o concurează pe cea palpabilă. Pictura își dobândește pulsul prin rezonanța mai multor straturi de culori aplicate la intervale diferite ce necesită eliberarea de orice convenție pentru a se atinge o stare artistică sinceră și nealterată.

CLAUDIA BUCSAI

LA TOLCE VITA RASUL, REPUBLICA OMULUI LIBER MARCEL TOLCEA

Oribilele asasinate de la "Charlie Hebdo" par a fi arătat că lumea se împarte în două: democrația europeană (occidentală) și fundamentalismul islamic. De fapt, lumea se împarte, de două de mii de ani, între Omul Care Râde și Omul Care Nu Râde.

Eu cred despre aceste două tipologii fundamentale că au trasat istoria lumii. Și îndrăznesc să observ că, în funcție de o anume majoritate, lumea s-a colorat, nuanțat în funcție de asta. Veți spune că politica sau administrația nu se fac cu simțul umorului, că nemții nu au ajuns să fie ceea ce sunt prin glumițe. Sau, mai nuanțat, că e o diferență uriașă între umor și deriziune. Așa e! Numai că aceeași diferență — zice Freud — se ridică între pălitul cu parul și înjurătură. Între o flegmă amestecată cu suduieli și parul în freză e aceeași diferență ca cea dintre Noaptea de Cristal și Charlie Hebdo.

Între ironie, răs, satiră ori miștocăreală de rahat și crimă e o diferență de puls. De cimitire. De văduvi și văduve ale unei nebunii criminale.

Parcă văd că se vor găsi nenumărați idioți care să spună că tot ce s-a întâmplat la Charlie Hebdo a fost organizat ca să facă posibilă supravegherea teroriștilor din Europa. Și parcă văd că și mai mulți vor crede cu ardoare — fiindcă doresc să creadă! — această cacofonie a ființei! Ceea ce s-a și petrecut cu o repeziciune buimăcitoare!

Dar s-a mai întâmplat ceva. În clipa în care unele voci și-au exprimat rezerva față de inadecvarea unor caricaturi, au fost imediat sancționate. Eu nu mi-am lipit pe Facebook "Je suis Charlie" nu fiindcă aş putea gândi, măcar o fracțiune de secundă, că reacția criminalilor ar fi măcar explicabilă, ci pentru că sunt un om credincios. Ca atare, nu îmi imaginez că, la rândul-mi, aş putea batjocori credința altcuiva. Cred pe mai departe că unele caricaturi sunt ofensatoare, inutile, cretine și neavenite. Atât în ceea ce privește islamul, cât și în ceea ce privește creștinismul sau iudaismul. Și asta, atenție, nu fiindcă aş fi pudibond și, vezi Doamne, aş fi unul dintre veghetorii sensibili ai celor trei religii revelate! Ci doar fiindcă desenele cu pricina sunt ofensatoare și, așadar, nu au pic de umor, deci nu au grație. Am râs cu hohote la filmele Monty Python despre creștinism fiindcă ele nu batjocoresc, ci demitizează cu... har. Dar nu am râs și nici nu vreau să revăd diverse alte desene despre intimitatea religioasă a mea sau a Celuilalt.

În al treilea rând, e de semnalat și că oamenii politici francezi suferă de o ipocrizie jenantă. Nimeni nu mai spune acum că, la moartea lui de Gaulle, în 1970, Republica Franceză a interzis revista ce atunci se numea "Harakiri Hebdo" fiindcă aceasta titra așa: "Bal tragic la Colombay: un mort" (Cu câteva zile înainte de moartea lui de Gaulle în localitatea Colombay a avut loc un tragic incendiu în care au murit 180 de persoane). Și nimeni din gaullistii de azi nu a spus nimic despre faptul că numele Charlie, cum a devenit gazeta după ce a fost INTERZISĂ, vine nu de la Charlie Chaplin, ci de la Charles... de Gaulle.

În schimb, dacă pentru toate astea nu pot fi Charlie, sunt Charlie, devin Charlie în clipa în care ORICINE e ucis pentru că și-a exprimat o opinie!

ALTELE-S ARTELE PLANET OF THE APPS CĂLIN-ANDREI MIHAILESCU

Ca ieri stăteam cu toții în parc și ne uitam o la cârcă. Și-n cârcă – nuci. Cel puțin așa părea. Să fi fost într-o miercuri. Stăteam pe ciuci și ne hlizeam, că, adică, ce poa' să fie asta. O cârcă doar? Toți, mai ales fetele, dă-i și fă poze cu Iphone-urile, cu Mac-urile, mai pozau și niște găze rătăcite pe ici, pe colo, în iarbă. Până să ne apucăm s-o desfacem ca să scoatem nucile, pe pașiște au aterizat niște arheologi din viitor. Nu m-am speriat prea tare. Semănau cu profesorii de la liceul de alături. Abia după aia ne-am dat seama că veniseră cu niște sfere argintii care stăteau suspendate la câțiva centimetri deasupra ierbii. OZN-uri, cum altfel să le zici după ce ți-ai dat seama ce sunt?

– "AM VENIT SĂ VĂ CERCETĂM", ne-a spus unul dintre ei, cu o voce venind dintr-un butoi mare. Erau amabili și vorbeau românește cum vorbesc bunicii mei. Eva a zis că la sigur sunt din secolul XXVII. Pe ce se baza, habar n-am. Eva putea vedea doar până în anul 2388, și asta i se întâmplase o singură dată, pe malul râului, când nu era nimeni altcineva împrejur. În ce mă privește, după cum erau îmbrăcați, puteau veni din secolul viitor, sau din Los Angeles, că aveau uniforme portocalii și argintii.

Și arheologii s-au pus pe studiat. Erau câteva sute și se uitau la noi cum ne uitam la cârcă și la găze și unii la alții. Aveau un fel de binocluri care le ieșeau din ochi și se uitau peste tot, tăcuți.

– "Ăștia-s melci, mă", ne-a șoptit Andrei.
– "Da, din desene animate bulgărești", i-a întors-o scurt frati-su.

Făceau poze, care le ieșeau parcă din neunde, că nu aveau nici un aparat de fotografiat, apăreau în 3D, ca niște statui de aer mai gros și colorat. Stăteau câteva clipe așa și, parcă supte de un aspirator, intrau în sferele alea argintii.

Arheologii nu se mișcau deoarece ei nu aveau nevoie să se miște. Unul și-a apropiat ochii de melc de Anastasia și se uita la ea de parcă ar fi fost o găză. Noi, băieții, dăm s-o apărăm. Ea ne spune că-i place.

– "Ăștia sunt toți ochelariști. Nu-s periculoși", zice Camelia.

Și și-a ridicat nasul către Arheologul Gogul (până atunci vorbeam între noi, aruncându-le câte o privire pe furiș și dându-le porecle).

– "Știți", i-a zis Camelia înfipțat, "noi trăim pe planeta appurilor. Așa se și numește".

– CE ÎNSEAMNĂ APPURI? a întrebat Arheologul Gogul.

– "Aplicații, adică apps. This is the planet of the apps".

– ȘI AVEȚI MULTE APPURI?

– "Oho! Ne-au năpădit. Ce noroc pe noi!"

– NOROI PE NOI?

– "Noroc, am zis. Noroc c-am zis" a spus Vlad, clownul clasei.

Atunci s-a băgat și proful de tehnologie (ăla de care făceam mișto că locuiește în serverul școlii) și-a început să recite:

– "Avem ring tones, space paint, Minecraft, Shooting Showdown, Instagram, Camera+, My Calendar Mobile, Finger Olympic, SongPop Free, WhatsApp Messenger, The Heist, Appzilla, Buddyquote, CityVille, Chef Quest, Critical Mass, Rock-Paper-Scissors, Newsfeed, Triple Town, Hidden Chronicles, Word with Friends, Family Tree, Birthday Cards, Café World..."

– "Și să vedeți ce appucături avem" a rîs Vlad. "Toate numai legături, nu contează ce legi: om cu butelie, numere impare cu varză, cetățeni cu mâine seară".

– E CEVA CARE SĂ NU FIE APPURI LA VOI?

– "Toate-s apps. Că ți le aduc pe toate mai aproape".

– "Ei, exagerează copiii ăștia ceva... domnilor Arheologi", s-a băgat profesoara de mate, căreia îi crescuse mustața parcă și mai mare. "Nu fac mai nimic, nu se mai mișcă,

nu fac sport, staaaau așa la computer toată ziulica. Unde-o să ajungă lumea?"

– "Da, doamnă", a spus Vlad. "Doar perele sunt altfel. Numai ălea cu appuri ne pică drept în gură".

– "Și celelalte?" zice Camelia.

– "Nu există!"

– "Long live techno!", a sărit unul pe care nu-l mai văzusem la școală.

– VOI SUNTEȚI DESCOPERIREA NOASTRĂ CEA MAI EXTRAORDINARĂ. NE VEȚI REVOLUȚIONA ȘTIINȚA, a spus Arheoloaga Gaga. Vorbea, ca toate Arheoloagele, mișcându-și caraghios buzele, lăundu-și gura, după aia arcuindu-și buza de sus, plescăind – pleosc-pleosc, pufăind – puf-puf! sau mormăind – mrr-nrr-grr! și terminându-și propozițiile de parcă ar fi înghițit în sec.

– "Dumneavoastră aveți appuri?" s-a încumetat Vlad.

– DA. LA NOI CHIAAR TOATE SUNT APPURI ȘI SUNT CELE MAI AVANSATE DIN UNÎVERS.

Arheoloaga Gaga a făcut un semn și dintr-una din sfere a ieșit un porumbel mobil, care a început să ducă de ici colo pachetele de gumă de mestecat. Am luat cu toții. Când Arheoloaga Gaga a strigat CUȚU-CUȚU, a ieșit un dulău cu o înghetată, a venit la mine, mi-a dat-o și m-a întrebat politicos în engleză dacă nu vreau și o cola.

Appurile lor erau fantastice – vrăjitorii, ce mai! Puteau schimba totul ca într-o joacă – animalele se puteau transforma în copaci, apoi în copii care învățau germana în cinci secunde și după aia în fotbaliști mai dihai decât Messi.

– "Când plecați în secolul dumneavoastră, puteți să mă luați și pe mine? Știți, la noi viitorul e urât și aş vrea să scap de el", a spus profesorul de tehnologie.

– "Și eu vreau să vin", a strigat tare Vlad.

– "Și eu, și eu" – vocile copiilor veneau din toate părțile.

– VREȚI SĂ VENIȚI CU TOȚII? a întrebat Arheologul Solomon.

– "Daaaaa!"

– SĂ ȘTIȚI CĂ LA NOI TOATE SUNT APPURI; ȘI OAMENII.

– "Și dumneavoastră sunteți tot appuri?"

– DA. HAI SĂ MERGEM!

Unul câte unul, au început să se urce în sferele Arheologilor, sărind, alergând, dansând, chițâind, fericiți cum nu mai fuseseră niciodată. Apoi sferele s-au ridicat în aer. Fiecare a absorbit ce îi era în jur – iarbă, flori, nori... au luat clădirea primăriei cu un șluurp ca de șarpe gras, au luat școala – ha-ha! –, au supt asfaltul străzilor, casele, blocurile – tot. Și au dispărut în spațiu de parcă n-ar fi fost.

S-a lăsat o liniște mare. M-am uitat în jur. Nu eram chiar singur. Mai rămăsese o fată.

– "Am rămas doar noi?"

– "Eu sunt Eva. Tu cine ești?", m-a întrebat

– "Sunt Adam dintr-a șaptea B".

– "Nu te țin minte. A șaptea B era în clădirea nouă, aia încă neterminată, plină de cărămizi și de var, nu?"

– "Da, acolo ne-au pus. Mie nu mi-a plăcut..."

– "Uite-te ce iarbă portocalie era sub aia verde. Și ce copaci albaștri au rămas. Și ce pepeni pătrați..."

– "Da, e totul altfel. Ce ciudat... Auzi, tu chiar crezi că am rămas singur pe pământ?"

– "Nu sunt sigură, dar cred că am văzut acum o umbră. Parcă fugea cineva să se ascundă după pomul ăla de o mie de metri".

– "Ți-e frică?"

– "Deloc! Dar ție"

– "Nici mie. Mă simt chiar foarte mișto".

– "Știi ce?"

– "Ce?"

– "Nu ți se potrivește Adam. O să-ți spun Andrei".

DACĂ AI GRESIT, PAPAGALUL INCEPE SA TIPE

PAUL BAILEY

I.: După A Dog's Life și Chapman's Odyssey, Băiatul prințului, romanul recent tradus în română, marchează întoarcerea la România. Ați dedicat o trilogie țării noastre: Kitty și Virgil, Unchiul Rudolf și Băiatul prințului. Cum a luat naștere această poveste de dragoste cu România?

P.B.: A început în 1989, când am venit pentru prima dată. Am fost extrem de intrigat: nu mai văzusem așa ceva! Era de coșmar, incredibil. Mă aflam aici la invitația Uniunii Scriitorilor din România. Am mers până la Iași — pentru a mi se spune că îmi fusese anulată conferința. Am fost invitat să vorbesc la Universitatea din București într-o vineri — și mi s-a spus că mă așteptaseră marți. O doamnă, Micky Irimia, și-a sunat seful. Într-o oră au apărut aproximativ o sută de studenți, ceea ce era o încălcare a legii, toate actele necesare fiind completate cu data din urmă cu trei zile. Oricum, studenții erau foarte interesați de viața din afara României. Vroiau să știe ce se întâmplă în teatrul și cinematograful englez, în arte și literatură în genere; a fost o experiență foarte plăcută. Nu ar fi avut parte de ea, întrucât sistemul îmi juca feste.

Nu știam nimic despre România când am ajuns aici. La întoarcerea în Anglia am decis să citesc câte ceva despre istoria ei destul de sângeroasă, cea majoritatea istoriei. Eram membru al unei biblioteci devenită foarte scumpă, *The London Library*. Împrumutam cărți ce nu mai fuseseră citite din anii 1920-'30, de englezi care călătoriseră în România. Imaginea e teribil de romantată: țărani zămbitori și fericiți din Transilvania, foarte puține detalii referitoare la politica reală. Ați avut o întreagă monarhie germană: Carol I, Ferdinand, Carol al II-lea. Deși înțeleg că regele Carol nu a învățat niciodată româna, a asigurat țării o anumită stabilitate, a unit cele două părți. Am citit o carte clasică excelentă în engleză: *The History of the Romanian People*.

Am învățat mult, mi-am luat chiar și o profesoară de română la Londra, o studentă frumoasă, Cleopatra Sava. Am întrebat-o dacă e un prenume comun în România și mi-a răspuns că "nu, e vina blestematei de maică-mea"! S-a măritat cu iubitul din copilărie și au emigrat în Canada; nu mai știu nimic de ea. M-a învățat lucrurile de bază în română. Am devenit tot mai interesat și am scris *Kitty și Virgil*. Un alt lucru ce mă frapase fuseseră minunatele nume de origine romanică: Virgil, Ovidiu, Constantin. N-am fost complet mulțumit de carte, dar am pus în ea aproape tot ce știam despre România. Am aflat despre obiceiuri religioase despre care bucureștenii nici nu auziseră. Unul spune că, la moartea cuiva, cât sicriul e încă deschis, trebuie să spargi un pahar ca să îi eliberezi sufletul.

I.: Știți, cu siguranță, multe lucruri și despre istoria noastră și perioadele ei controversate, despre comunism dar și despre trecutul fascist, pe care mulți ar prefera să-l ignore.

P.B.: Mi-am făcut prieteni în lumea literară și editorială de aici. O revistă foarte cunoscută de la Londra, *The Times Literary Supplement*, m-a rugat să recenzez o carte a lui Norman Manea, tradusă în engleză drept *The Black Envelope*. După câteva săptămâni am primit o scrisoare de la Bard College, în care autorul îmi spunea: "mi-ai înțeles cartea și lucruri despre România pe care nu mă așteptam să le știe cineva". Am devenit foarte buni prieteni, mai întâi prin corespondență. Ne-am scris doi-trei ani, apoi ne-am întâlnit.

Acum câțiva ani am fost la petrecerea de ziua lui la New York, unde le-am întâlnit pe Luiza Vasiliu și Anca Fronescu. M-a învățat despre absurditățile regimului Ceaușescu. Într-o carte întreagă, *Despre clovni*, dictatorul și soția nu sunt numiți niciodată, ci indicați drept 'clovni'. Norman spune ceva foarte profund: că soții Ceaușescu și regimul lor dădeau o impresie a normalității care îi făcea pe români să creadă că ei sunt nebunii. E politică la cel mai bizar nivel. Și în Marea Britanie ne plângem de politicieni, dar putem scăpa de ei destul de ușor. Presa e și ea foarte vigilentă, în special în chestiuni ce țin de bani ori sexualitate. Sunt atenți la corupția financiară, caracteristică, firește, politiciii de peste tot.

I.: Ați întâmpinat reacții negative din partea vreunor cititori români care să se fi simțit ofențați de felul în care descrieți România interbelică?

P.B.: Una sau două. Nu demult, am luat parte la un eveniment organizat de Institutul Cultural Român, la Ambasada României, un dialog între mine și traducătorul meu, Marius Chivu. În public se afla o pictoriță și sculptoriță ce locuiește nu departe de mine la Londra și m-a invitat la cină într-o seară. Mai era o doamnă acolo, doctor homeopat, căreia nu i-a plăcut ce scrisesem despre trecutul fascist al țării. Avea cam șizeci de ani și era de părere că e mai bine să uităm aceste lucruri. Eu cred că nu poți uita pur și simplu istoria și ce a făcut România. Totul apare foarte clar și în *Jurnalul* lui Mihail Sebastian, pe care l-am recenzat la apariție în *TLS*. La apariția lui, câțiva critici au considerat că e o conspirație împotriva României. E absurd!

Trecutul trebuie privit în față. Britanicii au trebuit să se confrunte cu ceea ce au făcut în Africa sau, în 1945, în India. Unele părți au fost bune (le-am făcut cunoștință cu cricket-ul și whisky-ul scoțian), dar am făcut și lucruri îngrozitoare. Când invadezi o țară, apar adesea compensații. Se întâmplă și lucruri bune, mai ales dacă respectiva țară se află într-o stare de dezorganizare și o alta poate interveni și regla lucrurile. Dar totul se reduce la bani și putere. Ceea ce s-a întâmplat în anii 1930 în România mi se pare înspăimântător. În Primul Război, România a fost de partea noastră, a Aliatilor, în special datorită Reginei Maria. Umbra lui Hitler, ce se întâmpla în Germania, faptul că oameni precum Codreanu cutreierau zonele rurale adunându-i pe țărani: genul acesta de lucruri se întâmplă mereu în interesul a ceva ce mie mi se pare extrem de vag - minunatul spirit național. Când se vorbește la nesfârșit despre măreția britanicilor, refuz să ascult. Mă interesează doar ființele umane individuale.

I.: Vastele dumneavoastră cunoștințe de literatură română sunt impresionante, ca să nu mai vorbim de faptul că ne știți tradiția orală: Miorița, legendele. Ce vă atrage către autori precum Sebastian, Creangă, Caragiale, puțin cunoscuți în afara țării de origine?

P.B.: Am citit o carte foarte romantică de Patrick Lee Fermor, scriitor dispărut recent, la nouăzeci și ceva de ani. Înaintea celui de al Doilea Război Mondial, în anii 1920-30, a călătorit peste tot în Europa. România l-a vrăjit. A ajuns la Timișoara, a învățat limba; primul lucru învățat a fost *Miorița*! Cea mai bună carte pe care am citit-o e *Hotel Athenée Palace*, a baronesei Waldeck, jurnalistă americană, măritată probabil cu un aristocrat. A locuit la Athenée Palace din București în 1941, la începutul celui de al Doilea Război

Mondial, aflându-se într-o poziție foarte bună pentru a observa ce se întâmplă în timp ce hotelul era preluat treptat de armata germană (la început, acolo erau ruși). Are un ochi și o ureche minunate; imaginea redată e de neuitat. Norman Manea nu auzise de carte; i-am trimis un exemplar. Deși epuizată de ani de zile, se poate obține de pe Internet aproape gratis. Niste afaceriști cinici discută în holul hotelului și, evident, tratează cu nemții. Unul spune: "Îi urâm pe evrei, dar preferăm să facem afaceri cu ei!" Bătrânul adaugă: "Prefer să fac afaceri cu un evreu decât cu un român!"

În ce privește scriitori români, mi-a plăcut Eminescu, dar cel care m-a fascinat cu adevărat și încă o face e Bacovia. Îmi place poezia lui pentru că trece de granițele naționale. Poemele sunt abstracte într-o oarecare măsură, vorbind despre sentimente concentrate. El a fost cel care a caracterizat minunat România, "o țară tristă, plină de umor". L-am introdus cumva în *Băiatul prințului* în personajul lui George Văduva, dar protagonistul meu se sinucide. Bacovia nu a făcut-o; a băut doar până a murit. A lucrat ca funcționar și s-a ținut departe de politică. Un domn, Peter Jay i-a tradus poemele cât se poate de fidel; sper că vor fi publicate. Ideal ar fi să apară versiunea în engleză pe o pagină și cea în română pe cealaltă.

I.: Cine v-a inspirat să creați misteriosul personaj al Prințului R.?

P.B.: Personajul e inspirat de Emanuel Bibescu, dar adevăratul prinț nu a adoptat un copil. El și fratele său, Anton, erau prieteni buni cu Marcel Proust. Anton era un om de societate, evident heterosexual (femeile îl asaltau). Emanuel era foarte misterios. Cu cât mai multe citeam despre el, cu atât mai convins deveneam că era homosexual. Nu făcea însă nimic în sensul ăsta, sau, mai degrabă, era foarte discret. Era foarte erudit, mult mai estetic decât fratele lui. Mama fraților Bibescu, care avea un salon la Paris și o moșie la Corcova, era extrem de calculată. Când erau mici, nu li se părea nimic deosebit în faptul că Wagner, Liszt sau pictorii impresionisti veneau dimineața la cafea. Toată lumea frecventa acel salon. Am fost cu Marius Chivu la Corcova acum câțiva ani: totul era o ruină. Acum e o vie acolo, dar atunci am văzut epava unei mari moșii. Rușii luaseră tot ce avea vreo valoare, mai rămăseseră doar

micuța biserică ortodoxă a familiei și o școală. Nimic din conacul unde Anton și Emanuel obișnuiau să își petreacă vacanțele de vară. Era o altă Românie: o școală frumoasă, o profesoară drăguță, computere pentru copii, un film cu Harry Potter. Când am spus că vreau să merg la toaletă, mi-au spus, "Sigur, pe acolo". Am urmat mirosul de-a lungul unei cărări și am găsit o simplă gaură în pământ! Țasta e paradoxul!

I.: Multe dintre personajele dumneavoastră, nu doar la cele de origine română, sunt urmărite de trecut. Memoria, pierderea, durerea sunt teme recurente. De ce?

P.B.: Așa e viața, nu? Acum mulți ani, când eram foarte mic, mamei îi plăcea să asculte radio. Nu atât muzică pop, cât aceea muzică melodică, între genuri. Nimic foarte serios. Un faimos cântăreț austriac, Richard Tauber, bărbat foarte urât cu o voce extraordinară, cânta "fetele sunt făcute pentru a fi iubite și sărutate/ cine sunt eu să nu fiu de acord?/ Mă poți învinui că natura m-a făcut vesel (gay)"? Evident, pe vremea aceea gay nu însemna ce înseamnă azi. Într-o zi l-am auzit la radio cu o arie minunată din *Don Giovanni* de Mozart, "Dalla sua pace". Doamne, ce bine cânta! Când am venit în România, m-am gândit că opereta trebuie să fi fost foarte populară aici, ca în întreaga Europă! Trebuie să le fi plăcut *Văduva veselă*, *Liliacul*. Prin urmare, în *Unchiul Rudolf* am decis să scriu despre un bărbat arătos care studiază cu cel mai bun profesor de canto al timpului. Scenele de la vila din Nisa, unde un papagal țipă de fiecare dată când băiatul falsează, sunt reale. Le-am luat din memoriile americane ale lui Jean De Reszke, un mare profesor și cântăreț de operă. O elevă de-a lui, o soprană care a cântat la Metropolitan și a renunțat de dragul familiei, povestește că știa mereu că ai greșit dacă papagalul începea să țipe. Uneori, lucrurile cele mai incredibile dintr-o carte sunt, de fapt, cele reale.

I.: Relațiile de familie, mai ales cele dintre mamă și fiu, joacă un rol esențial în cărțile dvs. Nu e nevoie să fii Freud să îți dai seama că personajele sunt bânuite de mame și tați absenți.

P.B.: Am experiență cu un tată absent. Tata a murit când aveam unsprezece ani. Îmi aduc și mai tare aminte anul acesta din cauza tuturor manifestărilor dedicate începutului

INTERVIU

Primului Război Mondial. Tata a fost înrolat în 1916, destul de târziu, fiindcă muriseră foarte mulți tineri. Primii recrutați fuseseră adolescenții și cei de douăzeci și ceva de ani. Până în 1916 ajunseseră să recruteze bărbați de treizeci și chiar patruzeci de ani, adică exact vârsta tatălui meu. Abia după moartea lui am descoperit că mai avusese o familie: se căsătorise, îi luase cam opt ani să divorțeze, apoi o întâlnise pe mama. Mama m-a avut la patruzeci și doi de ani. Foarte târziu pentru vremea aceea, când un copil însemna că îți iei viața în mâini. Acum nu mai înseamnă nimic. Femeile își fac cariere și decid să aibă copii la treizeci și opt-treizeci și nouă de ani. Tata era mult mai în vârstă decât mama. A murit în 1948, când abia începusem să merg la școală. Mi-l amintesc foarte foarte bătrân, din cauză că eram atât de mic. Și mama era mai în vârstă decât celelalte mame. La școală, când veneau părinții să ne ia, arăta mult mai bătrână. Erau o mulțime de femei strălucitoare, unele abia aveau treizeci de ani. Făcuseră copii la șaptesprezece-optsprezece ani, la limita normalității.

În *Gabriel's Lament*, de care sunt încă destul de mândru, l-am transformat pe tata într-o mamă care nu seamănă deloc cu a mea. Mi-am imaginat tatăl pe care nu l-am avut niciodată. Am primit multe scrisori de la cititorii care spuneau "L-ați pus pe tata în pagină! De unde ați știut?" L-am inventat! În timp ce scriam mă întrebam doar "cât de groaznic îl mai pot face?"

Î. Poate din cauza vârstei părinților reușiți să surprindeți bătrânețea atât de bine! Primul roman, publicat la doar 28 de ani, are în centru o femeie în vârstă. De unde afinitatea pentru bătrâni, pe care îi descrieți cu empatie și umor?

P. B.: Acum sunt și eu bătrân! Având în vedere vârsta părinților, am fost însă mereu înconjurat de oameni de cincizeci-șaizeci de ani. Pe vremea aceea erai considerat bătrân la 40! Nu mi s-au părut niciodată diferiți ci, dimpotrivă, plini de viață. După moartea tatei, un cuplu de prieteni a avut grijă de mine cât mama era la serviciu. Unde locuiam cu mama, sora și fratele meu nu exista toaletă înăuntru, baie, orice altceva de acest gen. Mă duceam la prietenii mamei și mă bucuram de luxul de a face o baie, de a sta în cadă cu orele, de a schimba apa. Ce minunăție! Având o casă mare, aveau chiriși. Cum am scris și în carte, unul era un scoțian ce lucra pentru Familia Regală. Cânta la cimpoi de fiecare dată când vizitau Scoția. Cuplul a trăit până după nouăzeci de ani. Erau extraordinari! El avea un labrador pe care, la nouăzeci și șase de ani, îl plimba în fiecare dimineață cu kilometri! Pe vremea aceea exista o etică a muncii. Lucraseră din greu toată viața, fuseseră obligați la munci grele de foarte tineri. Asta a ținut-o pe mama în viață până la nouăzeci de ani. Asta și sarcasmul. Era extrem de critică, iar asta îți dă o energie extraordinară.

Î. Sunteți și critic literar. Criticul influențează scriitorul sau invers? Cum trăiesc amândoi sub același acoperiș?

P. B.: Cu dificultate, uneori. Nu mai recenzez romane. Poate unul sau două pe an, dar obișnuiau să fie mult mai multe. Am o rubrică permanentă de teatru la Londra, în revista *The Oldie*; o scriu cu plăcere de patru ani, ceea ce înseamnă că merg la teatru de trei-patru ori pe lună. Am fost educat ca actor, am practicat meseria aproximativ opt ani, și nu mi-am pierdut niciodată interesul pentru teatru și posibilitățile sale. Îmi plac filmele, dar teatrul are ceva special. Îmi place să scriu despre el: joc de scenă, regie și, desigur, scriitură. O piesă nouă care are ceva interesant de spus, o nouă punere în scenă a ceva ce acum treizeci-patruzeci de ani îmi părea extrem de îndrăzneț: a vedea cum au supraviețuit toate acestea, ce ne entuziasma pe vremea aceea, e o experiență interesantă.

În ce privește critica, tind să scriu articole destul de elaborate despre autori care cred că nu sunt destul de cunoscuți. Sunt destui, nu numai români.

Î. Vă surprindeți vreodată când scrieți sau știți totul în avans când vă apucați?

P. B.: Trebuie să mă surprind. N-aș scrie dacă n-aș putea să mă iau pe nepregătite. Am întotdeauna o scenă în minte când încep să scriu. Lucrez să ajung la ea, dar de obicei nu se întâmplă. *Băiatul prințului* a fost plină de surprize. Citisem mult, ani în șir, despre acea lume a Parisului. Proprietarul de bordel din roman, Albert, a existat, ca și stabilimentul și șezlongul mamei lui Proust. Mai exista și un mincinos sublim, prieten al scriitoarei Violette Leduc, despre care s-a făcut recent un film. A fost crescută cât se putea de bine și a scris o carte ce a făcut senzație în anii 1950, *La Batarde*, despre o fată care nu a aflat niciodată cine îi sunt părinții. S-a împrietenit cu Simone de Beauvoir, dar și cu acel Maurice Sachs, bisexual și mincinos colosal, evreu convertit la catolicism și reconvertit ulterior, care a traversat o perioadă homosexuală și a fost, cred, secretarul lui André Gide o vreme. El a decis să meargă la bordelul lui Albert; atunci m-am gândit că m-aș distra cu un asemenea personaj. Pe proprietară, însă, am inventat-o.

Î. Într-un interviu cu regretata Angela Carter o întrebați dacă se considera scriitoare engleză, deoarece mulți o considerau foarte puțin tipică. Dumneavoastră vă considerați scriitor englez?

P. B.: Am intervievat-o pe Angela Carter cu două săptămâni înainte să moară și totuși a fost foarte amuzantă. Mi-a spus că nu dă doi bani pe critici. Bineînțeles, după un timp, așa e. Ai încredere doar în cei care te înțeleg. Mulți nu o fac, văd ce vor ei într-o carte. Din cauza interesului pentru mituri și povești, Angela a fost o scriitoare cu adevărat originală a vremii. Cei mai mulți, cu precădere femeile, scriau despre viață domestică, mariaje eșuate, probleme cu copiii, chestiuni comune. Ea avea alte idei. A călătorit în Japonia, a trăit mult timp cu un japonez. Aveam același agent și am cunoscut-o destul de bine către finalul vieții. În ce mă privește, mă consider european. Nu sunt blocate în Anglia și nici nu mi-o doresc. La un moment dat, în anii '80, am călătorit peste tot în Europa Centrală și de Est. Firește că fiecare țară e altfel, dar am dat peste aceleași nemulțumiri. Am mulți vecini polonezi la Londra, majoritatea celor care vin să facă muncile grele sunt polonezi. Un român din Timișoara, foarte simpatic, lucrează alături. Știe vreo zece cuvinte în engleză, așa că vorbim într-o română foarte simplă. Vrea să-i aduc poze din Timișoara, a plecat de mai mulți ani. La Londra, te poți urca în autobuz fără să auzi un cuvânt în engleză. Un individ teribil care conduce un partid ridicol, UKIP, se plânge că nu aude engleza. Singurul meu gând e: "Și ce?"

Î. Deși romanele dumneavoastră se ocupă de pierdere și durere, sunt străbătute de un minunat simț al umorului. Spuneți într-un interviu că Dostoievski e foarte amuzant, iar *Crimă și pedeapsă* conține multe glume, deși cititorii nu par să-și dea seama. Cât de important e umorul pentru dumneavoastră? Vă considerați și un scriitor comic?

P. B.: Dacă o carte nu are nimic care să te facă să râzi, mă tem că e ceva în neregulă cu ea. În genere, scriitorii care mă atrag sunt cei care mă pot face să râd. De exemplu, cehul Hrabal. Știți *Trenuri atent supravegheate*, după care s-a făcut un film? Lui Hrabal nu i s-au publicat cărțile o vreme întrucât cenzorii nu știau despre ce e vorba. Orice lucru comic li se părea suspect. Una dintre favoritele mele e *L-am slujit pe regele Angliei*. Hrabal nu a frecventat deloc cercurile literare. A studiat să devină avocat, apoi a renunțat din cauza nemților. După venirea

24 octombrie 2014. Paul Bailey, la cea de-a III-a ediție a Festivalului Internațional de Literatură de la Timișoara, *La Vest de Est/La Est de Vest*.

rușilor a decis că va scrie când are chef dar și-a petrecut majoritatea timpului într-un local praghez, "Leul de Aur". Spunea că nu vrea să întâlnească scriitori pentru că învăța acolo tot ce se poate despre viață, întrucât veneau oameni adevărați: șoferi de taxi, prostituate. Kundera îl consideră cel mai bun tocmai pentru că scrierile lui nu par a fi literatură, ci viață în mișcare.

Am la mine o nouă traducere pentru *Crimă și pedeapsă*. Am crezut că voi avea timp de citit. A trebuit să adaptez romanul pentru scenă acum câțiva ani; încă mai am traducerea anterioară, cu notițele mele. Porfiri, inspectorul de poliție, e unul dintre cele mai reușite personaje comice. Știe din prima clipă că Raskolnikov e criminalul. Se joacă de-a șoarecele și pisica cu el. E un roman minunat, bazat pe cazul real al lui francez care comisese o crimă. În *Chapman's Odyssey* folosesc *Idiotul*, o carte pe care am iubit-o întotdeauna.

Î. Într-un articol din *The Guardian* despre *Băiatul prințului* se spune că ați suferit o transformare după *Gabriel's Lament*, romanul nominalizat la *Booker Prize*, "care trepidează de energie dickensiană", ultima carte fiind mai "distilată". Sunteți de acord?

P. B.: E o decizie asumată. *Gabriel's Lament* a fost foarte greu de scris. Mi-a luat mult, aproximativ patru ani. Trebuia să muncesc, să scriu recenzii, locuiam cu cineva care era pe moarte: a fost o perioadă traumatică. Toți criticii cărora le-a plăcut folosesc termenul "dickensian": e ușor de utilizat. Am crescut cu Dickens și presupun că, până la urmă, el îmi e scriitorul cel mai drag, mai ales cu *Marile speranțe*. Acum îmi propun să scriu doar cărți scurte, în care să surprind esența, să nu fac risipă de cuvinte. Trebuie să lași cititorul să facă o parte din treabă, să se ocupe de golurile pe care autorul nu poate sau nu vrea să le umple. Nu poți preda scrisul dar, când ții cursuri la universitate, le explic studenților că unele povești sunt mai bune tocmai pentru că au omis anumite lucruri. Nu trebuie să spui prea mult.

Î. Poate asta creează senzația de poezie din proza dumneavoastră. Ați scris vreodată poezie?

P. B.: Când eram mic. Cei mai mulți copii scriu poezii și își imaginează că totul e minunat. Ce să le spun celor pe care îi văd la universitate? Să își arunce scrierile în sertar și să uite de ele, să trăiască un pic mai mult? Am avut grijă de un prieten care a murit. După câțiva ani, am scris un poem care a fost acceptat imediat de *Times Literary Supplement*. Am mai scris șase-șapte în acel an; toate au ajuns în *TLS*. Apoi m-am oprit.

Am mai încercat dar nu am mai simțit aceea nevoie imperativă de a scrie.

Î. Bănuiesc că ați început să lucrați la un nou roman. Despre ce va fi?

P. B.: Se întâmplă același lucru ca atunci când am început să scriu *Băiatul prințului*, acum cinci ani. L-am lăsat la o parte și am început altceva. Am scris cam o sută de pagini din această altă carte. Apoi, cu riscul de a suna melodramatic, chiar am crezut că voi muri. Am petrecut destul de multă vreme în spital și m-am gândit să termin ce începusem. La recitare, mi s-a părut în regulă. E singura carte scrisă noaptea. De obicei, scriu dimineața. Atunci stăteam cu nopțile în bucătăria noastră de la etaj, beam un pahar-două de vin roșu, mâncam ciocolată neagră și am reușit: am terminat romanul! Anul acesta am recitat ce scrisesem din cealaltă carte, un roman mult mai convențional. M-am gândit să tai și să reiau dintr-un alt punct de vedere, așa că acum mă târăsc spre interiorul romanului. E o idee pe care o aveam de multă vreme. Se petrece în lumea teatrului, e despre un actor care își pierde mințile. Personajul e bazat pe un individ real, dar trebuie să îl fac să pară credibil în pagină, nu copia cuiva care a trăit deja.

În viața reală, era fiul unui profesor celebru, care a scris lucrări clasice despre D. H. Lawrence, W. B. Yeats etc. Mi-a făcut una dintre cele mai bune recenzii din viața mea, îmi e tare drag. Fiul, însă, nu avea nimic academic. Când a debutat mișcarea Dada, ideea că teatrul se poate inventa pe loc era mult mai populară în Europa și foarte populară în România. Nu ai nevoie de piesă, poți aduna un grup de actori care să improvizeze: au fost multe asemenea experimente în teatrul englez. Bărbatul despre care vreau să scriu făcea parte dintr-o trupă care s-a desființat, The National Theater of Brent. Au pus în scenă *Atacul brigăzii ușoare*, apoi *Noul Testament*. Actorul nostru a jucat-o pe Fecioara Maria, care tricota un fular. Cu fiecare reprezentare, fularul se lungea. A sfârșit tragic. S-a aventurat pe jos pe autostradă: un mod extrem de egoist de a te sinucide, ca și aruncatul sub tren. De foarte multe ori nu sunt ei singurele victime. Șocul unui conductor de tren sau unui șofer care a omorât pe cineva rămâne pe vecie. Nu voi include asta în carte. De fapt, nu cred că-l voi omorî deloc. Îl voi face doar să înnebunească de tot.

Interviu realizat de
CRISTINA BĂNICERU
și CRISTINA CHEVEREȘAN

CE PERSONAJE (REALE SAU IMAGINARE) V-AR STIMULA APETITUL PAMFLETAR?

LIVIU PETRU BERCEA

Apetitul pamfletar fără talent (de pamfletar) e o noțiune care, de obicei, rămâne în sfera dorințelor, a nerealizărilor etc. În plus, dacă nu ai un "obiect" precis, e mai greu să-ți exerciți condeiul doar asupra unor noțiuni abstracte, cu toate că defecte precum prostia, lenea și altele au beneficiat de "serviciile" unor mari scriitori. Dacă aş avea talent de pamfletar (cum nu am), nu aş alege altă țintă pentru vitriolul scrierilor mele decât politicianismul și, cu precădere, politicienii. Toți sunt *ejusdem farinae*, pentru că toți sunt uniți numai atunci când e vorba să-și apere interesele, să se apere unii pe alții; nu există principii, doctrine, cinste, legalitate, interes național. Nu există decât ei: mincinoși, lași, analfabeți, hoți, duplicitari, găunoși în ce spun, sterili în realizări. Am vrut, mai demult, să "inițiez", în serial, un *Dicționar al vieții politice românești contemporane*, în care să selectez toate cuvintele care i-ar caracteriza mai bine pe politicienii noștri.

Mi-am dat seama că ar putea intra acolo tot lexicul cu conotații negative din dicționarele existente. Am renunțat pentru că mi-a fost lehamite. Mi-e și acum lehamite de toți politicienii români. Mai citesc din când în când versurile finale din *Scrisoarea III*; îmi mai "stâmpără" dorul de viață normală. Am crezut că Silviu Brucan e un "profet mincinos", dar a fost un naiv în ce privește predicțiile despre schimbările din România.

AQUILINA BIRĂESCU

Ce personaje mi-ar stârni apetitul pamfletar? *Pălărie într-un picior, ghici ciupercă, ce-i?* În cazul de față, cine-i, mai precis, cine sunt? Multime de oameni politici, eroi ai timpurilor noastre ce-au ocupat scena vieții publice și ne stârnesc râsul, ce-i drept, cam amar, ca pe vremuri bancurile cu Bulă. Cum să nu te simți atras de pamflet când contempli perpetua mișcare de la stânga la dreapta sau de la dreapta la stânga și, nu odată îndărăt, ca într-un halucinant dans al lui Macabré caracteristic unora dintre cei ce pretind că ne diriguiesc destinele.

N-am de unde să știu ce cred alții, dar personal, când aud despre ei, gândul mă poartă îndată înspre televizorul pe care nu-l mai prea deschid la orele de știri sau, presupunând că l-am deschis deja, comut grăbită pe Mezzo. De ce? Ei bine, exact pentru că încolțește în mine impulsul de-a scrie pamflete. Perfect, mi s-ar putea replica, e o specie literară cu priză la public, imprimă cotidianului o pată de culoare, e drept, mai violentă, așa, ca-n tablourile pictorilor fauvi, dar rupe monotonia. E adevărat, numai că, fiind eu mai înceată în mișcări printre meandrele forfotei zilnice, mi-ar fi greu să găsesc un editor dispus să medieze repede legătura dintre mine și eventualii cititori. De ce repede?

Ei, iată de ce: Dacă poți scrie poezie, proză, eseu, piese de teatru pentru sertar, cu pamfletul este mai dificil. Găsesc că i se degradează repede substanța. Își pierde

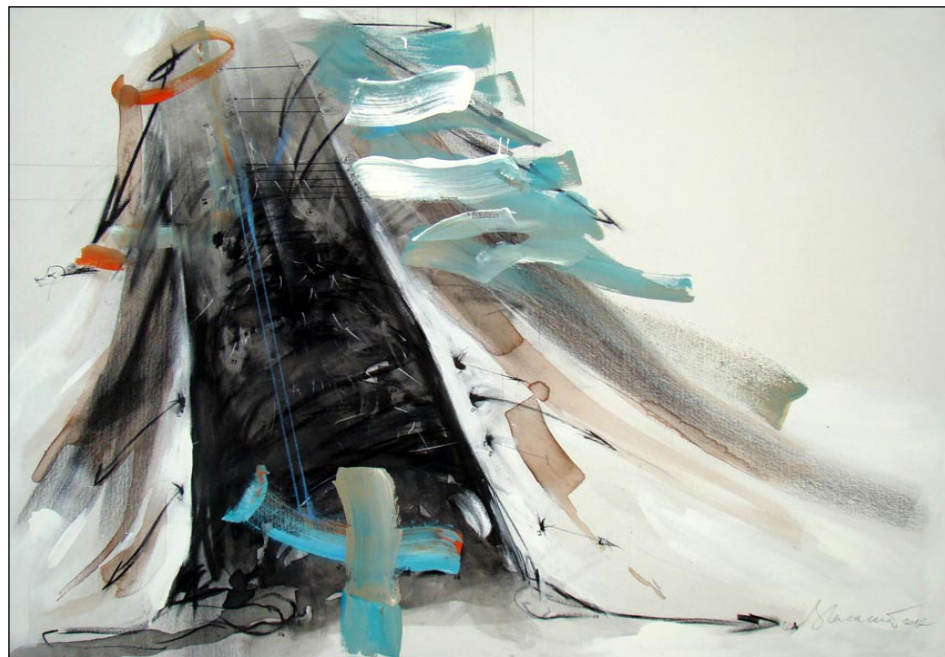
sfera de interes odată cu intrarea în conul de umbră și apoi în anonimul a personajelor respective. Iar procesul se desfășoară amețitor de repede. Valurile evenimentelor îi duc cu iuteală în larg, înghițindu-i, memoria lumii îi pierde. Pe cât de mare este notorietatea de moment, pe atât de efemer, împricinatul. Câți dintre corifeii vieții politice din urmă cu două decenii și jumătate, de pildă, ne mai interesează? Pe majoritatea memoria noastră i-a și șters. Dar de-acum cinci decenii? Puțini. Câți dintre ei ar fi meritat măcar un pamflet? Mulți. E drept că, neantul dovedindu-se în acest caz foarte prolific, scoate la iveală mereu alte și alte personaje, coafate diferit, dar de aceeași esență.

Mi s-ar putea reproșa că nu menționez nume, nu insist asupra tipologiei lor. Mai întâi pentru că înșiruirea ar fi prea lungă și, din firești motive de spațiu tipografic, nu-i pot cuprinde pe toți, riscând să-i pierd în felul acesta din vedere poate pe cei mai îndreptățiți să se regăsească într-o astfel de enumerare. Cât despre tipologie, este cea a parvenitului de serie, bun de gură, semeț când privește spre cei aflați cu o treaptă mai jos decât cea pe care reușise el să se cocoșeze deja, cătând cu umilință însă în direcția norocoșilor purtați de invizibilul ascensor social sus, vai, la palierul ce-l jinduește. Da, tumultoasa noastră lume politică este doldora de personaje ce stârnesc apetitul pamfletar. Regret totuși că n-am un condei suficient de ascuțit pentru a experimenta câteva crochiuri.

DAN NEGRESCU

Mărturisesc că, "licean fiind odinioară", vorba prozatorului ardelean, nu am reușit să înțeleg foarte clar ideea de "personaj colectiv", deși, eminenta profesoară de română de care avusesem parte la liceul din Mehala, ne explicase captivant, seducător chiar, un roman precum *Răscoala*; nu-mi era limpede cum putea un grup numeros, chiar foarte, să constituie un personaj aproape unitar din care, totuși, să se desprindă unul cu trăsături de conducător, fără a deveni, însă, neapărat, personaj principal, căci aceasta îi revenea grupului, colectivului. După ani și ani de zile, odată cu maturizarea-mi individuală, am constatat prin atentă observație și deloc plăcută experiență că personajul colectiv există, nu doar în romanul lui Rebreanu, ci mai ales în realitate, cel din sfera culturală fiind cel mai deranjant, mai ales când e o proiecție a celui politic; tot cu timpul, am observat că apetitul pamfletar îmi este optim stimulat de personajul colectiv numit *gașca*.

Probabil și pentru că s-a bucurat de o anume apreciere, desigur nu largă, scrierea publicată în *Orizont*, cu titlul *Cântare lupului (Haita, gașca și autoritatea)*, și-a augmentat în timp actualitatea, din 17 decembrie, 2000, încoace; tocmai de aceea mă voi (re)cita, făcând un exercițiu, selectiv însă și sintetic: "haita omenească ar fi la fel de greu de întemeiat precum o ipotetică gașcă lupească;

lupul alfa își câștigă poziția prin luptă corectă, pe când liderul de gașcă, cel mai adesea, prin relații; în spațiul intelectual, cultural – fie prin operă (caz rar și fericit, până la un punct), fie prin impostură. Haita nu are dizidenți, pe când în gașcă se (mai) găsește câte unul care să observe că liderul nu are consistența necesară, dar asta nu schimbă nimic pentru gașcă; eventual va avea un membru în minus. Lupul alfa este singurul realmente procreativ... pe când liderul de gașcă – eventual părinte ofilit al unui singur op, dar și acesta după o gestație mai curând elefantină decât umană".

Lupul alfa (își) conduce haita spre binele ei, pe când liderul de gașcă mimează binele general, atent în fapt la anihilarea oricărei posibile concurențe. Gașca însăși îl aprobă spre a fi ferit(ă) de vreo schimbare nedorită sau de adversari incomozi. Există și lideri reali... aproape corespondenți umani ai lupului alfa; din păcate, și aceștia tot gașcă trag după ei; contribuie la aceasta prea marea dorință de a fi adulați, un caracter devenit nărav; apoi, nevoia debilă a gășcarilor de a putea spune că sunt apropiați mai marelui lup (fără blană); supremația temporară în haită o decid lupta și eficiența cotidiană; în gașcă – aranjamentele de culise. Niciodată un lider, real sau impostor (mai ales în sferele culturii), nu se va înconjura cu indivizi pe care îi crede sau îi simte de valoare apropiată lui – cu atât mai puțin identică – în domeniu-i de referință, ci, eventual va încerca să-i discrediteze sau chiar să-i elimine de pe firmament, ca virtuali concurenți. Haita îl acceptă pe noul alfa, pe când gașca, înglodată în abjecte matrapazlăcuri, îl preferă pe învechitul lider, din motive foarte clare: îi cunoaște zonele erogene, slăbiciunile și relațiile.

LAURENTIU NISTORESCU

Știu că, la greci, neamul care a avut amabilitatea să împrumute civilizației și etimonul termenului polemică, acesta însemna exact ceea ce cei mai mulți dintre contemporanii noștri pun în practică: o dușmănie exprimată verbal, dar – totuși – în limitele

raționalului. Când, însă, civilizația și-a îmbrăcat indispensabilul vâl de cultură, polemica a devenit – că n-a și rămas, e o altă poveste – ceea ce trebuie să fie: o dezbatere critică pe o temă riguros definită, în care obiectivul este apropierea de adevăr, și nu descalificarea adversarului și în care, antrenându-te, faci implicit declarația de principiu că te consideri egal celui cu care te confrunți.

Așa stând lucrurile, nu ezit să mă angajez în polemici – însă doar dacă sunt întrunite câteva condiții esențiale: tema în dezbatere să aibă miză, interlocutorul să fie calificat și, mai presus de toate, eu însumi să am ceva de spus la temă, ceva care să nu se rezume la o simplă opinie, ci să includă și eșafodajul argumentațional necesar. Atunci când acestea sunt cu neputință și, totuși, m-ar încerca nevoia de a practica acest jogging intelectual, mi l-aș dori interlocutor pe Harap Alb. Și nu doar pentru că, polemizând cu el, nu riști să fii împins în colțul contraveniențelor la *political correctness* – adică să te trezești apostrofat de oarecine că ce te-ai găsit să te legi de el, după câte a suferit din cauza Spânului – ci și pentru că, deși Harap Alb, e tânăr și, ca orice odraslă din *high society*, puțin cam răsfățat, a avut cutezanța de spirit să-și ia un mănunchi de consilieri de primă clasă, pe care și i-ar fi dorit să-i numere printre absolvenții lor oricare dintre universitățile americane din Liga de Iederă. Pentru că Ochilă, Păsări-Lăți-Lungilă, Gerilă, Flămânzilă, Setilă și, mai ales, calul îi pot oferi celui consiliat, pe lângă sfaturi susținute de expertiza dobândită în traininguri de pregătire de primă clasă, și bunul simț izvorât din viața trăită.

LUCIAN P. PETRESCU

Mda. *Pamfletul*. În neamul ăsta al nostru, pamfletul este o instituție... respectabilă. Nu de alta, dar el ține, de mult, locul altor forme de manifestare literară ori comunicațională: literatura epistolară, eseu, scrierea de utopii ori poate chiar schițarea unor sisteme originale, de ce nu, filozofice (sper că

sesizați autoironia...). Dar pamfletul, poate nu chiar de subtilitatea unui *Il principe*, sau a unui *Elogiu al Nebuniei*, dar orișicât, tot pamflet, ori măcar diatribă, ne ține cel mai bine de cald în serile lungi și înghețate de iarnă... Bunăoară, să luăm doar privirea piezișă, de jur împrejur: câte personaje de basm! Personaje ușor de înfipt în istorioare cu tâlc, în tipicuri. *Simplicius simplicissimus*, Till Eulenspiegel, bag seamă...

Și, din noianul de personaje îndeobște tipic românești, vajnice surse de inspirație pamfletară, în așa zisa modernitate culturală, unul din cei mai redutabili rămâne *alergătorul după idoli*. Spun alergătorul, pentru că este vorba despre o însușire, o activitate și o dedicare de-a dreptul frenetică, fără odihnă, fără consternare și fără resemnare. Așadar, văzut fiind la modul global, fenomenul pare să fie de bine. O reacție pozitivă la exemplaritate, la modele de urmat. E de-a dreptul reconfortant, nu-i așa, alături de tot nihilismul și scepticismul ăsta fatalist și respingător. E... revigorant, ăsta-i cuvântul! E necesar, de-a dreptul.

Iată, de pildă, marile bătălii istorico-comice (sau isterico-tragice) politice, îndeobște electorale. Dar, la drept vorbind, și metaelectorale. Adică, demni de adulație pot deveni și susținătorii la fel de fervenți și de necondiționați (precum dragostea pură) ai candidaților la onoruri și demnități publice maxime. E oare vreo urmare a unui nu demult trecut și îngropat panaceu – comunismul (în zbor spre viitor, cutezător, vă reamintesc...)? Nu prea cred. (Specia asta a scepticilor ar trebui alungată din cetate...)

Eu cred, în schimb, că există o vocație a acestui neam, aceea de a-și căuta "garanți" ai fericirii, ai propășirii și prosperității personale, fie și simbolice; o nevoie de salivație, de prosternație, de adulație, compulsiv-obse-sivă sau defensiv-agresivă, pentru că, invariabil petrecute, melancolica iubire și sublima venerație alunecă spre poftă de luptă și furie (dacă se poate) colectivă. Să recapitulăm: personajul nostru, umil ori arogant, aproape celebru sau ideal necunoscut, își transferă, nesubtil și incoordonat, toate energiile și pulsionile afective ale Eului în expansiune colectivă într-o unică *fantoșă cu iz public de vedetă*: candidat la Președinție, Prim Ministru, ministru, poate chiar vedetă mediatică, indiferent de impactul cultural sau moral al acestora...

Dacă nu cumva, același personaj devot nu-și va găsi, în fine, salvarea în practica (și discret schizofrena) invenție a marelui anonim, parcă Zuckerberg, sau așa cumva strigat la catalog. Dacă nu în vitrina cu fotografii de suporteri morți la datorie prin stadioanele de fotbal ale lumii... Ce să fie, ce să fie ?! Poate doar marea și absconsa nevoie de celebritate, rezolvată doar prin simpla opțiune: albă ori neagră. *Ready made celebrity*. La urma urmei... confortabil. Simple structuri dilematice ale personalității. Dar de ce nu trilematice sau tetralematice? Mi-amintesc foarte bine, dar și foarte trist (e doar trecerea timpului) de o carte citită în tinerețe, carte la care am ținut foarte mult, și o mai fac și acum, semiconștient. Matila Costiescu Ghyka. Ce *specii* de vremuri, ce *specii* de oameni...

Să nu divagăm, și să ne păstrăm tonul ori măcar limbajul violent, specific pamfletului. Omul nostru, cu cifră de școlarizare variabilă, de la 4 la 20 de ani, amușină, mai întâi de toate, *zeul*. Vedeți

Dumneavoastră, pilda prințului Arjuna, care se lasă pătruns de rostirea întregii *Bhagavad Gita* a pseudovizitiului Sri Krsna, și iese din melancolia și tristețea refuzului războiului fratricid dintre urmașii lui Panda și cei ai orbului veșnic mânios Dhrtarastra, pornind războiul câștigător al Binelui împotriva Răului, e tare, tare departe de simțământul, îndeobște păgân, al servilismului și înregimentării în cete compacte de lingușitori și apologeți tribali, specifici vremurilor noastre. Omul tribal din ceata *zeului teluric* local e în stare de devotament și neodihnă, mereu demne de o cauză mai bună. El nu precupește nici măcar relațiile și sentimentele cele mai intime și mai naturale: copii, nepoți, frați, părinți, iubiți, fatalmente aflați în altă ceată zeiască sau, și mai rău, apatici, ori indiferenți.

Uneori, ce e drept, *zeii se pot prăbuși*, ori pot trece, brusc, în subordinea unor, până mai ieri, semi-zei. Atunci se pot întâmpla adevărate tragedii, sau, hai să mai îndulcim puțin atmosfera, tragi-comedii, specie ab-ject-modernă a teatrului antic grecesc. Sau nu.

S-a mai schimbat, iată, un ciclu prezidențial, va veni unul nou parlamentar, vor veni vedete noi pe scena publică, și sursa asta de inspirație va fi veșnică, transpartinică, transsemantică. Asta înseamnă că, poate, spre neștiința și necuviința subsemnatului, acesta poate fi un dat al firii omenești, imperturbabil și infailibil. Un necesar al supraviețuirii în turmă, un semn de civism debordant, într-o lume socială și sociabilă pînă la disperare. Adică dezesperare. La urma urmei, Nenea Iancu n-a avut decât să dea ortu' popii la Berlin. Adică, afar' din cetate! Iar în cazul acesta, n-am decât să mă duc să mă culc, că după a treia afirmație publică legată de starea mea de trezie (al treilea cântat al cocoșului), e cazul... Noapte bună.

Dar acu', înainte de culcare, țin să spun, cu ultimele forțe ale minții treze: sper, de atâta amar de vreme, dar mai sper să intru

într-o ceată, mai mult sau mai puțin anonimă, de admiratori ai Personajului Exemplar Românesc de iubit și susținut până la moarte! Încă mai sper. *Quod erat demonstrandum...*

NICOLAE SÂRBU

Iată o întrebare care mă găsește cumva pregătit să parez. Plecasem de la ziar la bibliotecă, după 25 de ani de tranșee din plumb și cerneluri, când am început la *Timpul* rubrica săptămânală, "Scârba mea". Până atunci, tonul pamfletar mi-l manifestasem în anchete sociale și foiletoane. În presa dinainte de 1989, pamflete propriu-zise nu puteau trece de cenzura comunistă, unde spiritul acid nu se putea manifesta în deplină libertate stilistică și ideatică. Majoritatea textelor din "Scârba mea", de după 1997, erau, de fapt, niște micro-pamflete. În subcultura de azi, "cuvintele sunt erodate de speranțele deșarte și de minciunile cărora le-am dat glas" (George Steiner). Avem o tradiție, putem spune chiar glorioasă, a pamfletului cu valențe literare în scrisul românesc: de la Dimitrie Cantemir, la Tudor Ar-

ghezi și Zaharia Stancu. Există și azi "oameni goi de sine" (T. S. Eliot), percepuți de mine ca posibile personaje ce îmi stimulează instinctul pamfletar. Sunt cei cu diplome cumpărate, cei care ne mint în față, care jecmănesc avuția acestui popor și pe noi de iluzii, în marea majoritate trăind în sărăcie.

ION SCOROBETE

Persoanjul care-mi stimulează apetitul pentru pamflet? Îmi pare binevenită între-barea. Nu e haioasă, teribilistă, căci nu trebuie niciun efort să aflu fisuri morale ori de deontologie profesională terfelită, și încă de altele, întrucât, în fiecare zi, fie soare sau vijelie, întristări, necazuri ori momente de extaz, vreme umedă sau uscată, mediul în care profesez oferă prilejuri nenumărate, bogat dospite pentru a scrie pamflet, pentru a evidenția ridicolul, nimicnicia celor care-și ridică fals pedestal pe o verticalitate incertă – deci, motiv prielnic, stimulativ nu dintr-un imbold nepotolit de vendetă, rictus ori tăgadă ci, dintr-un spirit opus fățărniciei, ipocriziei; doar astfel las condeiul să dezvăluie fără perdea, caustic, fărădelegea, meschinăria, falsa inocență, perversiunea infatuată a piticilor care se cred Dumnezei, ascunși ca niște fii ai lui Iuda după însemnele autorității, ca indiciu al puterii publice.

Astăzi încă mai stăruie asupra mea o privire odios de calmă, intrigantă, lucioasă precum pielea unui șarpe veninos. Este privirea ocrotită de întunericul nuanțat de un vestmânt negru, simetric și silențios marcat de semnul puterii, în fața căruia mă simt opresat, prigonit, proscris pentru simplul motiv că apăr, în virtutea calității mele, un drept legitim de existență. Stresul, pustiirea glisează asupra-mi câtă vreme cu niște ochi oblici, insinuând rigiditatea, sunt apostrofat; pliscul mic, îmi zice cineva, indicând malițios cu genele grele de rimel grețos spre scaunul din lemn masiv pe care, tolănit confortabil, personajul decident face poliția momentului: Aici, eu sunt Dumnezeu! Simt deodată cum mi se întorc mațele pe dos, urcă fierte până în beregată enzimele; sângele dă în clocot, arde la foc mocnit, iar înlăuntru, amestecate, umorile se bulucesc, se retrag infiorate prin profilul meu de poet strangulat, gândul mi se oprește pe buze, provocator, apoi, impertinent biruie, căci întreb cu mirare, întors spre public: Dumnezeuul meu a decăzut într-atâta, mișelul, că-și vinde judecățile?

Anchetă realizată de
LUCIAN ALEXIU

LAUREATII CONCURSULUI

NATIONAL DE PROZA SCURTĂ

HELION – 2014, EDIȚIA A XXIX-A

1. Premiul I – nu s-a acordat

2. Premiul al II-lea ex aequo:

▼ FLORIN PURLUCA (Focșani) pentru povestirile ZBORUL 314 și SABOTAJ;

▼ ADRIAN SAND (Cugir, jud. Alba), pentru povestirea HOȚOAICA;

▼ DANIEL TIMARIU (Timișoara), pentru povestirea DIN LIFT.

3. Premiul al III-lea ex aequo a fost acordat următorilor:

▼ MIRCEA BĂDUȚ (Râmnicu Vâlcea), pentru povestirile FIRUL DE ȘANSĂ și TREI TREIMI;

▼ LUCIAN DRAGOȘ BOGDAN (Alba Iulia), pentru povestirea FANTOMA DIN MAȘINĂRIE;

▼ CĂTĂLIN LUPU (București), pentru povestirea LINIȘTEA;

▼ DRAGOȘ MATEESCU (Pitești), pentru povestirea CAPTIVI ÎN KREMATOR;

▼ PAUL MIHALACHE (București), pentru povestirea LARA SAU ORAȘUL PE APE.

Mențiuni, la egalitate, au fost acordate următorilor:

▼ LIVIU BRAICU, pentru povestirea CAPĂTUL IMPERIULUI;

▼ ALEXANDRU LAMBA (Brașov), pentru povestirea VERSORUL DELTA;

▼ FELIX TZELE (Roșiorii de Vede), pentru povestirea TURA DE NOAPTE;

▼ DIANA GIORGIANA VASILE (Băile Olănești, jud. Vâlcea), pentru povestirea ROMANA.

Juriul, în componența: LUCIAN-VASILE SZABO (președinte), CORNEL SECU (membru) și DARIUS HUPOV (membru), a acordat un PREMIO SPECIAL elevei de 11 ani (clasa a V-a, Liceul Teoretic Avram Iancu) MARA TORGE din Cluj-Napoca pentru schițele *UcuAdaLectuCiti sau poveste din secolul vitezei și Citibalectorul, Lecturiada și ghidușii-spiridușii*, pentru acuratețea stilului literar, cu mult peste încercările literare ale celor de-o seamă cu ea.

S-au înscris 51 de participanți cu 69 de lucrări, în majoritate povestiri, dar au fost și șapte schițe, două nuvele și două fragmente de roman, care funcționau bine și ca povestiri.

Juriul a remarcat calitatea literară sporită față de ediția anterioară, constatând o mai bună corelare între stilul narativ și ideea literară s.f.

SORIN TITEL ȘI POVESTEA UNEI FAMILII

LIGIA TITEL

Cornel Ungureanu: *Vorbește-mi despre tatăl vostru. Cum ți-l amintești? Cum arătați voi în cartea sa despre Sorin? Ce ai de adăugat acolo?*

Ligia Titel: Recitesc după aproape treizeci de ani cartea tatei despre Sorin. Îmi amintesc că atunci îl învinuiam, pe măsură ce citeam ce a scris, că e puțin siropos... Prostia tinereții... Acum mă întreb de ce am avut impresia asta. La cele povestite de el, legat de bunici, aș mai adăuga câte ceva... Actul de căsătorie al stră-stră-bunicii (17 ianuarie 1868), scris de un învățător de țară... E de admirat nu numai ortografia, ci și acuratețea juridică. Pe de altă parte: cum, cât de corect scria străbunicul nostru "moșu Murgu", la 80 de ani, cu două clase primare, făcute între două "sape" și două "mersuri la vaci"... Sorin ținea imens la bunici (de fapt, străbunici) și la fel, ei la el. Țin minte un episod dramatic, când străbunica fiind foarte rău bolnavă, mama l-a chemat pe Sorin de la Timișoara, ca să o vadă pentru ultima oară. A doua zi după ce l-a văzut a început însănoșirea ei, aproape miraculoasă. Nu mă iubeau la fel de mult pe mine. Și eu mi-am petrecut toate verile la Margina; însă prezența mea nu o bucura prea mult pe "maica": eram prea "ligavă"!

Noi nu ne-am cunoscut bunicii; au murit când mama avea 11 ani. Scurta lor viață a fost interesantă și tragică. El era deosebit de deștept; genul care făcea socoteli cu numere foarte mari, din cap, vorbea perfect ungurește, cu toate ca o învățase doar la școală. Foarte tânăr, a luptat în Primul Război Mondial. Avem scrisorile lui de pe front. Ea era foarte frumoasă; legenda, în familie, este că a câștigat un concurs gen "Miss" pentru țărânci și că exista un calendar cu fotografia ei. Biografia lor este întrețesută în toate romanele lui Sorin. Deci, mama a rămas orfană la 11 ani. Își amintea mereu cum a fugit prin zăpadă la doctor, care era vecin cu noi, și cum s-a oprit în drum ca să îngenuncheze și să se roage; dar bunica murise deja. Peste un an a murit și bunicul. Era ateu, dar a simțit că moare – tuberculoză – și i-a spus niște ultime lucruri: să se ducă la biserică să-l roage pe preot să se roage și să bată clopotele pentru el și să se asigure că bunicii duc toate lucrurile, chiar și patul lui, în fundul grădinii și le ard.

Și acum, să mă întorc la întrebare. Tata a fost un om deosebit... Poate că a și avut noroc, fiindcă, deși războiul îl făcuse să întrerupă școala după clasa a doua, tatăl lui nu l-a lăsat să rămână cu două clase. Era o perioadă bună, după război și Unire; a păstrat pe fiul mai mare acasă, să-l moștenească, iar pe copiii mai mici, pe tata și pe sora lui i-a trimis la școală, la Lugoj. Bunicul avea o prăvălie și o cârciumă. Fratele mai mare a fost trimis ucenic la un măcelar – până și tata, învățând pe lângă el, atunci când vedea o bucată de carne știa de unde este. Nu pot să mă abțin să nu laud, din nou, seriozitatea de mult uitată: a învățat "măcelaria" ca să fie măcelar într-un sat, nici măcar comună! Dar apoi, fratele mai mare a murit într-un accident, mama a murit de tuberculoză, și bătrânul s-a recăsătorit cu o femeie frumoasă, mult mai tânără, care curând l-a dus la faliment. Deci ultimii ani de liceu tata s-a întreținut singur, dând meditații. Și tot muncind – era deja notar, cu școala de notari – a făcut și facultatea.

Citind cartea despre Sorin, îmi dau seama că a renunțat, poate, la un destin de scriitor, căsătorindu-se foarte tânăr și avându-l pe

Sorin foarte tânăr. Dorința de a scrie și-a împlinit-o scriind operete (una cu Ion Vidu), încercând să compună drame istorice, lucruri care deja nu mai erau "la modă", dar pentru care avea, probabil, atracție. Știa multă istorie, îi plăcea. Era un cititor – ca și mama – împătimit. Era deosebit! Poate că erau o generație deosebită! Copii de țărani trimiși la liceu, fiindcă erau deștepti și era păcat să nu continue școala. Încă destul de legați de sat ca să vină în vacanțe acasă – copii de 14-15 ani – și să pună în scenă mici piese de teatru cu care să-și distreze și, de ce nu, să-și educe consătenii. L-am admirat mult pe tata. Am avut motive să-l admir până în ultimele zile de viață; de exemplu, la 78 de ani a înțeles mai bine ca noi ce se întâmplă în țară din punct de vedere politic. Chiar mai târziu, când lipseam mai mult din țară, la întoarcere aveam de la el o descriere perfectă și corectă a situației.

— *Dar mama? Cum au funcționat raporturile ei cu tine, cu Sorin?*

— Mama s-a măritat la 15 ani, după ce a terminat clasa a șaptea la Margina și se pregătea să dea niște diferențe – învăța, de exemplu, cu o prietenă, franceza - ca să continue liceul, la Lugoj. Bătrânul ei învățător spunea că fusese cea mai deșteaptă elevă pe care o avusese vreodată. Dar s-a întâmplat să recite o poezie a tânărului notar Iosif Titel la o serbare, cred că la punerea pietrei de temelie a bisericii din Margina... Așa că s-a dus la bunici, pe la 14 ani, și i-a anunțat că nu mai merge la liceu, se mărită. A fost o nuntă frumoasă, în luna august. Peste un an și jumătate a venit pe lume Sorin. Pentru că ea era așa de tânără și, în plus, se mutau prea des pentru un copil mic, Sorin a stat mult timp la bunici. Mama se distra povestind cum o dată, ducându-se să-l vadă, Sorin a fugit la bunica cu vorbele; "Maică, a venit fata ta!".

Dar nu cred că ar fi fost mama-copil, tovarășa de joacă, din *Femeie, iată fiul tău*. Cred că mi-aș aminti și eu. Știu că, dimpotrivă, și-a dorit să pară și să fie mai matură, era puțin complexată că, atât de tânără, are un băiat atât de mare. Nu o ajuta, în sensul acesta, nici figura: mignonă, frumoasă, a părut întotdeauna mai tânără decât era. Legătura dintre ea și Sorin a fost foarte puternică. Totdeauna am simțit, și mi s-a părut normal, că el era copilul preferat. Sorin a și rămas, întotdeauna, foarte legat de familie. Poate fiindcă împrejurările au fost de așa natură că a locuit cu noi și că nu s-a căsătorit. Când era la Timișoara, venea săptămânal acasă. Câteodată, cu câte un grup de prieteni. Toți prietenii lui Sorin cunoșteau prăjiturile "Doamnei Titel". M-am întâlnit de curând cu o prietenă a lui Sorin care mi-a povestit de rețeta de prăjitură, pe care o face și acum, pe care o are de la mama! El, și nu noi, a văzut primii pași ai copilului nostru, Oana. Ea a rămas marea lui slăbiciune – îndrăznesc, însă, să spun că m-a înlocuit pe mine, sora cu zece ani mai mică.

Mama era o foarte bună povestitoare. De aceea și știm noi atâtea povești ale familiei. Avea niște vise foarte frumoase. În *Țara îndepărtată* Dorca povestește un vis... Seamănă cu visele pe care, uimită, ni le povestea câteodată mama. Și pentru că, probabil, poveștile ei au fost cele care l-au marcat, i-au rămas în amintire, iar pentru că legătura lor era așa de puternică, mama e în așa de mare măsură "eroina" romanelor lui.

— *Cum era Sorin, ca unchi, cumnat, colocatar?*

Familia Iosif Titel, în 1946

— Când eu eram în primii ani de facultate, Sorin a fost reprimat în anul trei. Fusese exmatriculat când termina anul patru, mai avea un semestru, practic, ca să termine. A fost reprimat (nu numai el, cred că toți cei care fuseseră exmatriculați în '56) numai la fără frecvență, în anul trei, deci, după șapte ani din viață petrecuți între două "memorii" la București, mai avea de făcut trei ani de facultate ca să-și ia licența. Așa că, după ce primii ani îi făcuse când eu eram în clasele primare (țin minte bucuria cu care primeam, înainte de Crăciun, pachetul imens cu cărți, și cu câte un cadou cumpărat la Magazinul copiilor!) în ultimii lui ani de facultate am fost studenți simultan. Era o fericire pentru mine când venea la examene. Ne întâlneam zilnic. Întâlnirile erau în holul facultății mele sau al căminului. Eram destul de "aiurii" amândoi; spunea Sorin: "măine la cinci ne întâlnim la tine în hol". Eu plecam de la cămin și îl așteptam în holul facultății, în timp ce el mă aștepta la cămin. Mergeam, toți trei, împreună cu viitorul meu soț și la câte trei spectacole pe zi. Rămâneam cu bilete cumpărate pentru încă o săptămână.

Când a venit fiica noastră, Oana, pe lume, eu eram la Caransebeș, iar soțul meu la armată: și-a văzut copilul când avea deja două săptămâni și apoi, la trei luni. La sfârșitul perioadei de armată au fost aduși mare parte din soldații din țară ca să facă un cor uriaș în cinstea "conducătorului". Cu toate că era cam afon, Bazil a făcut în așa fel încât să scape, și el, în felul ăsta de câteva săptămâni de armată dură. Asta l-a amuzat teribil pe Sorin: a scris schița în care eroul, afon, simulează cântatul în cor – din fericire cenzura nu a observat sau nu a vrut să observe, pe lângă comicul situației, ideea subversivă.

Pentru că atunci când Oana a venit pe lume nu aveam casă și lucram opt ore într-un institut de cercetări, ni s-a părut că nu avem altă ieșire decât să lăsăm copilul la Caransebeș, la mama. Așa că Sorin, care venea, cum am spus, săptămânal acasă, de la Timișoara, era mai aproape de ea decât noi. A iubit-o foarte mult. Era ca și când ar fi fost copilul lui. În București stătea cu noi, avea în jurul lui o familie iubitoare, exista un copil reușit, avea scrisul lui, concertele, filmele, cărțile, discurile, prietenii...

Am profitat imens din apropierea de Sorin. El ne aducea cărțile pe care "trebuia neapărat" să le citim; el se supăra când nu îl însoțeam la un concert, iar părerea lui era pentru noi importantă și chiar decisivă în

multe privințe. El stătea cu părinții la parter, noi la etaj. Luni de zile după ce a murit îi auzeam, încă, pașii pe scara care unea apartamentele. Des se întâmpla ca imediat după ce venea din oraș – (redacție, librărie, magazinul Muzica, zilnic în această ordine) să vină aproape direct la noi, sus, mândru de ultimele achiziții: cărți și discuri. Se ascundea puțin de mama care, fiind exagerat de ordonată și pedantă, era câteodată îngrozită de cât se strângea în apartamentul acela, nu prea mare. Mânca împreună cu părinții; în zilele de sărbătoare mesele erau oarecum festive. Sorin îi aducea întotdeauna flori mamei. Tata mergea la biserică: aceste două obișnuințe mă făceau să simt și eu mai frumoasă sărbătoarea.

— *Ce cărți, ce pagini ale lui te-au impresionat mai tare? De ce?*

— Cu cărțile lui Sorin eu am o relație specială. Dacă nu ar suna caraghios, aș spune că le simt așa de aproape de parcă le-aș fi scris eu. Asta se poate explica probabil psihologic și fiindcă Sorin a luat tot, absolut tot ceea ce era talent scriitoricesc în genele ce amândoi le-am moștenit. Talentul și, de fapt, chiar pasiunea pentru scris ale tatei, talentul de povestitoare al mamei... Așa că e greu să spun ce m-a impresionat "cel mai tare". Aproape toate paginile scrise de el mă impresionează profund. Dar nu pot, totuși, să nu pun pe primele locuri conversațiile mamei cu Eva Nada în *Țara îndepărtată*, minunata poveste de dragoste a inginerului Cristea, tot din *Țara îndepărtată* (când eu aveam vreo patru ani, un prieten bun al părinților, soțul nașei lui Sorin, a murit în împrejurările descrise în roman – o tragedie pe care o țin minte și eu... cât trebuie să-l fi impresionat pe băiatul de 14 ani!); trenul care duce copiii la școală, la Lugoj, după vacanța de primăvară, trece prin locurile pe care eu le cunosc bine și îmi pare că le cunosc și pe mamele care povestesc în tren. Călătoriile cu "trenuțu" la Balta Caldă sau la rugă la Coșava; și eu le-am făcut de multe ori cu Sorin și prietenii lui, în chip de puștoaică-remorcă, sau cu maica... Sculatul de dimineată, discuțiile oamenilor; am impresia că am fost acolo. Dar probabil că toți cititorii au această impresie, nu sunt eu o cititoare privilegiată. Cred că romanul care, în totalitate, m-a impresionat cel mai mult este *Femeie, iată fiul tău*.

Interviu realizat de
CORNEL UNGUREANU

POSTASUL TE TRĂDEAZĂ ÎNTOTDEAUNA DE DOUĂ ORI

ALEXANDRU BUDAC

Nu mă dau în vânt după epistolare. Gândurile scriitorilor puse în plic mă interesează când sunt ficțiuni jucăușe sau dacă expeditorii duc vieți extreme – adună ani grei de sclavie, participă la vânatoare de mamuți, suferă de sindromul Capgras, joacă hockey pe orbită. Rimbaud, printre beduini, asigurându-și familia, în 3 decembrie 1885, că nu s-a apucat de comerțul cu sclavi, întrucât traficul de arme merge mai bine, și Joyce descriindu-i Norei, în culori tari, cum i-a morfologit pudenda, au puterea să-mi zbârlească părul, să-mi aburească ochelarii, însă, de regulă, stau departe de epistole. Doar pe cele adresate de John Keats lui Fanny Brawne le recitesc.

Descoperi o carte, iar voluptatea egoistă că îți este adresată te consolează, ca și cum, în mod miraculos, autorul ți-ar satisface premeditat așteptările, ți-ar formula perspectiva. Primești o scrisoare cu patru coperte, în versuri sau în proză, de la un străin care, culmea, te cunoaște mai bine decât cei din jurul tău. În schimb, scrisorile propriu-zise te exclud. Rămâi un gură-cască interesat de digestia și vacanțele figurilor nemuritoare, te bucuri penibil când dai peste detalii biografice strecurate ghiduș în operele premiate și te îmbujorezi empatic la revelația că și pe Kafka îl dureau măselele. Nu e mai bine că de la Shakespeare nu ne-au rămas, în afară de piese și sonete, decât semnături pe acte notariale și extrase elisabetane de carte funciară? Mereu apare câte un studiu deștept despre bard. Nu mai știu cine i-a pus cerceul în ureche. Putem specula.

Adesea, corespondența și jurnalele sunt scoase la iveală postum de rude leftere și secretare cu psihoze, grăbite să mai stoarcă un dolar din coliva răposaiților. Totuși, unii scriitori au conștiința propriei posterități chiar și atunci când trimit cărți poștale, în vreme ce altora la iese rest la socoteala creațiilor. Nabokov, bunăoară, întors la sânul soției după ce-a călcat pe bec, îi cere înapoi amantei scrisorile lui de dragoste, pretinzând că ar fi fost, de fapt, proze. Pe acelea chiar că le-aș citi, dintr-un interes pur entomologic, firește. Din păcate, nu s-au publicat decât misivele către Véra. Istoria literaturii e nedreaptă.

Călăreț singuratic prin preria plină de cioiți a literelor românești, Răzvan Petrescu nu face discipoli. Scrie condensat, tocmai acum, când toată lumea vrea să agonizeze pe larg, și pare mai degrabă interesat de fetele zărite în wigwam-uri, decât să-și marketeze opera, cu tobe, deși a stabilit la noi recordul de calitate în proza scurtă – în condițiile în care, la ei, unde genul are ditamai tradiția, o scriitoare perfect plană ca Alice Munro trece drept maestră –, a schimbat configurația metafictionii autobiografice, a ținut, cu haz hipocratic, cronică de carte proastă, a transformat interviul în fugă literară, improvizând liber pe regulile jurnaliștilor. Așadar, era de așteptat să urmeze un epistolar. Numai că acesta vine dintr-o vreme când Răzvan Petrescu nu rafina povestiri, ci studia medicina.

Scrisori către Mihai (Curtea Veche, 2014) completează straniu celelalte cărți, oferindu-ne o literatură fără intenție literară, un exercițiu de virtuozitate privat (cel puțin

până acum, la publicare) și, drept bonus, dovada concretă că talentul e codat în ADN. Îl ai sau nu-l ai. Oamenii se resemnează ușor când nu rezolvă ecuații diferențiale, nu practică neurochirurgia, nu pot desena, compune un recviem sau sări din stratosferă, dar dacă te legi de felul cum scriu se simt teribil de ofensați. De aici necesitatea acestor terapii de grup numite ateliere/clase de *creative writing*, unde orice Moș Bărbuță e încurajat să se vadă Tolstoi, în oglindă. Înzestrarea literară a lui Răzvan Petrescu se conjugă cu inteligența, combinație nefastă, în România. Îți refuză accesul la fericire și deschide ușa farmaciei.

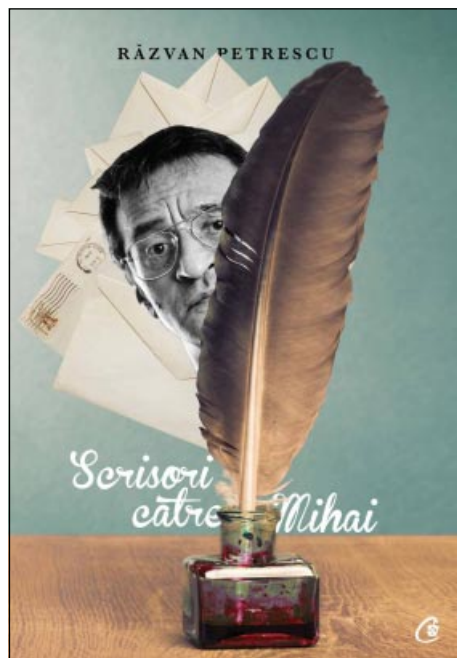
Scriindu-i lui Mihai Simionescu, prietenul plecat în Franța la începutul anilor '80, medicinistul rămas la București își acordă cuvintele la simfoniile pe care le ascultă constant. Găsești în epistole germeii tuturor idiosincraziilor din estetica lui de mai târziu. Complet inutile ca fresce de epocă – nu există referiri la Ceaușescu, partid ori societatea multilateral dezvoltată –, mesajele puse-n sticle de alcool și azvârlite în necunoscut (niciodată nu are certitudinea că poștașii cu epoleți le și dau drumul către destinatar) concentrează *spleen*-ul anilor 1981-1984 în termenii depresiei personale. Întrucât slujbașii instituției Ochiul și Urechea citeau conștiincios corespondența poporului, eventualele remarci subversive sunt contorsionate poetic. Pe la jumătatea anilor '40, când a ecranizat *The Big Sleep* de Raymond Chandler, deoarece nu putea s-o transpună pe Carmen Sternwood nudă pe ecran, în episodul fotografiilor compromițătoare, regizorul Howard Hawks a fentat cenzura folosindu-și imaginația și îmbrăcând-o pe actrița Martha Vickers într-un *cheongsam* imprimat cu dragoni. Efectul s-a dovedit surprinzător de sexy, după standardele erei. Aș spune că tropii lui Răzvan Petrescu sunt ca un veșmânt senzual ce ascunde realități slute, de un *noir* murdar. Ticăloșii câștigă, iar măruntele gesturi libere ale femeilor, cum ar fi să-și scurteze fustele primăvara, lovesc fatal în imperativele puritanismului roșu.

Muzica, literatura și vodca umplu o singurăătate pe care perspectiva unui debut de carieră medicală prin satele patriei o transformă în coșmar. Puseurile de revoltă, uneori adolescente, niciodată ridicole, scapără în imagini: "Mi-am cumpărat peste douăzeci de discuri aproape dintr-odată, cu înversunare, cu disperare, pentru că nu am

cu cine vorbi, Doamne, cât sunt de imbeciliăștia din jurul meu, ce să discut cu ei, nu am puncte comune cu nimeni, refuz să cred că până și anatomic aș avea ceva în comun cu cretinii, eu sunt alcătuit dintr-o substanță fluidă, curg, ei sunt solizi, solizi, în temeinica lor prostie, în fireasca lor stupiditate, sunt denși și par a fi niște cuburi. Ce să discuți cu un cub? Așa încât mă feresc de ei, mă izolez, mă cuprind în lumea mea transparentă de sunete și gânduri proprii, sper, evit muștele care au început să se dezmoștească, au microbi, muștele, dacă nu ești atent și te duci să te joci cu oameni cu cap de cub, te pot otrăvi, sunt al dracului de contagioși, ca să nu mai vorbesc că simpla lor prezență îți vulgarizează cele mai intense idei. Te fac să simți că ai și tu un cub în loc de cap. Un cub negru."

Răzvan Petrescu împătorește în plicuri mai multe senzații decât informații. Stilizează elegiac plictisul zilnic, absența liniei de orizont și prizonieratul în propriul apartament. Lumea de dincolo de pick-up și bibliotecă e descrisă parcă din perspectiva unui Edmond Dantès lipsit de sfaturile abatelui Faria, încarcerat pe o planetă penitenciară, pe punctul de a se înrăi incurabil: "Dragul meu, ești prea departe pentru mine. Păcat. Nu-mi pot imagina lumea ta, de altfel nici nu mă ajuți, și în afară de asta am destul de gândit la ale mele. Iepuri violete îmi mănâncă visele din palmă, se umflă și crapă cu pocnete seci prin hambare. Am eradicat gândacii. Într-un fel, îmi pare rău. Soarele desenează toamna pe covor. Închid ochii. În colțul din stânga se zăresc vânătorii liniștilor mele. Sunt pătratele albe – zilele albe –, pătratele negre – zilele negre –, nepătratele – fericirea – și dungile – drumul. Pe dracu' șah."

Nu-i cere niciodată nimic lui Mihai Simionescu. Doar vești despre el. Semne de viață nouă. Asta într-o vreme când tot românul normal, cu prieteni sau rude afară, voia un video, blugi, gumă de mestecat, chiloți roz cu baterii. Două dorințe revin insistente: un ac pentru pick-up, de teamă să nu rămână fără muzică, și o revistă porno veritabilă. Celor mai tineri, care aud din tot felul de surse inteligente despre ce feerie am trăit sub căciula de astrahan a lui Ceașcă, le spun că, pe atunci, o revistă de specialitate sau măcar un poster cu Bo Derek în șifonier constituiau mărunte acte de disidență excitată într-un regim ce-ți răcea caloriferele, îți tăia curentul și ți se vâră sub plapumă. Și eu îi

cotrobăiam lui tata prin sertare, ca să-i găsec pachetul de cărți de joc cu dame de pică adus din Ungaria. Spre deosebire de Răzvan Petrescu, student la medicină, studiam la grădiniță. Iată de ce îi pot analiza astăzi competent opera.

Din scrisori transpiră o prietenie impresionantă. Onestitate, mult umor, tachinări intime, reflecții formulate pe sfert, cu siguranță descifrabile odată sosite în Franța. În *De l'amitié*, eseul dedicat lui Etienne de La Boétie, Montaigne spune să ne considerăm norocoși dacă avem parte, într-o viață, de un prieten adevărat, adică de cineva în care să găsești o altă variantă a persoanei tale. Doi ar fi deja imposibil. Asemenea afecțiune nu se împarte matematic. Încerc să mi-l imaginez pe *Seigneur* cu nasul într-un cont de Facebook. Deși legăturile naturale ar trebui să primeze, numai când îți alegi prietenii ești într-adevăr liber. Frații își devin deseori cei mai crunți inamici (aceeași problemă a fost abordată cu umor englezesc și de către dramaturgul Dodie Smith în comedia *Dear Octopus* [1938], unde familia este acea caracatiță iubită, din tentaculele căreia nu ai scăpare). Prietenia "se hrănește și se dezvoltă tocmai din bucuria pe care o provoacă."

Cele optsprezece scrisori către Mihai nu au ambiție filozofică ori politică. Sunt, pur și simplu, mesajele unui tânăr care-și traduce disperarea într-un stil ce-l anunță pe scriitorul de azi și speră sincer că prietenul său a răzbit într-o lume mai bună. Miza literară mi se pare implicită. Răzvan Petrescu scrie cum respiră, cum ascultă Bach, cum se uită după fete, pe stradă. Se vor găsi destui fără fantezie, pripiți să-i citească proza scurtă pornind de la confesiunile imprudente de aici. Să-l psihanalizeze nițel. Și-a asumat riscul. Dai în pagini peste scene fără frunza de smochin și rânduri pârjolitor de triste, dar, dacă cei doi au hotărât să ne testeze și nouă reflexele de poștași indiscreți, le facem jocul bucuroși. Eu deschid epistolarul ca pe o carte specială despre dragostea de prieteni, un cuvânt periculos pe vremuri – sub masca prietenului se putea ascunde un turnător patriot –, gol astăzi când, ca într-un pitagorism pe dos, lipsit de componenta etică, prietenia se reduce la numere generate de mașini și scâlâmbăieli 3D expediate din Dubai.

CALENDARUL ANIVERSĂRIILOR 2015 IANUARIE

- 1 ianuarie 1954 s-a născut **Mircea Mihăieș**
- 2 ianuarie 1945 s-a născut **Ioan Radin Peianov**
- 4 ianuarie 1945 s-a născut **Eugen Bunaru**
- 4 ianuarie 1943 s-a născut **Mandics György**
- 5 ianuarie 1935 s-a născut **Coleta de Sabata**
- 8 ianuarie 1920 s-a născut **Billédy Ilona (Hrivnyák Ilona)**
- 9 ianuarie 1943 s-a născut **Dan Florița Seracin**
- 12 ianuarie 1951 s-a născut **Johann Lippert**
- 14 ianuarie 1962 s-a născut **Marian Oprea**
- 16 ianuarie 1954 s-a născut **Olga Neagu (Olga Cramanciuc)**
- 19 ianuarie 1962 s-a născut **Liubița Raichici**
- 23 ianuarie 1944 s-a născut **Corneliu Mircea**
- 24 ianuarie 1947 s-a născut **Viorica Bălțeanu**
- 27 ianuarie 1968 s-a născut **Simona Diana Constantinovici**
- 31 ianuarie 1940 s-a născut **Titus Suci**

BILANTURI RECI, INSTANTANEE CALDE

GRATIELA BENGHA

Până la debutul din 2006 nu s-a știut nimic despre Gabi Eftimie. Nu era genul de autor expansiv. Nu ieșise pe scenă, nu atrăsese atenția printr-un gest sfredelitor și nici nu se impusese, amăgitor, prin intensitate vocală. Tinerii scriitori se duceau la cenacluri, citeau frecvent în spațiul public, erau (hiper)activi on-line. Când a scos prima carte, *ochi roșii polaroid*, Gabi Eftimie părea că vine de nicăieri. Participase la programul de "creative writing" de la Râșca, a debutat la Editura Vinea și a câștigat Premiul oferit de "România literară". Scria o poezie care nu păstra nimic din revolta neînfrănată și din retorica violentă a primilor douămiiști. Se mărginea să observe printr-o scurtcircuitare glacială a sinapselor și să înregistreze prin incandescența propriilor senzații. Trăia cu înfrigurare neputința de a (se) comunica și se mișca natural într-un habitat care pendula amețitor între simulacru și realitate. Între lumina de neon și întunericul apăsător. Între eul profund și "conectică și butoane".

Cu *nordul e o stare de spirit* (Bistrița, Editura Charmides, 2014) Gabi Eftimie revine în atenție. Mai matură în viziune, mai complexă în scriitură. Are aceeași ușurință de a extrage efecte subtile dintr-un morman de steril lexical, dar e mai alunecoasă în mănuierea procedurilor și în alternarea (ori suprapunerea) limbajelor: "în raport cu cei de acasă, am devenit exact ce ai prezis./ o cârțiță intelectuală/ și am marele privilegiu de a mă fi putut retrage în beciul cu molii/ probabil că o să ți se pară spectaculos, dar la noi sună și acum sirena care îi avertiza/ pe marinari de o furtună iminentă și vuietul se aude din boxe mari prin tot orașul/ în fiecare lună, în prima zi de marți, la aceeași oră/ e o balenă monstruoasă care plânge./ e vocea aruncătorului de flăcări: <te-ai născut, acum pregătește-te să mori!> ce pot să fac, închid toate ferestrele și încep să număr:// în orașul asta sunt un bărbat mușchiulos cu capul spart și nasul plin de sânge./ refugiat în holul unui hotel./ [...] o tipă grasă care vorbește o limbă slavă și transpiră de zor pe/ coreografie alături de suratele ei de la zumba" (*nordul e stare de spirit*). În poemele lui Gabi Eftimie, "cârțița intelectuală" nu îndeplinește funcția totemică pe care acest animal htonian o are în versurile lui Dan Coman, unde nu există celula trupului sau frântură de trăire care să nu fie pândite și integrate în spectacolul scormonirii interiorității. Dar Gabi Eftimie refuză spectacolul. Ignoră interioritatea. Așa cum neagă și confesiunea mascată pe care o ascundea, de pildă, *Cârțița din mansardă* a Teodorei Coman. În *Nordul e o stare de spirit* se fac bilanțuri reci ("intelectuale") și se oferă instantanee calde (imaginale). Autoarea mănuieste concepte, dar vede și cunoaște lumea prin imagine.

Însă imaginalul din poemele lui Gabi Eftimie nu oferă elementele constitutive ale unei inter-lumi ierarhic plasate, ci ale unei realități uman-declasate. Cu alte cuvinte, conturează o lume postumană, în care obiectelor li se descoperă desenul ideal și temeiul existențial - o epură esențială în (dez)ordinea unui perimetru care nu poate fi definit în termenii spațialității curente: "... Griul de afară e o placă de beton, dai cu capul de el/ [...] În momente ca astea, concentrează-te pe peretele subțire/ la geamul și mai subțire care te desparte de furtuna de zăpadă de afară/ gândește-te că are doar cinci centimetri/ că dacă n-ar exista, ai sta în mijlocul furtunii/ Gândește-te la cât ți-ar fi

de frig" (*Bucuria inimii*). Desigur, corespondentul ideal ca imagine nu se confundă cu o imagine ideală. Ceea ce ar trebui să iasă la suprafața eului este ca "întreprinderile bombardate care își cheamă/ stoic muncitorii la lucru după război/ ca o clădire filmată înaintea de declanșarea imploziei" (*Neutrino*). Ceea ce se decupează din realitate este un film cu "un soare alb" în care microuniversul ("cubul perfect al bucătăriei" sau "acvariul verde de sticlă perlată") trezește o sensibilitate acută - capabilă să surprindă sunetul surd, organic al mișcării neuronale, dar și cele mai fine vibrații obiectuale. Iar ceea ce se intercalează, incisiv, prin nodurile slăbite ale lumii este, mereu, o realitate posibilă. Proiectabilă - și ea - într-o imagine. Fotografică și/ sau poetică.

Înainte de a fi constructe culturale, lumile posibile care alcătuiesc *Nordul e o stare de spirit* sunt expresia organizării elementare a universului, printre ale cărui principii de bază se află interacțiunea, captura și dezintegrarea. Prin aceste principii aș sintetiza poezia lui Gabi Eftimie. Interacționează cu o realitate postumană și o imprimă în imagine înainte de a se dezintegra cu totul. Într-un discurs narativizat, o multiplică, îi identifică spațiile în care se pot intercala lumile posibile, o sondează și o interoghează: "... te-ai prefăcut într-un primat prăfos de la National Geographic/ [...] e prima reacție când corpul e trezit nemilos la cinci dimineța/ [...] e un reziduu necontrolat, atât, din epoca de piatră când homo neanderthalensis/ ruda noastră extinctă cea mai apropiată// era nevoit să controleze focul când se lumina, de teamă să nu fie mâncat.// în fond, ce înseamnă să fii uman?// să-ți pui salopeta reflectorizantă ca toți ceilalți/ să stingi lumina după tine când pleci// să încui ușa" (*în habitat*). Explicit sau nu, toate poemele sunt construite cu aparatul de fotografiat în mână, toate se structurează în funcție de cum este amplasat obiectivul, toate prind contur în funcție de focalizare și se încarcă de sens prin dinamica luminii și a întunericului - chiar și provocat de o neprevăzută până de curent. Sau printr-o "tehnică primară de stealth".

Dar, ca pentru a identifica persistența din stări de lucruri alternative și, totodată, interferente, instantaneul transpus în imagine poetică este dublat de o imagine fotografică. Fiecare poem din cartea lui Gabi Eftimie își are un asemenea corespondent vizual, care îi pune în valoare expresivitatea plastică și complexitatea semantică. Îi sugerează o componentă a existenței care îi lipsea, dar care e oricând posibilă. Construit, așadar, pe două tipuri de discurs (poetic și fotografic) care se intersectează în penumbră, *Nordul...* își compune propria geografie. Profund individualizată. Siguranța grafică și energia anxioasă a contrastelor intră în dialog cu o organizare a elementelor figurative care se apropie de realismul fantastic.

La Gabi Eftimie, lumea anorganică și componentele ei tehnice nu aparțin doar unei istorii particulare, ci intră în metabolismul unui singur organism - polimorf și proteic - care asimilează trăiri și formule, senzații și senzori, afecte, concepte și defecte (ale unui mecanism pregătit să funcționeze). Nici înverșunat, nici indiferent, ochiul caută punctele de convergență ale lumilor posibile. Urmărește rețelele de semnificație și trece printre nervurile infrarealității ca printr-o arhitectură disipată până la stadiul elementar. Procedează analogic, nu discriminativ. Și consemnează

un legato, nu o discrepanță. Între lumi (posibile) și limbaje (personalizate): "pe linia orizontului mov, chiar deasupra siluetele negre ale salcâmlor ce/ apar în toate ghidurile turistice despre regiunea în care stai./ în punctul în care se intersectează, mai devreme sau mai târziu, toate păsările călătoare:/ acolo trebuie să-ți fixezi privirea ca să găsești coordonatele exacte// [...] te face să te întrebi ce îmbunătățiri ai putea adăuga la peisaj:/ un copăcel, o bufniță, terenuri de tenis minuscule ca în machetele arhitecților?"... (*aur pe negru, diferite modele*). Sau: "cum ar fi dacă, în urma unei erori a naturii/ uscatul ar fi inundat de ape și marea s-ar goli, revelând/ toate balenele, toate corăbiile scufundate, toate plantele nedescoperite încă?/ [...] mă plimb încet pe sub apă cu cizme grele de astronaut/ pronunț/ p e s u b a p ă/ cu limba înghețată" (*Orașul de mesteacăn II*). Dar interferențele pot fi (și) otrăvite. "Structurile recombinatorii" pot fi distorsionante, apăsătoare, alienante. *Starea de spirit* pe care o impune Gabi Eftimie este indusă de pulverizarea identității în artificial.

CARTEA PARADOXURILOR

Cine urmărește suflul literar contemporan știe bine ce a însemnat grupul de la Bistrița în ultimii ani: câțiva scriitori de marcă, un excelent festival de poezie, o editură care promovează, cu seriozitate, calitatea. Și, mai ales, o atmosferă în care bucuria de a trăi (și de a dialoga) în cultură este cu totul seducătoare. Grupul de la Bistrița înseamnă Marin Mălaicu-Hondrari, Dan Coman, Florin Partene, Ana Dragu. Bistrița înseamnă și dinamismul cultural al lui Gavril Țărmure. Înseamnă și umbra lui Viorel Paraschivoiu. Și, da, Bistrița a reușit să devină o stare de spirit.

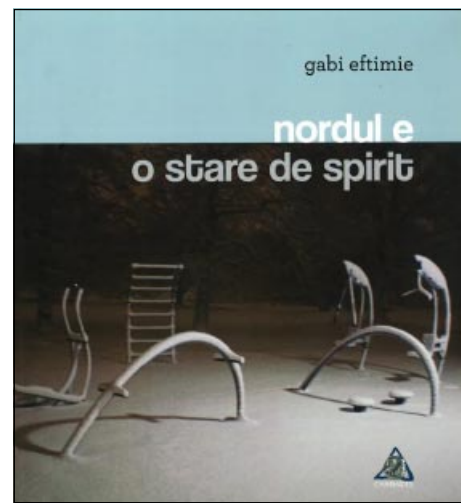
Dintre toți, Florin Partene este cel mai puțin vizibil. În jurul lui s-a țesut imaginea unui ascet al cărui pustiu e însăși poezia, asumată ca mod de viață - clipă de clipă. Un mod de viață necalcat de placiditatea obligațiilor zilnice și nedeturnat de savoarea unei cești de cafea.

Debutul lui Florin Partene s-a produs (cum altfel?) într-un volum colectiv, alături de Marin Mălaicu-Hondrari și Dan Coman. Prima lui carte, *Reverențe* (2007), a primit Premiul

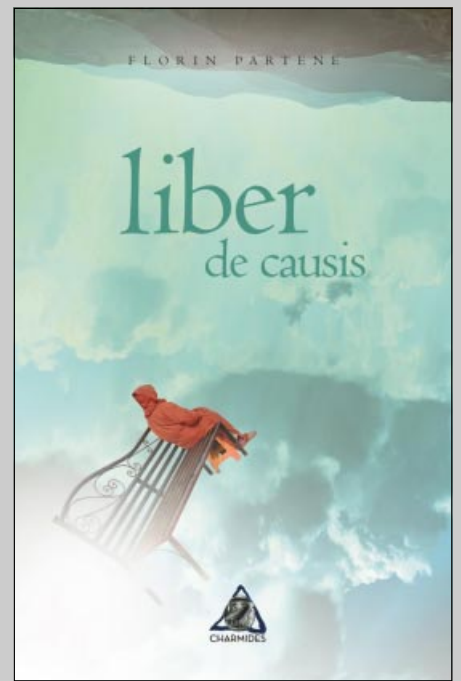
Național de Poezie "Mihai Eminescu", Opera prima. Abia în 2013 a revenit Florin Partene cu un titlul nou. *Liber de causis* (Bistrița, Editura Charmides) este, cu tot cu titlul filosofic (ironic?), o carte a paradoxurilor. Tematice, stilistice, ba chiar și gramaticale. Cu tunică minimalismului discursiv îmbrăcată peste toga unui epicurian, Partene a scris poeme în care cravasează destructurant conformismul și magnetizează ludic solipsismul: "uite, somnul a fost bun/ un an întreg dar a meritat/ pot să răspund acum întrebărilor tale fundamentale/ [...] iar acum în încheiere/ [...] mă duc să fumez./ n-am îndrăznit câtă vreme am scris/ m-ai fi prins, nu m-am lăsat./ te asigur de toate considerațiile mele finale:/ deasupra lanțurilor cauzale/ fierb oalele tale" (*Liber de causis*).

Epicureismul lui Florin Partene se definește prin plăcerea de a căuta, cu un amestec de insurgență și exuberanță, sâmburele poetic ascuns în cele mai insignifiante detalii și dispoziții. E un aliaj straniu de retorism absurd și delicatețe miniaturală - fiindcă elanurile rebele (lingvistice și semantice) se desfășoară întotdeauna în spații mici, închise, și se concentrează mai ales pe un punct sau altul, nu pe relațiile dintre ele. De aici, senzația de acumulare implozivă pe care o dau destule poeme, forjate prin repetiții angajante. Nu sunt multe paginile din *Liber de causis* în care să nu se ghicească, sub euforia epicureicului, grimasa căderii. Și a unui flux adamic care caută să ia de la început poezia și s-o comunice într-un limbaj personal, riscând ca efectul poetic să se sufocă în capcana logicii (sau stilisticii) contradictorii. Îndreptarul de lectură s-ar putea afla chiar aici: "eu știu despre singurătate/ exact ce mi-ai spus tu/ că nu este o boală/ ci doar o depărtare ușoară/ ca stângul de dreptul în vals/ cu aer tare acolo între ele/ și uneori un trup îndelung exersat/ [...] dacă vrei o găsești tot acolo/ dar nu imediat pentru că imediat/ nu există singurătate/ imediat un iepure moale/ dă târcoale trupului tău// singur despre singurătate nu am aflat nimic" (*iepurele*).

Cu toate că e o carte inegală, *Liber de causis* descentrează chibzuința mecanică și alertează simțul estetic. Cum va evolua poetica personală a lui Florin Partene? Imprevizibil, aș spune. E de urmărit. (G. B.)

Când scriu aceste rânduri, obișnuitele bilanțuri literare ale sfârșitului de an încă nu au apărut. Vor fi fost publicate și discutate, însă când această pagină va ieși de la tipar. Mă întreb, cu un strop de curiozitate amară, dacă ele vor fi luat în seamă *Nordul...* lui Gabi Eftimie, așa cum s-ar cuveni.

DILEME SI ADEZIUNI ADMIRATIVE

ALEXANDRU ORAVITAN

"Arta recuperează omenescul; ambiguitatea ei este fascinantă și fastă. Șansele rămân, credem, în cultură, mereu inepuizabile în a-și reinventa logica, soluțiile și fantezmele." E numai unul dintre nenumăratele momente din eseistica lui Norman Manea în care se reușește atingerea carotidei culturii și, astfel, intrarea în contact nemijlocit cu pulsul vibrant. Despre autor s-a scris mult și divers, nu rareori polemic, în presa culturală românească, demonstrându-se pe deplin faptul că opera sa se desfășoară predilect sub semnul împletirii dintre artă și omenesc. Multiplicarea continuă a abordărilor și neînțetata construire de noi și noi puncte de observație îl plasează pe Norman Manea pe teritoriul privilegiat al celor capabili de a crea perenitatea, de a șlefui texte care își mențin efectul intact odată cu scurgerea timpului și se dovedesc inepuizabile din punctul de vedere al "reinventărilor" prin lectură repetată.

Acest aspect nu este nicăieri mai vizibil decât în eseistica adunată în *Pe contur și Laptele negru*¹, unde vocea din romane precum *Întoarcerea huliganului*, *Plicul negru* ori *Captivi* se întâlnește cu cea a criticului literar ori, pur și simplu, cu tonul atent al unui fin observator al eternelor dileme ori dezvoltări din spații culturale diverse. Rezultă două volume care demonstrează cugetări atente și sincere asupra literaturii, cinematografiei, muzicii ori istoriei. Publicat într-o primă ediție în 1984, fatidic an de factură orwelliană, volumul *Pe contur* este parte a istoriei literaturii române sub comunism, fiind pretextul anulării Premiului Uniunii Scriitorilor de către Consiliul Culturii și Educației Socialiste, precum și portret dinamic al producțiilor literare românești sub totalitarism, de luat cu prisosință în vedere la alcătuirea unei perspective de ansamblu asupra perioadei. Așa cum remarcă și Ion Ianoși în referatul menit să contribuie la salvarea cărții de la cenzură (inclus de Norman Manea în volumul *Plicuri și portrete*), "disponibilitatea rară pe care Norman Manea o manifestă pentru tot ceea ce i se pare valoare în producțiile celorlalți" este prezentă la tot pasul.

Eseurile sunt mostre demne de a fi utilizate drept abecedar în demersul criticii de întâmpinare ori de susținere, atât prin solidele exemplificări, cât și prin teoretizările atente. Rețeta lui Norman Manea este aparent simplă prin intenție, dar dovedește ramificații complexe ca demers: "Critica de susținere, autentificată doar printr-o substanțială critică analitică, își dobândește astfel adevărul ei rol, cumpănit de probitate, conștiință profesională, inteligență participativă. Analiza literară cu adevărat profundă și originală, la obiect și "dincolo" și de acesta, devine, firesc, cea mai convingătoare susținere a creației..." Această perspectivă asupra criticii literare îl plasează pe Norman Manea în compania prietenului său Lucian Raicu, demonstrând că penelul criticului nu trebuie situat sub monopolul vitriolului pentru a reuși întoarcerea pe toate fețele și sondarea temeinică a produsului cultural supus analizei. Abordarea limpede contrastează plăcut cu stilul ușor baroc, dar deloc desuet, al lui Manea; rezultă o serie de veritabile deschideri de orizont asupra literaturii române, de la *Concert din muzică de Bach* până la primele opere semnate de Adina Kenereș, Gheorghe Crăciun ori Mircea Nedelciu.

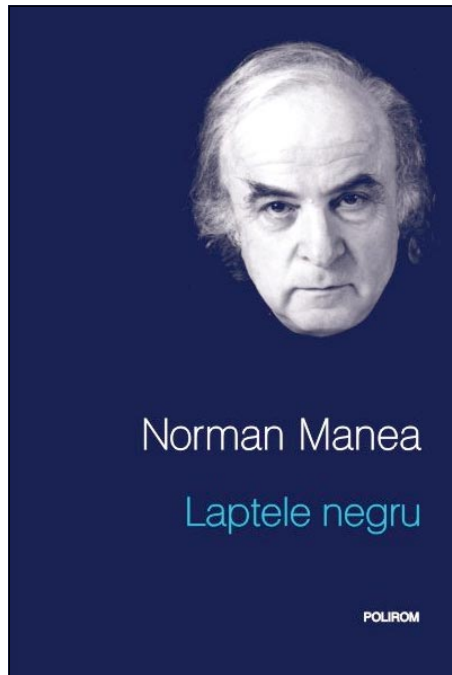
Eseurile din *Pe contur* sunt remarcabile și prin detașarea completă de sfera ideologicului, presiunea totalitară fiind în totalitate absentă pe parcursul lecturii. În absența normalității în cultura românească a timpului, Norman Manea pledează pentru normalitate. Luate

ca un tot unitar, eseurile conturează o literatură română "normală" în sens benefic, cu câteva realizări cu totul deosebite: un peisaj dezbrăcat de anodin și aparent nepătat de spectrul totalitarismului. Abilitatea cu care se construiesc nuanțele textului fac ca fiecare pagină să tresară, iar mesajul este cu totul surprinzător, dat fiind contextul în care a fost scris: "Să nu uităm: de cuvânt se slujesc și profetul, și tiranul, și tămăduitorul, și sperjurul. Scriitorul trebuie să stăruie, și prin prezența sa civică, în reabilitarea cuvântului; pentru scriitorul autentic, demagogia apare ca boala cea mai cumplită, pervertind, falsificând, batjocorind omul sub învelișul fragil și ornăt al frazelor visate de om și de om inventate".

La ani-lumină de limbajul de lemn al epocii, Norman Manea vorbește despre o "etică a cuvântului" și formulează opinii a căror validitate arde asemenea fierului încins, nu numai în epocă, dar și astăzi: "Importantă rămâne, după opinia noastră, asigurarea unui climat cultural autentic, în care arta, literatura (deci și receptarea creației) să se mențină vii, într-un climat favorabil creației umane în genere, sub imperativul valorii, deci al spiritului critic, fără de care viața însăși eșuează în staticul degenerativ al apatiei". În acest climat edenic în intenție, cititorul și autorul se află într-un raport simbiotic ce generează ciclul veritabil al creației transfigurată în artă: "Cititorul avizat receptează cum se cuvine pagina vie, adevărată și elegantă, în care autorul – indiferent dacă se numește Geo Bogza sau Adriana Bittel, Eugen Jebeleanu sau Ștefan Agopian – potentează misterul și interogația, indispensabile artei".

Deschiderea dialogică (în sensul lui Bahtin) se întrupează la Norman Manea sub forma unui conglomerat de proporții bogesiene: "Cărțile se inserează, ireverențios, în marea Carte cuprinzându-le pe toate, de necuprins" care "recuperează amprenta noastră, nu doar specifică, ci și incomparabilă. Ceea ce înseamnă, de fapt, Viața însăși, în enigma ei de spulberare și continuitate". În spiritul acestei afirmații, eseurile din *Pe contur* nu se limitează la spațiul literaturii române; ele realizează conexiunea cu "Viața" din exotica literatură latinoamericană, "vasta explorare a amănuntului" practică de Italo Svevo, "America uriașelor aglomerări urbane, în vârful unei vertiginoase curse a tehnologiei și consumului" din proza lui Saul Bellow, "existența reprezentativă" a lui Thomas Mann sau "apropierile" resimțite față de scrisul lui Robert Musil ori de textele kafkiene.

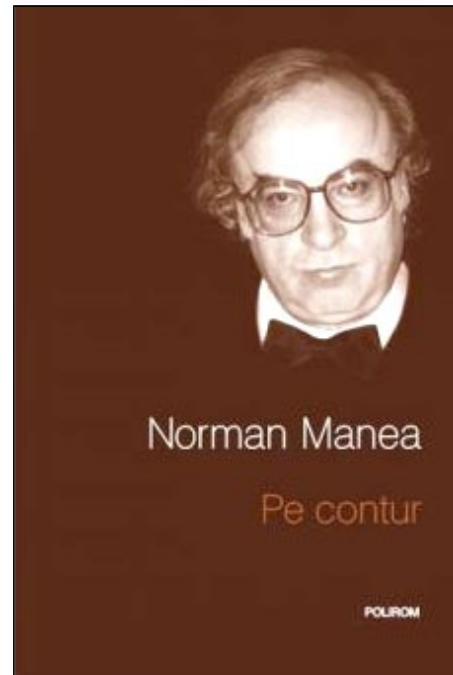
"Viață" regăsim și în explorarea operelor cinematografice semnate de Ingmar Bergman și Andrzej Wajda, a muzicii lui George Enescu sau în superbul episod intitulat "Seară

cu violoncel", în care Norman Manea descrie, în pagini de proză autentică, întâlnirea cu violoncelista Natalia Gutman. Toate aceste conexiuni nu pot fi înscrise doar sub semnul afinităților electivă; ele sunt parte integrantă dintr-un demers la nivel macro de "îmbogățire stimulativă", pe care Norman Manea îl împărtășește cititorilor săi, fiecare un critic cu propria sa voce articulată, demnă de a fi ascultată: "Cât de caracterizante (pentru opțiunile criticului) apar nu doar operele pe care le selectează pentru subtilul său act de «retrăire» critică, nu doar autorii și exegeții pe care îi mobilizează din depărtate familii spirituale, uneori, pentru senina și severa înfruntare colocvială, ci și momentele sale de adeziune admirativă!"

Dacă dinamica eseisticii lui Norman Manea este mai mult decât evidentă prin abordare, sub raport stilistic se poate observa o mutație interesantă de-a lungul timpului. Greu de spus dacă se datorează și abordării unei suprateme precum Holocaustul, axul central al volumului *Laptele negru*, aflat acum la a doua ediție. În timp ce mare parte din piesele textuale din *Pe contur* se înfățișează asemenea unor lacuri de munte, înconjurată de o vegetație luxuriantă care se cere străbătută atent, eseurile din *Laptele negru* curg asemenea unui râu cristalin, cu o adâncime considerabilă, însă perfect vizibilă și sondabilă. Claritatea e cuvântul de ordine al acestui volum, căci numai fără a lăsa loc pentru interpretări tendențioase se poate discuta sincer și deschis despre Holocaust sau despre "ce înseamnă a fi evreu".

Problema identitară este expusă la tot pasul, chiar din primul paragraf: "Într-o lume tot mai incoerentă și centrifugă, identitatea le pare multora o magică soluție instantanee la crescutele

incertitudini sacre și profane ale individului". Manea nu încearcă doar să sondeze adâncimile acestei identități complicate, ci și taxează abuzurile de identitate făcute de-a lungul timpului, căci "destinul evreiesc nu este, până la urmă, decât exacerbarea prin suferință a destinului uman, un exil pasager prin aventura terestră, o sarcastică inițiere în drama de a fi om între oameni". Iar dacă "omul între oameni" se mai nimerește să fie și scriitor, "exilul pasager" ajunge să se manifeste inclusiv în conștientizarea propriei condiții: "Întotdeauna am crezut într-o dublă, complementară integritate a scriitorului – fidel, în scrierile sale, criteriului artistic și păstrându-și, în același timp, când înfruntă capcanele vieții publice, fermitatea civică și morală. Niciodată și nicăieri nu a fost ușoară împlinirea acestei duble exigențe". Această stare de fapt fracturată e explorată cu mare atenție în planul operelor, cât și în planul biografiei, în cazul unor scriitori importanți precum Șalom Alehem, Bruno Schulz, Mihail Sebastian (căruia i se remarcă o "stenică limpezime a ideilor" în *Cum am devenit huligan*, evidentă și în *Întoarcerea huliganului* a lui Norman Manea), Franz Kafka, Danilo Kis, Imre Kertész, Aharon Appelfeld etc.

"Conexiunile" explorate în *Pe contur* se întâlnesc și aici, iar exercițiul hermeneutic capătă un strat adițional de semnificație tocmai prin temele și afinitățile cercetate. "Paralele care se întâlnesc" este o excelentă explorare a modalității în care Anne Frank a devenit o temă recurentă în literatură prin exemplificarea pricinuită de romanul *The Ghost Writer* semnat de Philip Roth și prin descoperirea unei "Anne Frank a Estului" în persoana Selmei Meerbaum din Cernăuți. Însă cele mai desăvârșite piese ale volumului sunt plasate într-o anumită măsură sub semnul lui Paul Celan, din a cărui poezie se desprinde expresia ce dă titlul volumului. "Limba exilată" este un eseu cutremurător despre "limba intranzitivă a traumei", "placenta" scriitorului, "adevărata cetățenie, simțul apartenenței", în care conexiunea cu Paul Celan este actualizată permanent, în timp ce "Dincolo de munți" este o piatră de hotar în explorarea dialogului spiritual cu și între doi scriitori situați "în munții de dincolo de munți ai posterității": Celan și Benjamin Fondane.

"Ceea ce face istoria și ceea ce facem fiecare dintre noi din acest «ghinion», cum spunea Heine, ne definește până la urmă". Acesta devine crezul veritabil în eseurile lui Norman Manea, în care cercetarea "ghinionului" devine un demers necesar și definitoriu pentru fiecare cititor în parte.

1 Editura Polirom, Iași, 2014, 528 p., respectiv 328 p.

FILIALA

Vineri, 16 ianuarie, a avut deschiderea Anului literar, cu un moment Eminescu (și prezentarea filmului *Dor de Eminescu*, de Victor Popa - despre întâlnirile, sub semnul lui Eminescu, la Timișoara) și cu lansarea volumului *Biruit-a gândul. Scriori din două veacuri – Scrisori către Ion Marin Almăjan*, prefăcute de Crișu Dascălu și Adrian Dinu Rachieru. Între vorbitori – Marian Odangiu, Adrian Dinu Rachieru, Lucian Alexiu, Cornel Secu, Cornel Ungureanu.

Luni, 19 februarie, au fost aniversați profesorii, istoricii literari Lucia Jucu Atanasiu (80 ani) și Iosif Cheie Pantea (75 de ani). Despre cărturarii aniversați au vorbit Viorel Marineasa, Cornel Secu, Daniel Vighi, Vasile Țăra, Bogdan Țăra, Vasile Bogdan, Marcel Tolcea, Ion Marin Almăjan, Cornel Ungureanu și alții. Sărbătoriți au fost omagiați de rectori de altădată ai Universității de Vest, de cadre didactice prezente la aniversare.

În 23 februarie a fost lansat volumul *Traité de l'Etre*, versiunea franceză a *Tratatului despre ființă* de Corneliu Mircea, realizată pentru Editions KIME de Maria Țenchea. Despre importanța operei și a versiunii franceze a tratatului au vorbit Mircea Lăzărescu, Tiberiu Mircea, Lucian Alexiu, Maria Țenchea, Cornel Ungureanu și alții. În încheiere, Corneliu Mircea și-a prezentat proiectul editorial.

SECVENTA MEMORIALISTICĂ

ALEXANDRU RUJA

Supusă la proba de foc din articolele polemice ale lui Titu Maiorescu vizând manifestările de patologie literară, imaginea lui V. A. Urechia a trecut prin timp așa cum mentorul *Junimii* i-a fixat-o în memorabilele sale pagini, dar și cu o imagine rotunjită în negativ de corozivul articol al lui Eminescu din "Timpul" (17 decembrie 1878). Incluzându-l pe V.A. Urechia în *Beția de cuvinte de la "Revista contemporană"*, articolul lui Maiorescu descalfică de la început prin comparația cu maimuțele care imită fără niciun discernământ. Criticul de la *Junimea* accentuează și mai mult latura negativă atunci când vorbește despre o adevărată boală a *betiei de cuvinte*, de o patologie în care intră evident și cele scrise de V.A. Urechia, deoarece "d-sa vorbește cu preferință despre lucruri pe care, necunoscându-le însuși bine, presupune că nici cititorii nu le cunosc, și pe acest fundament înșiră cuvinte de o fenomenală combinațiune".

Rămânând la atitudinea contemporanilor față de V. A. Urechia, să amintim că textul eminescian nu este un simplu articol, ci un adevărat rechizitoriu, în care pornindu-se de la nume ("... al cărui nume adevărat mărturisim că nu l-am putut afla nici până azi..."), trecând prin modesta creație literară, apoi prin aceea de diriguitor al destinului învățământului ("...ușor ne-ar fi a dovedi că d-sa e acela care a corupt învățământul public în România.") prin activitatea de universitar ("Și unui asemenea om i se conferă catedre la Universitate, scaune la Academie...") și parlamentar. Dacă activitatea publică devine sub focul verbului eminescian una derizorie și fără valoare, creația literară este desființată prin acuza de furt din autori străini:

"Am trebui atunci să facem un curs întreg de literatură furată, să pomenim de Lope de Vega, de Gozzi, de Ascoli, de Göthe, cari toți aceștia în România s-a metamorfozat în chipul pomenit mai sus și poartă pseudonimul Urechia. Toate scrierile sale sunt sfeterisite din autori străini, căci dumnealui obicinuește anume imitație liberă or prelucrare sau traducere *ad litteram* sau cel mult bătășinirea nesărată a unui text străin." (M. Eminescu, *Opere*, vol. X, 1989, p. 160). Verbul eminescian lovește fără cruțare, caracterizările trec prin timp, referindu-se la "acest domn, periculos în cel mai înalt grad prin ignoranța lui dovedită, prin lipsa dovedită de judecată, prin lipsa asemenea dovedită de orice calitate superioară omenească". Sunt și alte articole în care Eminescu nu îl "uită" pe V.A. Urechia (*Ca la noi la nimenea*, "Timpul", 12 septembrie 1878; *Nu știm pentru a căta oară*, "Timpul", 16 decembrie 1878).

Pe linie literară imaginea lui V. A. Urechia s-a prelungit prin criticii interbelici și a devenit, practic, de neschimbat. Pentru E. Lovinescu el "reprezenta în istorie bombasticul supranaționalist și parada erudiției de nume proprij culese la întâmplare". "Poligraf cu multe cunoștințe, pana lui V. A. Urechia aleargă prea repede pe hârtie", notează T. Vianu. Intrată sub atitudinea necruțătoare a lui Maiorescu și Eminescu imaginea lui V. A. Urechia s-a transmis prin timp neschimbată. Nici nu ar avea de ce să se schimbe ori să se încerce acest lucru. La cele amintite se adaugă paginile caustice ale lui N. Iorga despre "istoricul" Urechia, dar și despre comportamentul său prea apropiat și ușor umil față de familia domnitoare, consacrat în formula "un curtizan perfect". Atitudinea sa antisemită, aversiunea față de Lazăr Șăineanu completează profilul în tușe negative.

Spre deosebire de opera sa "științifică", *Amintirile contemporane* se situează în zona interesului pentru epocă. Fiindcă V. A.

Urechia a traversat o epocă de rezonanță în istoria țării, a fost implicat în evenimente, a avut, prin funcțiile îndeplinite (și nu au fost puține), dar și prin contribuția activă un rol deloc negliabil în dezbaterile problemelor, în sugerarea soluțiilor. *Amintirile contemporane* aduc clarificări și completări privind biografia sa, relațiile avute în epocă, legăturile cu personalități determinante pentru destinul unor momente istorice și culturale (M. Kogălniceanu, D. Brătianu, C.A. Rosetti, B.P. Hasdeu, Gh. Barițiu, Al. Odobescu, I.C. Brătianu ș.a.).

Din tainele vieții. Amintiri contemporane sunt *secvențe memorialistice*, amintirile nu au o curgere narativă compactă, ci sunt adevărate distorsionate ori întrerupte de implementarea altor episoade. Memoriile curg între orgoliu și modestie: "După cum nu sunt *ilustrațiuni* eroii atâtor romanuri și nuvele ce zilnic se publică în toate limbele și totuși acele scrieri sunt cetite și unele au chiar căutare deosebită, tot asemenea s-ar putea să prezintă oarecare interes și o pagină, două din povestea vieții mele. Ceea ce este *omenesc* e ceea ce interesează în povestea oamenilor iluștri, adică ceea ce tocmai face esența memoriilor oamenilor obscuri."

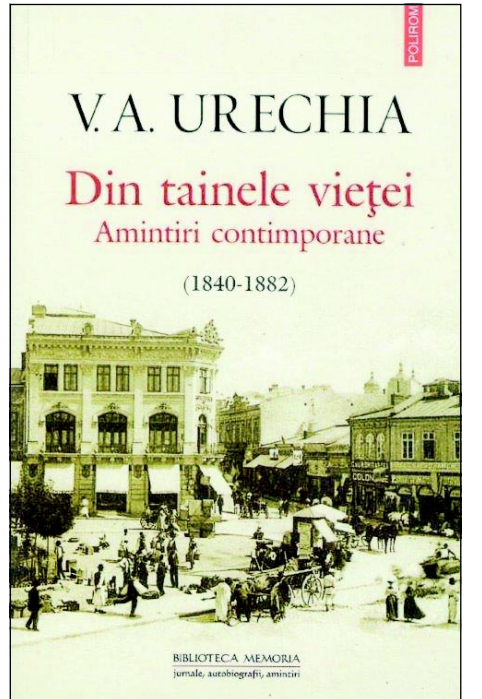
Paginile despre școală, cu care încep *Amintirile*, sunt interesante atât sub raport documentar, cât și prin prezentarea metodelor privind "educația pe la 1840", structurarea disciplinelor de studiu, portretele dascălilor, organizarea examenelor, reformele din învățământ. Numele de Alexandrescu i l-a dat unul dintre dascălii de la "Academie", el "înnobilându-și-l" prin adăugarea cuvântului "Urechia". Prezentarea felului în care i-a cunoscut pe *Mihalache* Kogălniceanu și pe Vasile Alecsandri deschid amintirea spre un filon al sincerității. Memorialistul este conștient de importanța unor asemenea momente și inserează comentarii explicative, uneori justificative, în șirul amintirilor, nu fără izbucniri de orgoliu. "De puțin interes pentru omenirea

românească ar putea fi aceste note auto-biografice, dacă ele nu s-ar ocupa decât de importanta mea personalitate, deși este necontestat că și simplele întâmplări din viața unui om ca mine pot să aibă o parte interesantă pentru semenii mei, cum zisei chiar la începutul acestei scrieri. Aci voi să amintesc cum am făcut cunoștința lui Alecsandri."

Notațiile sale sunt fruste, directe, necenzurate, dar ușor banale, epidermice, nu de puține ori naive sau exagerate prin supradimensionarea propriei personalități. Încă din perioada școlarității vrea să participe la "revoluțiune", deoarece "se lătise vestea, ori auzisem în casă de la vitregul meu tată, că Alecsandri, Kogălniceanu, Negri, Negruzzi și o mulțime de boieri se adună la Regensburg, un oțel de lângă curtea domnească, unde plănuiesc răsturnarea lui vodă. Noi, băieții, mergeam și ne furișam prin curtea oțelului și ne sfătuim să dăm ajutor revoluției." (1848. *Revoluțiune*).

La Paris cunoaște emigranții munteni din 1848. Efortul acestora pentru atingerea scopurilor Revoluției este acum bine cunoscut din istorie, dar memorialistul se pune din nou în centru când afirmă: "... eu, grație primelor recomandări ale lui Gr. Ghica, ajunseseam un om important la jurnalele oficiale, dar acum nu mai eram sub direcțiunea celor din Iași, ci devenii un adevărat agent politic al emigranților. Prin mine ei puteau publica articole ce de altfel erau aruncate la coș, din cauza relațiilor lor cu Mazzini & Co."

Memorialul prezintă, apoi, revenirea în țară, mișcarea unionistă, perioada lui Al.I. Cuza și reformele acestuia, funcțiile avute, activitatea la diverse publicații, venirea regelui Carol, chestiunea Basarabiei, Societatea Academică devenită Academia Română, intrarea trupelor rusești în țară, sumar evenimentele din 1877, Institutul "Urechia", Ateneul Român și conferințele publice. În privința conferințelor, cu aceeași evidențiere a succesului propriu: "A doua zi, jurnalele *Românul*, *Buciumul* lui Bolliac, *Gazeta franceză* a lui

V. A. URECHIA

Din tainele vieții. Amintiri contemporane (1840 – 1882)

Ediție îngrijită, studiu introductiv, tabel cronologic, note și glosar de Leonidas Rados.

Editura Polirom, Iași, 2014, 471 p.

Ulysse de Marsillac proclamau succesul conferințelor și îndeosebi al meu."

Nu scapă nici un moment să-și exacerbeze eul. O simplă rechemare "la directorat" de către D. Brătianu provoacă o mare bucurie în țară (!?), după cum rezultă din însemnările de memorial. "Dar nu numai presa mă încuraja astfel la noua muncă, ci și întreaga țară". Memoriile lui V. A. Urechia cuprind și lucruri de evident interes prin latura lor documentară și de informare, dar în ansamblu ele trebuie receptate cu atenție, pentru a distinge între realitate, fantezie și egolatrie.

ARDELENCELE FATALE

O fină și subtilă ironie mișcă portretele poeteselor din acest volum (Al. Cistelean, *Ardelencele*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2014, 215 p.), scoțându-le din sfera unui sentimentalism ușor edulcorat. Al. Cistelean are imaginație, nu doar un acut simț critic, și reface imagini feministe, din informații puține, alteori rarissime, asociindu-și și textul poetic. Pune în fotografie literară frumusețea feminină, distinge dintr-o repede privire ascunsele procedee ale seducției și trasează linii de comportament erotic. Evidențiază dorințe și înțelege insatisfacțiile, conturează biografii, fiecare cu un anumit șarm adus spre noi din timpuri revolte. Mai fiecare text despre ardelence începe sau are în structură un asemenea cadru.

Ardelencele nu este doar o carte despre poezie și nici măcar în primul rând așa ceva, ci *despre femei care scriu poezie*, dar și despre iubiri și trădări, despre pasiuni și deziluzii, despre căutări și eșecuri. Ca unul dintre cei mai buni critici de poezie din contemporaneitate, cu experiența pe care o are, Al. Cistelean știe foarte bine riscul la care s-ar fi supus dacă vorbea doar despre poezia acestora. Oricum nu se putea depăși o anumită limită de axiologie (dacă nu cumva termenul este prea pretentios).

Și, atunci, paradoxal, îl descoperim pe criticul de poezie în toată plenitudinea desfășurării sale nu în comentariul poeziei (deși acesta nu lipsește, dar... ce să faci dacă nu-ți oferă suport pentru a-ți dezlănțui fraza critică?!), ci în grațioasele (ca să rămân în sfera femininului) portrete. Cu surprindere descopăr, dincolo de causticul critic care taie cu fraza acidă orice avânt poetic fără susținere valorică, pe scriitorul capabil să așeze în portrete, trasate în tușe sigure și în culori atent alese pentru fiecare, aceste poete care au umplut prin activitatea lor golul dintr-un anume timp istoric.

Autorul însuși admite că volumul inserează un *șir de portrete* și acestea, în ordine, sunt: Maria Suci-Bosco, Veronica Micle, Emilia Lungu, Lucreția Suci-Rudow, Maria B. Baiulescu, Maria Cunțan, Maria Cioban, Aurelia Pop-Florian, Elena din Ardeal,

Ecaterina Pitiș, Viora din Bihor, Mia Cerna, Doina Delacriș, Livia Rebreanu-Hulea și Pussy, Mariana Moșoiu, Augusta Dragomir, Florica Ciura, Zorica Lațcu Teodosia. Fiecare portret din șir are o poveste pe care Al. Cistelean știe să o nareze cu o prospețime a ineditului și o legare fără distorsiuni a evenimentelor din existența celor portretizate. Povestea începe cu o "femeie frumoasă și fatală" — Maria Suci-Bosco. Este mama unei alte poete — Lucreția Suci, numită de Cistelean — *O Didonă de Ardeal*. Poezia ei este menționată de nimeni altul decât Maiorescu. La fel de frumoasă ca mama ei, după o logodnă de mai mulți ani cu "căpitanul român A. din armata austro-ungară" se căsătorește cu Wilhelm Rudow, care acceptă să vină din Halle în Ucuriș, în modestul sat de pe Valea Crișului Negru, de unde era Lucreția. Neamțul era doctor al Universității din Halle și autorul uneia dintre *primele istorii ale literaturii române scrise în limba germană* (1892). "Născădeanca de foc" (Veronica Micle) este, evident, mai bine cunoscută și văzută ca o femeie "foarte frumușică, veselă, spirituală" (Iacob Negruzzi), cu un portret filigranat de razele reflectate de oglinzile epistolare eminesciene.

Și așa trec și se petrec în cartea lui Cistelean portretele ardelenelor (cu două intruse bănățence). Nu le mai devoalez, lăsând cititorului plăcerea descoperirii și, apoi, dacă, după poezia frumuseții feminine, vrea să coboare și spre poezia în versuri o va putea face, dar pendulând între semănătorism și melodramatism. Pentru că *Ardelencele* nu este o carte de critică, nici măcar de istorie literară, ci *romanul lui Cistelean*, unul cu parfum de epocă, scris cu implicarea talentului de prozator, în care se mișcă personaje fixate pentru o perioadă în lumea mirifică a versului, dar care rămân în memoria cititorului nu prin versul desprins din pana lor, ci prin portretul trasat literar într-un mod remarcabil. Cistelean scutură și el colbul de pe *pagine bătrâne* și aduce spre cititorul de azi aura unor vremi trecute, când poezia părea a fi regină, care înnobila chiar și când ritma în ton minor. (Al. R.)

REALITATE VS. FICTIONE

MARIAN ODANGIU

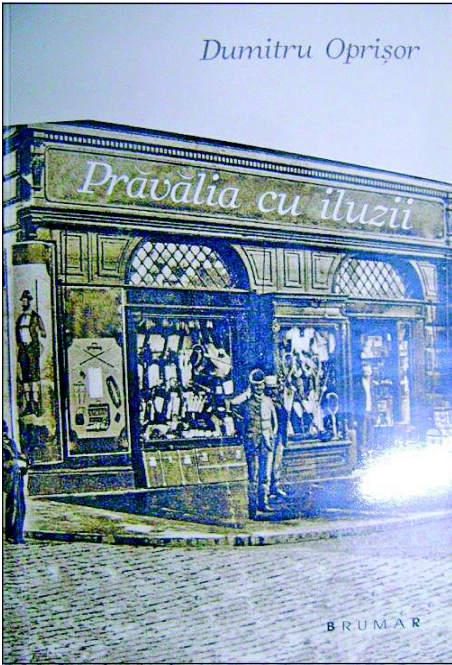
Că realitatea este, adeseori, mai inventivă decât orice imaginație e un adevăr ce nu mai trebuie demonstrat. Desigur, în ordine literară, important rămâne *cine* constată acest lucru și, mai ales, *cum* o asemenea constatare poate deveni, de pildă, proză de succes. O direcție interesantă, cu o excelentă priză la public este, astăzi, așa zisa *literatură glossy*, care, în deplină consonanță cu ritmurile existenței cotidiene, satisface până la sațietate nevoia de *entertainment* a cititorilor, din ce în ce mai avizi de întâmplări discrete, de amănunte picante, de secretele din măruntaiele unor biografii din imediata vecinătate. Evident, fenomenul nu e deloc unul nou. Literatura de *confesiune*, cea tip *jurnal*, deși intrate ușor într-un con de umbră, continuă să aibă destui adepți. Ceva mai de departe în timp, *literatura de frontieră* continuă să alimenteze "nevoia de realitate" a celor care, încă, mai cred că supraviețuirea Cărtii nu e doar o poveste.

Nu întâmplător am evocat aceste trei momente de istorie literară în marginea recentului volum de proză scurtă a lui Dumitru Opreșor*: într-o măsură copleșitoare, paginile lui sunt întemeiate pe întâmplări și fapte reale care, printr-o stranie coincidență cu disputele din ultima vreme asupra diasporei românești, propun lecturii secvențe biografice ale unor protagoniști ce acced cu ușurință la statutul de personaje literare. Majoritatea prozelor au la bază interviuri pe care Dumitru Opreșor le-a realizat cu "femei pornite în bejenie", soții, mame, fiice, care, constrânse de probleme materiale îndeosebi, au ales să trăiască și să lucreze temporar în Occident; să valorifice - atât cât se poate - șansa libertății într-o lume a globalizării. Să riște, uneori, totul pe o singură carte. Una care, mai întotdeauna, nu e decât parțial câștigătoare: banii obținuți nu îi fac pe cei rămași acasă mai bogați, dar, măcar, le asigură un trai mai decent.

În schimb, adesea, riscul asumat iese din matcă și distorsionează, chiar schimbă radical destinele, le îndreaptă într-o altă direcție, cu totul neașteptată. Iar ele, personajele, rămân atârnați straniu între două lumi, și una și cealaltă la fel de stăine. Față de personajele sale, ca și față de "povestile lor de viață", autorul se manifestă ca "un necunoscut plin de bune intenții"; ziarist pentru că - după propriile-i mărturisiri, îl "cheamă și-n vis oamenii și drumurile". Lumea prozelor lui Dumitru Oprișor șterge cu ușurință granițele dintre pagina de ziar și pagina de carte, pentru a reține și a pune în lumină valori etice și morale convingătoare.

Prăvălia cu iluzii este, până la urmă, o carte despre destine. Sedus de personajele sale, de confesiunile lor și dispus să inventeze - literar vorbind - doar atât cât e necesar pentru ca ele să depășească marginile existenței concrete, Dumitru Oprișor își dovedește încă o dată fascinația pentru *viața care se viețuiește*. Cu netrucată modestie, prozatorul se limitează la a fi un *ecleror*: rămâne în umbră, comentează strict în limitele bunului simț, fără să evalueze, fără să dea note. Chiar își îndeamnă cititorii să procedeze la fel, punându-le la dispoziție aceste mici istorioare exemplare: "Fie și numai pentru adevărul - în care și eu cred - că în viață nimic nu este întâmplător, vă îndemn să treceți pragul prăvăliei cu iluzii. Poate găsiți ceva ce vi se potrivește, să vă fie, măcar pentru o vreme, de trebuință"...

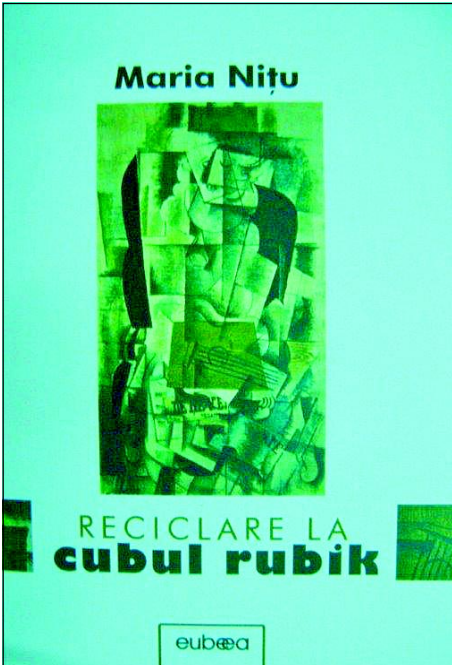
Forța prozei lui Dumitru Oprișor constă în capacitatea autorului de a importa în literatură semnalele puternice venite dinspre o realitate impregnată cu experiențe umane

ale căror semnificații sunt decriptate de
talentul fără cusur de narator, de creator de
atmosferă, de fin și nuanțat analist al
psihologiei umane, al unui jurnalist fascinat
de netrecătoarele povești de viață ale unor
ființe cât se poate de reale.

* * *

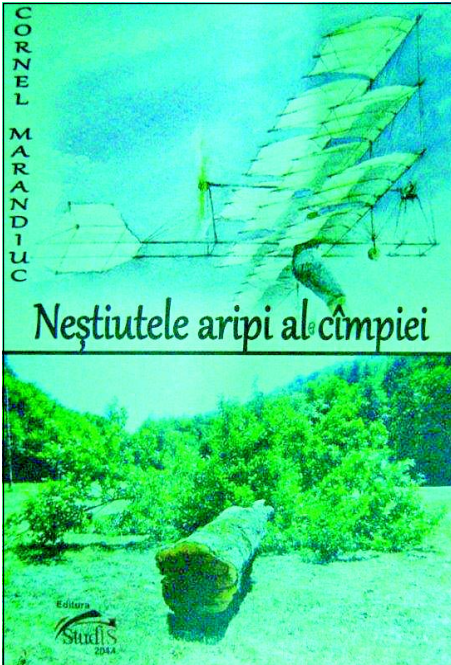
Denumit, la inventarea lui, în 1974, *Cubul Magic*, și rebotezat, după numele inventatorului, *Cubul Rubik*, jocul de tip *puzzle* compus din șase fațete acoperite cu nouă etichete colorate în alb, galben, portocaliu, roșu, albastru și verde a cucerit, în cei patruzeci de ani de existență, milioane de fani, le-a stimulat și susținut dorința de performanță și spiritul de competiție. Ce legătură există între *prozoesele* Mariei Nițu** și geniala jucărie a maghiarului Ernő Rubik e, la o primă apropiere, simplu de constatat: pe de-a întregul, nici proze, nici eseuri, nici poeme, nici reportaje, nici jurnale intime, nici literatură epistolară, *farafastăcurile* propun lecturii un *puzzle* la cărui miză este una polemică. *Nihil sub sole novum* pare a fi constatarea de căpătâi a autoarei care, ca orice optzecist care se respectă, adună la un loc *infra-*, *inter-* și *meta-texte*, secvențe ciudate, decupaje când delirant-onirice, când frust-realiste, când mascate de aparență ludicului, când grav moralizatoare, când parodice, după o poetică motivată în proza titulară astfel: "De când drama a îndrăznit

să amestece tragicul cu comicul, totul a devenit vodevil. Proză, teatru, poezie - sunt niște delimitări didactice, totul e relativ - rămâne însă pășunea textului literar, imășul cel de toate zilele. Se întâmplă câte o inovație combinatorie, desert și mâncare, compot de vișine la friptură, ori friptură cu fructe, mere: portocale, struguri, mâncare de gutui și prune, ciorbă de ghiveci, și ghiveci la borcane cu copyright, de gustibus non disputandum..."

(Reciclare la cubul Rubik).

Eliberate de orice restricții, inspirația și imaginația autoarei zburdă în voie, străbat în lung și în lat "pășunea textului literar", sar cu nonșalanță de la un tip de discurs literar la altul, de la o idee la alta, de la o temă la alta, de la un nucleu epic la altul: un caleidoscop cu imagini/fragmente multicolore - crâmpie de realitate frustă, de viață personală, dar și de reflecții livrești, care lasă cititorului libertatea de a înțelege și de a reține ce și cum vrea. Titlurile, ele însele, sunt pe potrivă acestui *haos* aparent: textele se intitulează *Cromcolor SRL*, *wewewepunctziarepunctz*, *Still life*, *Impresiologisme*, *Gerontofisme* etc., devalând pofta irepresibilă a autoarei de a sfida normele, regulile, de a *inventa* / a *recicla* stiluri, forme și formule literare, chiar lingvistice: "merde *amânare* sine die *acum* sunt *cheală* de *putere* și *neputincioasă* caput *inform* *gelatinosă* ca o *moluscă* un *virus* *vitejesc* *americaneste* se *războiește* cu *Ian*

*Înțeleptul în Golful Îndepărtat l-am prins l-am
detectat a șters tot o sancta simplicitas zilele
următoare o coală ministerială goală credi
semnat în alb tabula rasa mon cher Subject
virus warning this is a new Trojan horse virus
sugerimos que execute um antivírus
atualizando em seu micro computador...'
(wewewepunctziarepunctro).*

Reciclare la cubul Rubik. Prozoeseme și alte farafastăcuri, este o carte-experiment ale cărei extreme sunt dicteul suprealist și, la polul opus, proza de confesiune. Îndărătul lor, autoarea își maschează, cu delicatețe melancoliile, sensibilitățile ca și, deopotrivă, frustrările.

* * *

Arădeanul Cornel Marandiuc a publicat în 1989, nu mai puțin de trei volume: *Neștiutele aripi ale cîmpiei****, *Și aterizam cumini*, *cu soarele în față* și *Romantica sălbăticiunii*. Ultimele două, "în editarea autorului". Cărți masive, care au la un loc peste opt sute de pagini! Cea dintâi, subintitulată, cu modestie, *scriere*, este, după propria mărturisire a autorului, rezultatul unei strădanii de peste un sfert de veac, răstimp în care a avut de luptat mai întâi, cu opreliștile cenzurii comuniste care nu putea să accepte că, în România "există copii handicapați" și "rețea de învățământ special, destinat acestora". Lucrurile nu s-au schimbat mult nici după Decembrie 1989, abia acum Cornel Marandiuc reușind să o publice și numai după ce a dovedit cu "înscrișurile cărții sale *de muncă*" activitatea didactică prestată într-o astfel de unitate școlară. *Scrierea* este, așadar, un *roman de evocare*, și, în egală măsură, de *confesiune*. Plin de emoție, dar și de dramatism.

Ar fi greu de estimat cât din cele două sute de pagini ale cărții este *realitate* (oricum personajele, locurile, atmosfera, întâmplările sunt!), dincolo de orice îndoială) și cât este *ficțiune*. *Documentaristul* riguros, prezent în toate cărțile de până acum ale lui Cornel Marandiuc, se însoțește, de astă dată, nu numai cu *naratorul*, dar și cu ființa lirică a autorului, cea care vibrează sensibil la lumea despre care povestește, e capabilă să rezoneze în registre când melancolice, când elegiace atât la suferințele, cât și la aspirațiile și speranțele ei.

*Dumitru Opreșor, *Prăvălia cu iluzii*
Editura Brumar, 2014

****Maria Nițu, *Reciclare la cubul Rubik***
Editura Eubeea, 2014

***Cornel Marandiuc, *Neștiutele aripale câmpiei*, Editura Studis, 2014

KARAOKE

ADRIAN BODNARU

**Am prins noaptea
în care s-au făcut marcaje pe asfalt.**

Din cauza nesomnului,
unii am rămas în jurul caselor
și am făcut ineale de creștere,
sculptând albine cu diplomele noastre în
fitness,
ca orice popor sedentar,
altora ne-au apărut semne
o dată pe lună,
la filme,
ca iubitorilor ce nu reușeau
să ne slăbească mai repede curelele
cu care fuseserăm bătuti în copilărie de tată.

Nu ne-am întâlnit niciodată de-atunci: trecerile de pietoni au rămas pustii și au fost transformate, pe rând, în scoli și spitale.

Înșă nimeni nu le-a trecut pragul:
au intrat în paragină,
iar ultima dată
s-a încercat amenajarea unor terenuri de
joacă
pe locul lor.

Până la urmă,
au ajuns pagini
pentru testamente sau scrisori de adio,
și așa le știm și acum:
albe,
de parcă n-am fi vrut să ne lăsăm nimic,
dacă nu cumva le-am întors,
fără să ne dăm seama,
cu partea scrisă la pământ,
să nu se creadă că am însemnat ceva
pentru noi înșine,
în secret.

IN MEDIAS RES

RADU CIOBANU

Așa, "în miezul lucrurilor", precum Homer, ne introduce și Sabina Cantacuzino cu amintirile sale din cele două volume intitulate *Din viața familiei Ion C. Brătianu*. Despre primul (1821-1891), implicit despre autoare, această luminoasă doamnă a culturii și memorialisticii românești, am scris ("Orizont", nr. 5/2014) și nu voi mai reveni acum. Voi spune doar, comparativ, că acolo, cea mai mare parte a evocărilor sunt reconstituiri întemeiate pe tradițiile, documentele și istoria orală a familiei. Amintiri directe, din trăirile personale ale autoarei (n. 1863), pot fi considerate abia cele de prin 1873. Toate evocă însă vremea glorioasă a întemeierii României moderne și a accesului ei în concertul, chiar dacă dizarmonic, al statelor europene. A fost aceea o vreme fericită, dominată de figurile memorabile ale regelui Carol I, secondat de Ion C. Brătianu, nimeni altul decât tatăl memorialistei.

Sigur, au existat și atunci disensiuni, lupte politice acerbe, polemici, ticăloșii, chiar și câte un atentat, dar epoca nu era totuși una a dezastrelor. Or, cu cel de al doilea volum (1914-1941), Sabina Cantacuzino pătrunde nemijlocit, ca personaj principal, actor și comentator, în plină epocă a dezastrelor. În primul volum e senină și sfătoasă. În al doilea, implicată direct, e precipitată, nervoasă, indignată sau euforică, sfârșind într-o scârbită dezavuare a evenimentelor abominabile din anii 1940-41, care au culminat cu "statul național-legionar".

În acest al doilea volum, viața apare mai tumultuoasă, întâmplări, sute de personaje, conjuncturi militare și politice, replici memorabile, într-un cuvânt o viață efervescentă și pasională, solicitând din plin participarea umorală a autoarei, care, mai ales spre sfârșitul perioadei evocate, își scrie însemnările la cald, ca martoră sau participantă directă. Se impun totuși aici patru nuclee de maximă tensiune a narațiunii: ocupația Bucureștilor, detenția de la mănăstirea Pasărea, momentul victoriei și împlinirii României Mari și, în fine, al patrulea, un fel de addenda, introdusă ca "un adaos de însemnări 1870-1941", poate cel mai interesant dintre ele, întrucât cel mai apropiat în timp de noi.

Referindu-se în romanul *Zăpezile de altădată* la Primul Război, Gregor von Rezzori făcea această remarcă retrospectivă: "Din peisajul fantomatic al craterelor lăsate de bombe și al tranșelor se ridicase o nouă semănție umană, a cărei bestialitate nu mai cunoștea nici o limită. Un Stalin, un Hitler aveau de acum o nelimitată libertate de acțiune". Însemnările Sabinei Cantacuzino nu fac decât să confirme această aserțiune. Din epoca cea bellă, creativă și rafinată, ea s-a văzut proiectată în plină barbarie. Nu pe vreun câmp de luptă, ci în cotidianul unei capitale europene, căzută sub ocupație, unde abuzurile, spoliările, jafurile se dezlănțuiseră cu o violență pe care nimeni n-o prevăzuse și nu și-o putuse imagina. Perplexitatea ei se manifestă mai ales în fața constatării că toate acestea se petreceau cu participarea și sub oblăduirea armatei unui popor de mare cultură, precum cel german.

Soldatesca e însă aceeași întotdeauna și pretutindeni, indiferent de părțile combatante. Unde pui că, alături de nemți, mai erau unguri, bulgari și turci. Dintre aceștia, turcii erau cei mai omenoși, ungurii "trufași și obraznici", iar bulgarii cei mai afuriși, greu îngăduiți chiar de germani, care-i tratau de sus, ca pe niște vasali. Sabina Cantacuzino are privirea acută și-i judecă pe toți prin lentila faptelor, care sunt de ordinul faptului divers și al detaliului eclatant, precum chiolhanul ofițeresc în cursul căruia cupele de șampanie sunt golite

în pianul de concert, "ca să cânte mai frumos." Germanii rămân totuși cei mai aproape de civilitate. Când bulgarii fură de la Academia Română documentele slavone sau, de la Patriarhie, moaștele Sfântului Dimitrie, ei sunt cei care, printr-un aghiotant al feldmareșalului von Mackensen, restabilesc ordinea în favoarea instituțiilor spoliaste. De altfel, von Mackensen avea reputația unui militar de onoare și se bucura în opinia publică de un respect rece.

În treacăt fie zis, aceeași atitudine de admirativ respect a populației față de feldmareșal o găsim menționată și în documentele vremii privind prezența sa temporară în Timișoara. Dar virtuțile militarului n-o impresionează pe Sabina Cantacuzino care, când li se încrucișează drumurile - ea pe jos, el călare, urmat de suită - întoarce capul ostentativ și își ridică manșonul în dreptul ochilor. O parte a familiei, împreună cu Casa Regală și guvernul, a luat calea pribegiei, la Iași. Ea cu Mama lor, prea bătrână pentru bejenie, au rămas sub ocupație. Lucrează într-un spital și suportă toate ororile dintr-un spital de campanie și toate mitocăniile și agresiunile ocupantului în varii ipostaze. Dar e o luptătoare și e mândră și ușor ilară, când își mărturisește bravura: "Din fericire, nu numai nu cunoșteam simțământul de frică, dar vederea lor mă îndârjea așa de grozav, încât îi speriam".

Cu aceeași înverșunare îi detesta pe germanofili colabo și mai ales pe doamnele din *high life*, în frunte cu Martha Bibescu, care aranjau sindrofii mondene, anturate de ofițerimea ocupantă. Toți aceștia sunt considerați renegați și clasați ca atare, fără drept de apel: "Pentru renegații noștri nu putem avea decât dispreț și dezgust". Așa stând lucrurile, ținând seama și de manifestările ei publice foarte vocale împotriva ocupanților, Sabina Cantacuzino sfârșeste prin a fi internată la mănăstirea Pasărea, devenită loc de detenție pentru indezirabili.

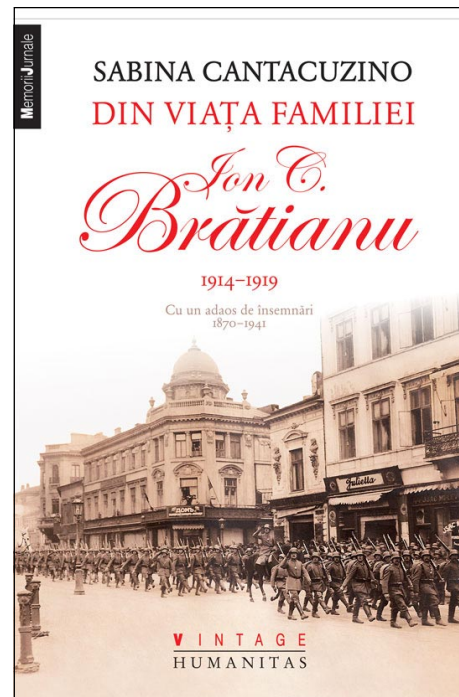
La Pasărea o deprimă lipsa unui confort elementar și țăntării. Singura consolare îi rămâne natura, "în veci tânără și încrezătoare" și singurul lucru familiar... luna: "Mă uitam la ea ca la unicul lucru cunoscut și prieten". Atmosfera e însă deplorabilă, călugărițele "ignorante până la extrem", un popă Cristea "deștept, energic, hatau și bețiv, era polițistul german din mănăstire și din cele două sate",

iar starea "trebuie să fi patronat aici fel de fel de istorii și aventuri amoroase. Pasărea a fost desigur un loc de întâlnire în timpurile normale, numai lista persoanelor care au frecventat-o o mărturisește". Și din listă sunt citate câteva nume de notorietate din care nu lipsește nici cel al celebrei Mița Biciclista.

La acestea se adaugă abuzurile specifice ocupației, la care se vede și acolo nevoită să asiste revoltată și neputincioasă: rechiziția clopotelor, tăierea pădurii, uciderea câinilor, ordin pe care țiganii refuză să-l execute. În fine, evenimentele, fie că sunt din acestea, locale și mărunte, fie că se petrec la scara conflagrației mondiale, se precipită vertiginos, iar însemnările Sabinei Cantacuzino se străduiesc să țină pasul, să nu omită nimic.

După cele nouă luni de exil la Pasărea, urmează partea cea mai luminoasă a însemnărilor, când coșmarul ocupației se sfârșește. Revin în Capitală întâi guvernul, apoi Regele, au loc momente emoționante, Regele oprește cortegiul la revenirea în București și descalcă pentru a-i strânge mâna și a-i mulțumi lui "Ionel" - I. I. C. Brătianu - care-i ieșise în întâmpinare în fruntea mulțimii entuziaste; Miron Cristea, viitorul patriarh, îi sărută, împotriva canoanelor, mâna bătrânei doamne Brătianu, iar memorialista devine euforică, fără a-și pierde însă ochiul realist: "În acele momente de însuflețire" - remarcă ea - "aceste gesturi erau mișcătoare, în timpuri obișnuite ar fi fost ridicole". Galeria personajelor se îmbogățește acum considerabil cu ardeleni, bănățeni, basarabeni, interesante fiind disocierile dintre modul de percepție a Transilvaniei și Basarabiei, anticipându-le pe cele dezvoltate de Lucian Boia în amplul său studiu, *Germanofili*. Apar însă totodată și noile disensiuni și încă nu oriunde, ci chiar în primele reuniuni ale Parlamentului României Mari. Pagină cu pagină se simte astfel acumularea norilor care vor întunece din nou orizontul.

Scurtul intermezzo apoteotic e urmat de "interbelic" care, după 1989, s-a bucurat de o idealizare excesivă, când, de fapt, toate izbânzile reale din domeniile economic și în special cultural, au fost serios contraccarate de dezmățul politic. Garda de Fier, pe de o parte, Carol al II-lea, cu labilitatea și propensiunile sale paranoide, pe de alta, au tulburat grav atmosfera vremii și, deopotrivă,

seninătatea și calmul narativ al memorialistei, care, aici, se ocupă mai puțin de evenimentele familiale, acaparată de cele obștești. Nu, însă, fără ca și cele câteva drame familiale să-și găsească locul în însemnările sale.

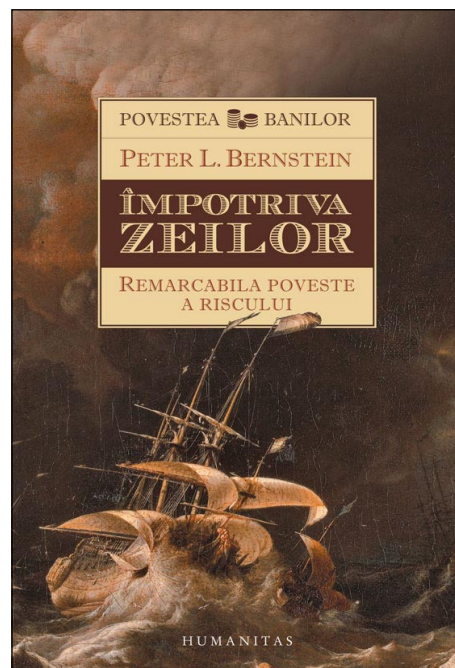
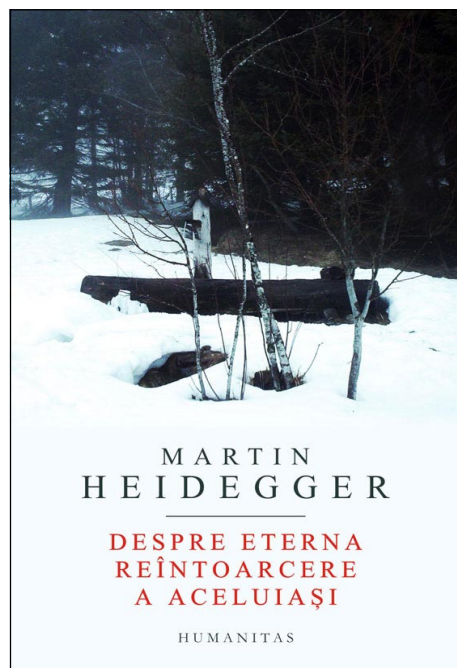
Astfel, moartea fratelui "Ionel", mult iubit, respectat, admirat, urmată de divergențele cu cumnata Eliza, care pusese stăpânire pe conacul de la Florica, loc sacru al familiei, unde Sabina n-a mai avut acces, au bulversat-o profund. Și totul a culminat dezastruos cu mutilarea României Mari, intrarea în scenă a lui Antonescu și degringolada demențială a "rebeliunii" și "statului național legionar", dincolo de care memorialista nu mai trece. Dar în toate turbulențele acelea se implică nu numai afectiv și, la un moment dat, îl interpelează în propria lui casă pe Antonescu însuși, în care crezuse, iar acum o dezamăgise: "Legionarii au înlocuit pe regele Carol și dumneata ești șeful lor. Șeful unui partid de asasini. Ei au deschis în România era asasinatelor, necunoscute la noi". Antonescu dă vina pe Duca. Discuția continuă tot mai tensionată, până când "Ajunsesem la un paroxism, înfuriat, se repezi pe scară și dispăru în etajul de sus, fără a mai saluta. De atunci nu l-am mai văzut".

Acest "adaos de însemnări", cum îl numește autoarea, se încheie cu secvența *Ianuarie 1941*, când "Bande de legionari cu drapele în frunte mergeau cântând, urmați de pleava populației. Tot ce găseau prin case, prin prăvălii era ridicat și cărat la cuiburi și case amice. La abator au omorât pe măcelarii evrei ca pe boi și i-au atârnat în șir, în locul vitelor". Astfel, acest al doilea volum se încheie în fața unei perspective sumbre, în deznădejdea și uluirea memorialistei: "În fine, nu ne-am putut închipui ca o astfel de nebunie sângeroasă să cuprindă pe români. Dar ceea ce este mai grav și mai trist este demoralizarea și intoxicarea elevilor din școli".

Sabina Cantacuzino nu s-a pretins niciodată scriitoare. Ea și-a povestit atât amintirile, cât și trăirile directe cu șarm de povestitor care dă prioritate memoriei afective, cu știința de a-și ține tot timpul cititorii *in medias res*. Stilul ei nu e unul supravegheat în sens literar, ci stilul unei doamne educate și cultivate, cu expresivitate involuntară, deprinsă cu comunicarea în scris, care însă, aici, îi atestă sinceritatea și autenticitatea trăirilor. Dincolo de excepționala valoare documentară, memoriile ei rămân în literatura noastră ca un impunător și seducător monument al genului.

Sabina Cantacuzino, *Din viața familiei Ion C. Brătianu. 1914-1919*. Cu un adaos de însemnări 1870-1941. Ediția a III-a revăzută. Note, indice și ediție îngrijită de dr. Elisabeta Simion. București. Humanitas [Memorii. Jurnale], 2014.

ORIZONT A CITIT

SECRET ARZĂTOR ELOGIU BURGHEZIEI

MARIUS STAN. VLADIMIR TIMSĂNEANU

Motto: "Doar interzisul ocupă simțurile, doar interzisul excită dorința; și cu cât ochii văd și urechile ascultă mai puțin, cu atât mintea visează mai mult" (Stefan Zweig, *Lumea de ieri*)

Scriem aceste rânduri ca simple reflecții cultural-istorice, nicidecum cu pretenția unei abordări sociologice de adâncime. Secolul al XIX-lea a fost unul burghez. Adică urban. De aici și reacțiile împotriva ideologiei dominante, adică împotriva liberalismului burghez, socotit meschin, ipocrit, descărnat, lipsit de suflet. Burghezul este filistin, proletarul și aristocratul, unificați prin revolta anti-burgheză, sunt de fapt posesorii nobleții sociale. Paradox care îl apropie pe Marx, profet al valorilor proletare, de Nietzsche, apostolul virtuții aristocratice. Moderniștii sunt și ei dezgustați de spiritul burghez, considerat pedestru, pudibond formal, de fapt duplicitar. Rimbaud se sufocă și pleacă în Africa, Wilde caută salvarea în propria-i versiune de socialism. Ibsen, Shaw, Heinrich Mann acuză mizeria etică a "templului familiei burgheze".

În "Manifest", Marx scrie necrologul clasei burgheze, îi acordă nota maximă pentru dinamismul de odinioară, o vestește pentru faptul că a devenit o excreșcență socială patogenă. Wagner denunța imperiul Aurului și exalta lumea Sângelui. Diabolizarea capitalului financiar coincide cu exacerbarrea pasiunilor antisemite. Anti-capitalismul, antisemitismul și anti-liberalismul conturează o tematică pe care o vedem renăscând acum, în numele aceluiași romantism utopic.

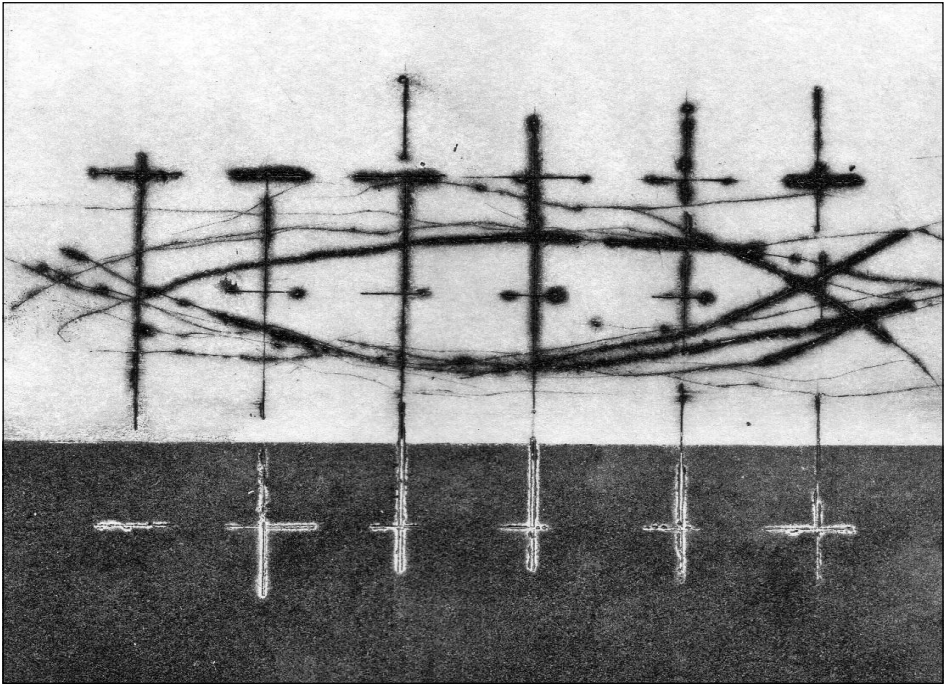
Este vorba de fapt de conflictul pe care Ferdinand Tönnies îl privea drept unul între *Gemeinschaft* și *Gesellschaft*. Cea dintâi, înrădăcinată în legături primordiale, organice, cea de-a doua, teritoriu al indivizilor atomizați. A fi aruncat în lume, spre a cita formularea lui Martin Heidegger, devine condiția omului modern. Lucrurile se schimbă, ori se agravează, odată cu Primul Război Mondial. Așa cum spune A. J. P. Taylor, "până în august 1914, orice englez care respecta legile societății putea trece prin viață și cu greu să observe existența statului dincolo de oficiul poștal și de polițist. Putea trăi unde îi place și cum îi place. Nu avea numere oficiale sau carte de identitate. Putea călători în străinătate și putea să-și părăsească țara pentru totdeauna fără un pașaport sau vreun alt fel de permisiune oficială. Putea să-și schimbe banii într-o altă valută fără vreo limită impusă. Putea cumpăra bunuri din orice țară a lumii în aceleași condiții pe care le-ar fi găsit și acasă... Statul îl lăsa pe cetățeanul adult în pace".

Expresia maximă a repulsiei față de statul burghez o reprezintă dihotomia lui Charles Maurras între *pays réel* și *pays légal*, din păcate adeseori citată de chiar de unii specialiști, uitându-se cine și de ce a spus-o... Așa cum a arătat și istoricul american John Lukacs (tema apare și în teoria și critica *Școlii de la Frankfurt*), fascismul (și îndeosebi național-socialismul) a fost o revoluție (NU o contrarevoluție) antiburgheză. Tema a fost dezvoltată și de către istoricul Jeffrey Herf într-o lucrare extrem de importantă despre politica modernismului reacționar (*Reactionary Modernism: Technology, Culture, and Politics in Weimar and the Third*

Reich), în care autorul arată cum promotorii acestui curent erau naționaliști ce au desprins anticapitalismul romantic al dreptei germane de pastoralismul retrograd și l-au orientat spre o așa-zisă minunată nouă ordine care înlocuia haosul amorf produs de capitalism printr-o națiune unită, avansată din punct de vedere tehnologic. Acesta a fost mirajul nazismului.

Cel care a surprins foarte izbutit esența modernismului reacționar a fost Thomas Mann (*Eseuri*), atunci când scria că "aspectul cu adevărat caracteristic și periculos al național-socialismului era un amestec de modernitate robustă și o atitudine favorabilă progresului combinate cu idealizarea trecutului: un romantism puternic tehnologizat". În *Muntele vrăjit*, se ciocnesc două arhetipuri: iluminismul burghez al lui Settembrini și mesianismul teocratic al lui Naphta. Lupta dintre cele două subîntinde istoria politică și spirituală a tragicei modernități europene.

Critica devastatoare a Republicii de la Weimar a venit din trei direcții principale: a) stânga bolșevizantă (KPD, PC din Germania); b). dreapta revoluționară (național-bolșevicii, dar mai ales NSDAP) și c) o direcție detestată de primele două, adică avangarda artistică, pentru care Republica de la Weimar reprezenta triumful plutocrației crapuloase. Să revedem desenele lui George Grosz caricaturizând până la grotesc viața berlineză a anilor 1920, să reascultăm muzica lui Kurt Weill, să recitim piesele lui Bertolt Brecht ori poemele lui Ernst Toller (cândva favoritul lui Max Weber, pentru scurt timp președinte al Republicii Sovietice Bavareze), și ne vom da seama despre ce este vorba. Iar dacă adăugăm și sarcasmul ambivalent al austriacului Karl Kraus, deja avem un tablou cât se poate de bogat și lămuritor, pentru că el captează exact dialectica unei culturi aflate în criză. O cultură prinsă între Scilla utopiei revoluționare și Caribda salvării prin valori burgheze, de fapt, cele

două mari "plăci tectonice" ale epocii.

Reacția antiburgheză este bazată pe sentiment, ceea ce, prin urmare, duce la resentiment. De la Max Scheler la Raymond Aron, de la Daniel Halevy la Alain Finkielkraut și Mario Vargas Llosa, de la Hannah Arendt și Karl Jaspers la Judith Shklar și Daniel Bell, avem și o altă tradiție, una conștientă că tocmai valorile burgheze, torpilate, negate, calomniate, sunt singurele care pot sfida ofensivele barbariei. Este ceea ce moderniștii anilor weimarieni nu au înțeles și au plătit această eroare cu exilul ori lichidarea în lagărele de exterminare. Atunci când democrația burgheză era atacată de detașamentele paramilitare naziste și comuniste, ele atacau exact parlamentarismul burghez. Atunci când Weimarul se scufunda și avea o disperată nevoie de a fi susținut (cum spunea cândva Jeffrey Herf), mulți intelectuali au ales să-i grăbească sfârșitul.

ANIVERSĂRI 2014

Urmare din pagina 2

Parcă e momentul să ne amintim ce mare scriitor s-a ocupat de spațiul de refugiu în care își dau întâlnire membrii unei mici comunități, după ce instituțiile statului au ajuns la decizia că trebuie să ardă toate cărțile. Sunt cărți importante pe care le descopăr în semnalările lui Viorel Marineasa. Nici despre cărțile lui Valeriu Leu sau ale lui Costin Feneșan, nici despre cele ale lui Marcu Mihai Deleanu sau Rudolf Graef, ale lui Dumitru Jompan sau Valeriu Leu n-am scris, deși m-am considerat (mă consider) foarte apropiat de unii dintre ei. Parcurgem (am parcurs) aceleași itinerarii ale geografiei literare bănățene. Cu Valeriu Leu am fost coleg de bătlăii la A Treia Europă, cu Marcu Mihai Deleanu am fost coleg la Facultatea de filologie din Timișoara. De fapt el era cu vreo trei ani mai sus. Costin Feneșan și, într-un fel, Dumitru Jompan au specializări subliniate și consider cărțile lor "de învățătură". Primul e un mare istoric, autorul unor studii fundamentale privind Europa Centrală, Banatul, Timișoara, al doilea, al unor volume necesare înțelegerii componentelor muzicale ale culturii Banatului.

Despre *Crucile de piatră de pe valea Carasului* a lui Virgil Birou am scris și eu, am vorbit și eu elogios, dar Viorel Marineasa, ca și în cazul recenziilor privitoare la cei numiți mai sus, pune accentele necesare. Într-adevăr, această carte a lui Virgil Birou merită o reeditare grijulie, de un autor specializat.

Unul din meritele importante ale lui Viorel Marineasa este atenția față de sursele de informație. În harababura publicistică a vremilor postdecembriste, profesorul Viorel Marineasa știe ce trebuie să-și învețe studenții: iar exemplele rele sunt destule și nu doar de mână a doua. Pedagogică e seria de eseuri *Revoluția din cărți*. Prima secțiune

este consacrată volumului *Moartea Ceaușeștilor. Adevărul despre o lovitură de stat comunistă* de Catherine Durandin. Trebuie să atragem atenția asupra autorității autoarei în spațiul francez: autoritatea ei, între cunoscătorii de istorie românească pare impresionantă.

Dacă alți jurnaliști au scris aberant despre Timișoara lui Decembrie 1989, fie din grabă, fie din necunoașterea limbii și a istoriei naționale, Catherine Durandin avea alte căi de întâlnire cu momentele românești ale lui 1989. "Fiind cunoscătoare a limbii române, scrie Viorel Marineasa, n-ar fi stricat ca doamna Durandin să consulte cărțile scrise pe această temă de Miodrag Milin, Radu Ciubotea, Titus Suciuc, Marius Mioc, Claudiu Iordache, Vasile Szabo ș.a. precum și buletinele științifice editate de Memorialul Revoluției". Sunt câteva zeci de mii de pagini, cum să consulte doamna profesoară Durandin atâtea? Ea îl poate consulta doar pe istoricul britanic Peter Siani-Davis, cu a sa *The Romanian Revolution of December 1989*, London, 2005, arată Viorel Marineasa. Dar și în România există exemple proaste, precum Alex. Mihai Stoenescu, Mihai Tatulici, Silviu Brucan. Arta manipulării e decisivă, sugerează profesorul Viorel Marineasa, de aceea ar trebui și noi să fim atenți de ecoul celor scrise de noi. De ecoul cărților noastre. Sau la audiența de care se bucură cei alături de care am fost.

Bucuria ciudată a celor ce fac poezie în subsoluri e un eseu care îi are în centru pe Petru Ilieșu, Ion Monoran, Adrian Derlea, Mircea Bârsilă, ultimii trei realizând și un program de avangardă: *monodersilismul*. Istoria cenaclului timișorean, a întâlnirilor sale, a felului în care el definește sau vrea să redefinească optzecismul, rămâne a fi scrisă. Dar pentru cel care o va scrie, paginile lui Viorel Marineasa rămân capitale.

PRIN AMERICA, DE LA EST LA VEST

CRISTINA CHEVEREȘAN

29 OCTOMBRIE-11
NOIEMBRIE 2014

* * *

Miez de zi liniștită; aeroportul Traian Vuia. Am tot ce e absolut necesar, vântul nu bate; va fi în regulă. Zbor scurt și însoțit. Traversez în fugă terminalul de la München, la timp pentru îmbarcarea în Airbus-ul cu destinația Logan Airport. Ocupată cu studierea spațiului și companiei, nici nu îmi dau seama când decolăm. Loc la margine, cum mi-am dorit. Alături, un cuplu de italieni cu o fetiță de sub un an. Mă sperie ușor cele nouă ore ce vor urma, dar copila doarme apăsător între părinții atenți. Mă încântă alveola prietenoasă, de doar trei rânduri, din spatele *business class*. Urmăresc înaintarea aeronavei pe ecranul de perete. Fac progrese cu Powerpoint-urile celor două cursuri pe care le va ține colega mea. Selectez filme din oferta bogată: *The Immigrant*, cu Marion Cotillard și Joaquin Phoenix și *Fading Gigolo*-ul lui Woody Allen, cu John Turturro. Timpul zboară și el. Mă îndrept cu gândul și inima spre Boston: casa mea departe de casă, la care mă întorc firesc, dar cu emoții, ca la o mare iubire. Aterizare lină, spectaculoasă: pista ce intră în apele golfului îmbrățișează avionul.

Coadă rezonabilă pentru formalități, fără isteria Ebola. Un pasager turc nu se descurcă nici cu limba, nici cu actele, spre exasperarea angajaților nevoiți să-i găsească interpret. Sunt curioasă dacă va intra, până la urmă, în țară. Conversație scurtă, amicală, cu tânărul de la vamă: nu, nu e prima vizită, da, am viză de turist, da, am avut și vize guvernamentale. Predau literatură și cultură americană; merg la două conferințe - Boston (iertare, *Cambridge* 02138!) și Los Angeles. Zâmbet larg, întâmpinare pe măsură: "Welcome back"! Afară plouă. Stația Super Shuttle s-a mutat. Descopăr zgribulită microbuzul după jumătate de oră. Șoferul mă așteaptă răbdător. Ne amuzăm pe seama dușului de bun-venit. Douăzeci de minute mai târziu: Louisburg Square. Cobor vis-à-vis de reședința lui John Kerry, în piața unde au locuit William Dean Howells, Charles Bullfinch, John Singleton Copley, Louisa May Alcott. Instalată cât ai clipi în sufragerie. Gazdele au probleme cu centrala. Yotel e fierbinte. Pisica din mine se bucură pe furie! Bem ceai în geamul rotunjit al bucătăriei. Strada cu piatră cubică strălucește umed în lumina felinarelor. Bine te-am regăsit, Beacon Hill!

* * *

Soare incredibil, mai cald decât la Timișoara. Boston-ul radiază sub albastrul fără cusur, parcă anume pentru vizitatorii de ocazie. Celebrul frunziș de New England: cascade de roșu intens, galben orbitor, aur și rugină transformă în poveste "orașul de pe deal". Cobor în pas cu verile spre portul turistic. Pe treptele caselor, dovleci, spiriduși, schelete, pânze de păianjen: doar ne pregătim de Halloween! Massachusetts State House, inundată în lumina dimineții. Lumea urmează cursul grăbit al unei zile de joi. Sorbind un Pumpkin Spice Latte, hotărâsc să profit de ultimul termen pentru scurte croaziere și să văd faimoasa navă *USS Constitution*. Siluetele zgârie-norilor de pe mal se înalță îndrăzneț spre norii albi,

pufosi, ce anunță ploaia de mai târziu. Pe puntea fregatei lansate la apă în 1797, echipajul bine antrenat ne poartă prin istoria unui simbol al flotei americane. Episoade de manual ni se derulează prin față. Afară se stârșește vântul. Perfect pentru delicatasa locală: supă de scoici la Quincy Market!

Prin Boston Common și Public Garden, pe alei unde altădată copiii se dădeau cu sania. Mă răsfaț printre clădirile de cărămidă roșie și vitrinele de pe Newbury Street, trec pe la ghereta BosTix să văd ce spectacole rulează. Peste drum de cea mai veche bibliotecă publică din America, o piață volantă îndeamnă trecătorii să se aprovizioneze pentru petrecerea de diseară: plăcinta cu dovleac nu poate lipsi! La câțiva pași, pe Boylston, locul atentatului de la maraton. Cu doar o lună înainte îmi băusem ceaiul în holul fermecătorului Hotel Lenox, deschis cu generozitate trecătorilor și zguduit din temelii pe 15 aprilie 2013. Trec pe lângă o vitrină dedicată lui Edgar Allan Poe. Câțiva studenți de acasă s-ar bucura din plin de suveniruri. Prin grădini plutesc fantome: Beacon Hill-ul e închis și păzit pentru tradiționalul *trick or treat*-ing.

Louisburg Square: inima nebuliei, vrăjitoriei, magiei. Și Doamne, câți copii! De dragul lor, ne deghizăm pentru carnaval. Alături de vecini, facem cu rândul pe trepte, lângă coșurile imense pline cu dulciuri. Sute de micuți, în căutare de surprize și senzații tari. Scurul liniștit, străjuț de copaci înalți, s-a transformat ca prin farmec: personaje de basm defilează, siluete înfricoșătoare se preling, din case ies aburi, țipete. Incredibilă imaginația dezlănțuită a localnicilor ce și-au pregătit temeinic odraslele, iar acum se distrează, la rândul-le, copios. Ca în seriale, facem conversație de-a valma în apartamentul de dedesubt. Pizza și băuturi, gazde și oaspeți, cunoscuți și necunoscuți, mascați și simpli curioși. O doamnă în vârstă, cu perucă roz, stă la taclale cu un inorog, un călăreț fără cap și o ursitoare cu pălărie țuguiață. Mulțimea șerpuiește în valuri, pe străzi care, pentru o seară, au trecut în poveste.

* * *

Ziua cea mare: invitată la colocviul aniversar Werner Sollors, mă întorc la Harvard! Mentorul meu se retrage, iar apropiații îi organizează un eveniment special, la care vor veni toți colaboratorii. Plouă torențial, noiembrie tipic de Cambridge, Massachusetts. Aștept metroul. Traversăm râul Charles (da, cel în care se înecă Quentin în *Zgomotul și furia* lui Faulkner) pe podul poreclit "Sare și piper". Din nou sub pământ, pulsul mi se accelerează: Kendall / MIT, Central Square, Harvard Square. Ies în piață și respir adânc: mă așteaptă Barker Center, la colțul străzii Quincy. Intru pe poartă la fix. Ora 9 și grandioasa sală Thompson forfotește de lume adunată în jurul bufetului. Cafea, ceai, briose, șemineu, căldură, prietenie. Saluturi, îmbrățișări, revederi. Zi de delectare intelectuală, între lecturile celor două mari scriitoare ce ni se alătură: Gish Jen și Jamaica Kincaid.

Discursul inaugural al Glendei Carpio imprimă nota așteptată: deschidere, inteligență, alertețe, spontaneitate, umor. Caracteristicile lui Werner și ale celor din jurul său: prieteni, nu simpli studenți sau discipoli, oameni legați prin idei, speranțe, vise, dileme împărtășite. Rememorez cursurile Glendei

despre literatura imigranților, frecventate conștiincios, la cerere, pentru a mă bucura de energia ei, dar și pentru a mă auto-valida, a-mi confirma ipotezele, interpretările, metodele. Farmecul irezistibil al descoperirilor narative făcute alături de Werner și adolescenții din primii ani. Colocviul doctoral condus de tandemul Sollors-Carpio, poate prima mare surpriză de la Harvard: o sesiune de muncă și distracție, discuții relaxate, constructive, sugestii, gânduri răzlețe, glume și prezentări dintre cele mai serioase ale capitolului de teze aflate în derulare. Cam așa va fi și azi. Nu-mi stăpânesc nerăbdarea.

Amuzat, stânjenit, emoționat, afabil ca întotdeauna, profesorul Sollors urmărește din primul rând spectacolul intelectual construit de el însuși, în decenii de carieră. Tema-pretext? *Cuvinte-cheie în studiile literare americane*. Legându-și numele și evoluția de instituții precum Freie Universität Berlin, Columbia, Harvard, cercetătorul, scriitorul, educatorul sărbătorit a contribuit esențial la introducerea *admic* și *studiilor etnice* în vocabularul academic american și nu numai. *Beyond Ethnicity: Consent and Descent in American Culture* (1986), *Neither Black Nor White and Yet Both* (1997), *Ethnic Modernism* (2008), *A New Literary History of America* (2009) au făcut carieră în mediile universitare, devenind cărți de referință pentru generațiile noului mileniu. Astăzi, favoarea și generozitatea îi sunt întoarse de oameni veniți din Statele Unite și din afara lor, de la universități, colegii și centre de cercetare dintre cele mai diverse: Columbia, Connecticut, Tulane, South Carolina, UCLA, Amherst, George Washington, Virginia, Texas, Georgetown, Oxford, Vassar, Amsterdam, Eichstaett-Ingolstadt și, evident, UVT!

Subiectele zilei? Imigrație, expatriere, inegalitate, proprietate privată, cultură urbană, *trompe l'oeil*, muzică, revizionism, intelectualitate: colecție pe cât de variată, pe atât de grăitoare în ce privește sfera largă a intereselor celor care, în timp, au gravitat în jurul profesorului Sollors. Familie mare, veselă, destinsă, plină de afecțiune nedismulată față de omul din centrul său. Prezentările, intervențiile, discursurile se succed fără a lăsa loc de plictiseală. Dacă la o conferință obișnuită aș fi înclinat să mă aventurez când și când pe afară, aici nu mă clinește nici măcar tentația de a-mi saluta fosta locuință. O voi face mâine. Azi mă bucur de sărbătoare. Brunch la *Grafton's*, cu Tino Villanueva și Ada Savin. Sperăm să ne reve-

dem la anul, poate chiar la Timișoara. După-amiaza se încheie cu apariția de excepție a Jamaica Kincaid. Nu citește din opera sa, ci din cea a lui... Werner Sollors! Ce omagiu mai potrivit?

Recepție, fotografii, standuri de carte, autografe ale tuturor autorilor invitați: regal! Străbat nostalgic clădirea unde-și are sediul Departamentul la care am fost afiliată. Îmi iau, din nou, rămas bun. Werner îmi mulțumește că am venit tocmai din România; o va face și în scris, în felul său propriu și inconfundabil de a face fiecare individ să se simtă important. Mă bucur pentru el. Mă bucur că am fost o mică parte din ziua de azi. Ploaia mărunță îmi amintește de ce mi-a displicut noiembrie în Cambridge. Aș vrea să pot străbate în fugă cele câteva străduțe și să mă cuibăresc în mansarda mea fermecată. Îmi amintesc rapid că nu mă mai așteaptă. Trec pe la fabuloasa bibliotecă Widener. Îl salut, conștiincioasă, pe John Harvard, al cărui bombeu e lustruit respectuos, conform tradiției, de un grup de turiști hotărâți să sfideze întunericul. Mai am timp de o scurtă vizită la Raven Books. Mâine mă așteaptă Harvard Book Store.

* * *

Zi mare pentru România, încerc să îi explic gazdei. Marți va fi observator la *mid-term elections*. Îmi înțelege preocuparea, mai puțin misterele politicii românești, de nepătruns, adeseori, chiar pentru cetățenii cu drept de vot. Ninge! Mă lupt cu vântul de iarnă să găsesc secția amenajată, conform anunțului nonșalant al autorităților, la numărul 77, Massachusetts Avenue. Sediul principal al M.I.T., una dintre cele mai importante (și mari) universități ale lumii. Pătrunzând printre coloane în clădirea aproape pustie (în America nu se votează niciodată duminică), sper la un semn, un steag, o săgeată, un miracol, ceva ce m-ar putea ghida prin labirint. Nimic. Udă leorcă, am emoții că nu voi ajunge la destinația necunoscută! Cu optimism: tot înainte! Într-un hol, o masă acoperită de afișe vag familiare. "Ah, neați găsit!", exclamă jovial o doamnă de la masa comisiei. Recunoscătoare pentru providențiala întâlnire, îmi înghit reproșurile și fac conversație. E ora 10, sunt al 21-lea votant. Ei spun că e bine, mie mi se pare puțin. Oricum, am reușit!

Documentez, victorioasă, cu o poză la porțile stabilimentului (înăuntrul "secției" nu e voie). Merit să mă răsfaț la Harvard Book Store! Parcă anume, 20% reducere

în tot magazinul. Între secțiuni și etaje, nu știu ce să aleg: cărți noi și vechi, cărți cu autograf, cărți pentru uz profesional sau de plăcere, critică, antologii, muzică, albume, benzi desenate, materiale ce le-ar putea folosi studenților la licențe și disertatii, *căăăăăăăărti!* Voi înceta vreodată să mă simt ca Alice în țara Minunilor într-un asemenea loc? Afară, fulgii se topesc într-o lapoviță ușoară. Preiau captura și îmi fac curaj să înot până la strada mea, cu băncuțele cunoscute în cartier, cu micul meu "castel" vernil, ascuns printre copacii din care ultimele frunze se scutură prin bălțile semi-înghețate. *Le's*, restaurantul vietnamez din Harvard Square, mă întreamează cu faimoasa-i supă cu tăiței. Știri de acasă, exit-poll-uri. Mă întreb... Mă despart din nou de Cambridge, de Boston, de căsuțele din povești și parcurile prin care-și fac veacul răstuștele Doamnei Mallard. Seara se lasă devreme: comandăm pizza de la *Fig's*, povestim, împachetez. În zori, zbor către necunoscut!

* * *

Îmbarcare fără probleme după eșecul online (rezervare europeană, confuzie în sistem). Reușesc să schimb locul la mijloc cu unul la margine: binecuvântare pentru următoarele șase ore. Patru, ne zguduim. Prea ocupată cu tremuratul să revăd prezentarea de mâine. Am timp acasă, dacă mai ajung. O oră și jumătate în San Francisco să îmi revin. La prima vizită pe Coasta de Vest, mi-ar fi plăcut o escală mai consistentă. Data viitoare. Deocamdată, planare feerică de-a lungul malului: ne ridicăm în soare la marginea oceanului, deasupra golfului, lăsăm în urmă Alcatrazul, podul peste Oakland Bay, celebrul Golden Bridge și plutim lin, parcă de la sine, spre Los Angeles. Mă bucur de întâlnirea mult-așteptată cu Pacificul. Diferența de fus orar mă amețește. Inițial, 6 ore; ulterior, 7 (trecerea la ora de iarnă). Acum, 10. Sper să fac față cu brio. Mâine mă întâlnesc cu studenții Monicăi!

* * *

Emoții. Prelegere la Pepperdine University, în Malibu. Prima din America, nu știu la ce să mă aștept. Vorbesc despre Philip Roth la Glazer Institute, la invitația unei foste colege de la Cornell University. Am petrecut vara lui 2007 alături de ea și de un grup extrem de viu de doctoranzi și profesori într-un campus de vis, la spectaculoasa Școală de Critică și Teorie. Anii au trecut; legăturile au rămas. Pe gazda mea din Santa Monica tot acolo am cunoscut-o. După iarna de New England, intrăm pe Pacific Coast Highway la 27-28 de grade californiene. Un gazon de un verde ireal urcă dealul spre sediul colegiului privat unde suntem așteptate. Testăm aparatura. Totul compatibil, totul funcționează; mi se ia o primă piatră de pe inimă. Sala se umple: câteva zeci de studenți și membri ai departamentului mă ascultă, se amuză sau întristează la pasajele selectate, urmăresc fragmente de film sau interviu (nu puteam neglija apropierea de Hollywood!), au o mulțime de întrebări la care îmi face plăcere să răspund. Deodată, mă simt ca acasă. Conversăm, schimbăm opinii, începe să se întunece. Prin ușile imense ce dau către terasă, soarele stă să cadă, roșiatic, în Ocean. Seara: cină de povești cu prietenii.

* * *

Orașul Îngerilor se descoperă încet, cartier după cartier, zonă după zonă. Venice

Beach: canale liniștite, proprietăți ce dormitează în cuibul de verdeată, vegetație luxuriantă, flori nemaîntâlnite. Promenada agitată de lângă plajă: surferi, skateboarderi, comercianți, artiști de tot felul. Ocean și nisip: fără margini. Joggeri în tricouri și pantaloni scurți: început de noiembrie. Încet-încet, rămân în bluza cu bretele. Valurile Pacificului în tălpi, pescăruși odihnindu-se în lumină. Munții se preling spre apă ca lava aburindă. În față, Santa Monica Pier și roata cea mare, ca într-o mie de filme văzute în timp. Trecem printre pilonii de susținere ce împing cheiul înspre larg. Amicii ecologiști deplâng dispariția superbelor plaje în viitorul previzibil. De pe Ocean Drive, dintre palmierii a căror înălțime ar face să plângă imitatorii de acasă, totul pare perfect. Apusul pe terasă la *Shutters*, unde forfotesc agenții adunați la festivalul de film din oraș.

* * *

Campusul UCLA: eleganță, eficiență, modernitate. Centre de cercetare, instruire, studiu, orientare. Cafenele, biblioteci, magazine, totul în straturi, pe etaje și niveluri. Intru la *Fowler*, muzeul dedicat artei și culturii materiale din Africa, Asia, Pacific și Americi. Textile din Timor, țesături și imprimeuri din Ghana, broderii din Africa de Sud, colecții de argint, instalații care mai de care: mă mai îmbogățesc puțin. Cobor pe Westwood către *Hammer Museum*, numit după fondatorul său, petrolist filantrop. Pe lângă impresioniști și post-impresioniști, regăsesc nume precum Titian, Rembrandt, Cezanne, Van Gogh, dar și lucrări de Pollock, Warhol, de Kooning. În expoziția momentului, Jim Hodges te îndeamnă "să dai mai mult decât iei" prin desene, fotografii, jocuri de oglinzi, sticlă și lumini strategic plasate. În curtea interioară, pregătiri pentru evenimentul serii: dialog cu Joni Mitchell pe marginea unei proiecții de film (înregistrarea unui spectacol de balet pe muzica ei). Strălucitoare, boemă, artistă, lume de soi și de tot soiul se strânge în grupuri: intrarea e liberă, ai nevoie doar de răbdare să-ți revendici biletul și noroc să găsești un colțișor liber. Fredonez melodia din *Love, Actually*. Urmează șampanie și tort: mâine, Joni împlinește 71 de ani. Mulți înainte!

* * *

Mic-dejun tihnit, în aer liber, printre arbuști, feline curioase și raze de soare! Mergem la Getty Center: premieră pentru toată lumea. Odată ajunși în Brentwood, singura opțiune e să lași mașina în parcare special amenajată. Așteptăm trenulețul a cărui unică misiune e de a transporta vizitatorii spre impresionantul ansamblu de clădiri din vârful colinei. Înființată în 1953 din inițiativa industriașului american J. Paul Getty, instituția e cea mai bogată din lume în sfera artelor. Vizităm doar o parte de muzeu, restul aflându-se la Getty Villa, în Pacific Palisades. Suntem cuceriți instantaneu nu doar de clădirea hiper-modernă ce domină platoul, ci și de vastele grădini și minunatele terase de unde se văd orașul, oceanul, munții. Descoperim cu respirația tăiată arbuști fantastici, fântâni, arcade, modele atent decupate în verdeată, curcubeie de nuanțe. Dacă interiorul te încântă cu sculptură, fotografie, pictură (mă urmăresc *Irișii* lui Van Gogh), exteriorul te fascinează prin panoramele uluitoare oferite din balcoane deschise, galerii de sticlă, pavilioane, de pe treptele unde ne oprim să conversăm cu un stol de colibri ce roiește în jurul unor cactuși-gigant. Magic!

Coborâm din Brentwood de-a lungul marilor bulevarde. Bel-Air și Beverly Hills completează seria celor "3 B"-uri înstărite din vestul Los Angeles-ului. Hoteluri de lux, reședințe pitite în spatele gardurilor vii, porților impunătoare, aleilor ce par să se afunde în adevărate parcuri, nu simple grădini. Magazine cochete, restaurante șic, *House of Blues*: le lăsăm în urmă și ne oprim în Hollywood. Aleea Celebrităților ne poartă pașii printre stelute dintre cele mai diverse: de la Walt Disney, Nicholas Cage sau Anthony Hopkins la Bugs Bunny, Mickey Mouse, The Doors, David Bowie sau Slash. În fața Teatrului Chinezesc, călcăm la propriu pe urmele star-urilor: palme, tălpi, amprente și autografe sunt imortalizate în plăcile de beton. Visez cu Julie Andrews, Gregory Peck, Clark Gable, îi regăsesc pe Bogart, Wayne, Pacino, Jack Nicholson, Meryl Streep, Sean Connery, Johnny Depp: aproape două sute de "vrăjitori" ai Cetății de Celuloid. Obligatorii instantanee cu semnul Hollywood dominând dealul din spate, la apus. În ton cu ziua, seară de film: *Nightcrawler* și o evoluție spectaculoasă a unui Jake Gyllenhaal pe care îl văd (cel puțin) nominalizat la Oscar.

* * *

O zi la San Diego. Weekend, deci brunch pe superba plajă din La Jolla. Pe stâncile ce coboară în golf, foci și lei de mare își iau porția de soare fără griji. Pe aici să se fi plimbat cândva și Raymond Chandler? Mă îndrăgostesc instantaneu; am decis deja că L.A.-ul, cu toate experiențele lui, nu e neapărat pe gustul meu. În jurul mesei noastre, agitație; ca peste tot, se pregătește o filmare. Un reality-show de genul *"Housewives of..."*, aflăm. Ne retragem fără regrete pentru minutul de celebritate ratat. Pe Crystal Pier, briză și pescăruși. Căsuțele grupate chiar deasupra apei: visul oricărui iubitor de sunetul valurilor. Avem o altă destinație, însă. Pe insula cu același nume, legată de oraș printr-un pod cu vedere spectaculoasă asupra golfului, Hotel del Coronado: cel mai mare dintr-o stațiune la deschiderea din 1888, presupus loc de întâlnire al Prințului Edward cu notoria viitoare soție, Wallis, cunoscut în toată lumea după apariția filmului *Some Like It Hot*, asaltat de curioși. Nuntă în desfășurare, terase pline până la refuz; apus de carte poștală în fundal. Clădire de poveste, labirint al imaginației dezlănțuite, simbol al culturii populare, loc preferat de șefi de stat, politicieni, actori:

bucătică de istorie cu aromă de cocktail rafinat. Ne retragem din basm prin cartierul istoric al orașului, sclipitor la lumina lămpilor de gaz. L-au salvat de la dispariție proiectele de urbanism ale anilor 1980-'90, reînviind trecutul și aducându-l într-un prezent plin de energie.

* * *

Dis de dimineață, spre centrul Los Angeles-ului. Convenția anuală a Asociației de Studii Americane. Clădirea prin care forfotesc sute de participanți e un star în sine: *Westin Bonaventure*, bijuterie de arhitectură postmodernă, cel mai mare hotel din oraș, un adevărat univers. Întregul cartier financiar e dominat de zgârie-nori fantastici; pe străzi, așteptăm de mai multe ori după care de filmare în acțiune. Oare m-am trezit? Da, afișele conferinței mă conving! Secțiunea dedicată inovatorilor și radicalilor vestului se ține la etajul 2, în sala Santa Anita B. În afara mea, prezentatori și comentatori de la California State University, Willa Cather Foundation, University of California, Davis, Harvard University (Erin, cea care s-a ocupat de organizare, întâlnită deja în persoană la coloctiul de săptămâna trecută). Aflu o mulțime de lucruri nebănuite despre scriitoarea care a constituit pretextul acestei sesiuni de prezentări: Sanora Babb, figură reprezentativă a cercurilor literare și artistice din California anilor '30, pusă în umbră de succesul lui John Steinbeck din epocă și redescoperită cu mult interes ulterior.

Vorbesc, la el acasă, despre Carlos Bulosan, autorul de origine filipineză al crudului roman *America Is in the Heart*. O redescopăr pe Willa Cather, mă surprinde și emoționează faptul că în public sunt oameni care au cunoscut-o personal pe Babb, veniți să ne asculte și să se bucure alături de noi. Cu acordul participanților, sesiunea e înregistrată. Fină, atentă, Joanne Dearcopp, prietena și executorul literar al Sanorei, ne face să ne simțim ca într-o comunitate a spiritelor înrudite. Michael, moderatorul, îmi povestește că a participat, cu ani în urmă, la Timișoara, la una dintre conferințele *British and American Studies* organizate de Catedra noastră. Oameni mari într-o lume mică! Ieșim, bucueroși, la cafea. Mă grăbesc spre sala de bal în care editurile academice se întrec în noutăți și oferte: mi-am câștigat dreptul la răsfăț, cu atât mai mult profesional! La revedere, America, din nou! Voi lua cu mine părțile din tine, până la viitoarea întâlnire...

CANTONAMENT PENTRU VIATA DE APOI

VIOREL MARINEASA

"Dacă vrei un leac, îți recomand muzica hip-hop. Face bine la depresie." "Așa mă știi? Sau o zici în bășcălie..." "Nu glumesc. Tu ai nevoie să te simți tare și să te redefiniești dintr-un unghi prietenos." "Și crezi că rahatu ăsta îmi va rezolva problemele? Mai întâi, nu mă potrivesc deloc cu larma aia de posedată." "Tocmai. Fă o efortare, schimbă paradigma, chiar dacă pare ceva împotriva firii tale." "Oricum, îți mulțumesc, dar n-am de gând să-ți urmez sfatul. Prefer să-mi duc boala pe propria-mi răspundere."

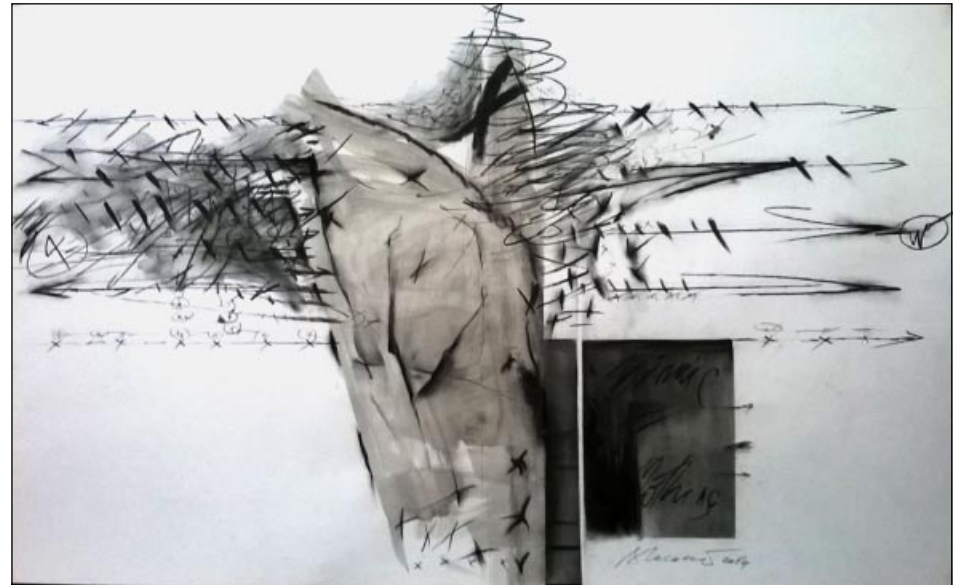
Romi face stânga-mprejur și-l lasă pe celălalt cu verbu-n gât. O tunde spre catedrală cu pași mărunți. Niky îi apare-n față de niciunde, n-are cum să-l ocolească. Poartă hanorac, bermude, un bocanc de schi în stângul și un șlap pe dreptul, gluga trasă peste un ochi, chitara spartă în cârcă, ghioaga atârnată de o sfoară prinsă la butonieră. "Ce-i, Niky, i-ai scos pe yin și yang la paradă?" "Lasă asta... Mi-au spus ăștia cu ecumenismul că, la ultima reuniune, au convenit că pâinea pustnicească a ieromonahului Ghelasie e compatibilă cu aia macrobiotică după rețetara Oshawa. Dacă vrei, îți procuro. Un euro juma bucata. Face bine la orice bai." "Prostii! N-au nimic în comun. Isprăvește cu sacrilegiile!" Niky nu-l slăbește, îi dă înainte cu beneficiile hranei sattvice, cum se ferește el de otrava aspartam-ului, dar un fum de țigară și o gură de bere tot n-ar fi potop. N-are să-i dea pentru o halbă? Scapă cumva din încleștare. Mai apucă să-l audă pe Niky răcnind în urma sa: "Mă simt ca într-un cantonament diabolic pentru viața de apoi".

În alt colț al pieței, elevii români de la liceul german fac repetiții în vederea carnavalului. Ei cântă pe ritm de polka urmând un text desprins de pe dreptunghiurile de pânză brodată, fixate odinioară cu piuneze, în casele șvăbești, deasupra mașinii de gătit sau, mai degrabă, din motive de siguranță, ca nu cumva să ia foc, deasupra spălătorului: "Ein helles Feuer./ ein freundlich's Gesicht./ Ein braves Mädchen./ mehr brauch ich nicht". Profitând de regimul flașnetar al exercițiului la care profesoara îi supune pe copii, Romi încearcă o traducere: Un foc viu, o față blândă, un bărbătel pe cînste, altceva nici că-mi trebuie. Caută sinonime în timp ce melodia curge în reluare. Îi trece prin cap să găsească rime în românește. Focul arde într-o veselie/ Un bărbat uite-atâtica/ cu fața-i plăcută alături să-mi fie/ Alta ce mi-aș dori? Nimica.// Nu-i place cum a ieșit. Mintea îi rămâne aninată de tema falsă. Se înfurie. Și se mai înfurie o dată amintindu-și că, pe vremuri, în capul-varză al lui Niky, extazul isihaiștilor se întâlnea cu drumul spre Shambala și cu pogorârea în Merkaba. A rămas la fel Niky.

Trece perechea de moși care nu ratează în nicio zi plimbarea pe corso, fie ploaie, fie furtună, fie caniculă, fie ger. Își ascute auzul. Nu-i sigur că a înțeles bine. Așa o fi spus cel lung și gros sau a completat chiar el, scuturat de niște friguri nemotivate? "De când am îmbătrânit, lumea o văd ca un punct." Ca pe un punct? Pumn? Lunea? De câteva zile s-a acuiut prin zonă acordeonistul beat, afon, muncit de o melancolie proastă, care-și drege blegeala din repertoriu băjbând în final bucata optimistă *Perinița*. Tocmai a ajuns la faza cu pricina, hora de gură-cască sen-cinge în jurul lui, de remarcat prezența unei măturătoare din serviciul municipalității, care joacă ținând sub braț unealta din dotare. Romi se îndepărtează mormâind: "Nu am putea lua premiul Nobel nici măcar pentru

precaritate". Cât despre Niky... Pe Niky l-am pus pe șine, l-am îndemnat să-și curețe viața, să nu între în dileme sterile, să nu caute similarități anapoda acolo unde-s, limpede, diferențe. Iacătă ce-a ieșit. Un nebun care face pe nebunu. Se deghizează ca să-și evedențeze stigmatele. Cum s-a lăsat de slujbă (chit că și-atunci purta espadrile și blugi peticiți în cur) i-au dispărut contracțiile, căutătura de hăituit. O constăți când îți întinde mâna flască. Când te privește intens, devorator, ca apoi să cadă în gol. Cretineala aia de cânticel ar suna mai bine așa: În cămin, focul arde febril/ Alături, o fizionomie deschisă/ A unui bărbat cu suflul de copil/ Intrarea străinilor strict interzisă.// Semnătură virtuală: Sieglinde-Cosânzeana.

Iar nu merge liftul. Zăbovește în hol. Privește critic noile anunțuri ale administrației. Pe vremea lui Ceaușescu se așezau, în noaptea de duminică spre luni, în fața biroului Vămii; expediau cărți rudelor din Occident, cu gândul că vor ajunge și ei, cândva, acolo. El, Romi, i-a organizat. Păzeau coletele câte trei, schimbându-se din două-n două ore. Acolo i-a cunoscut pe Willy, pe Walidi, pe Trude, dar și pe Sieglinde, nemțoaica aia care știa să

iubească meridional. Gașca înfierăților. Ajunge în citadela sa librară de la ultimul etaj. Își face datoria de diarist. Adoarme pe salteaua încropită din cărți. Se învelește cu două ziare. Nu știe dacă-i un vis sau o reminiscență: se face/se făcea că îi surprinde/i-a surprins pe Niki și pe Pacă, tăticul fotografiilor interziși, experimentând păcatul sodomiei

în WC-ul (vopsit căcăniu în ulei) din garsoniera fraților Glonț, în timpul unui chef-monstru prilejuit de o sărbătoare inventată – 1351 de zile și 15 ore de la prima întâlnire a nucleului dur *taromist*.

Notă: *taromist*, adică tip care frecventa cafeneaua de lângă Agenția TAROM.

MĂGARUL ABATELUI

JUAN DE MARCHENA

DANIEL VIGHI

În tot cazul, după cum ne dă asigurări Vasetz Pal, tâlmaciul din cimitirul localității Radna, locatar al criptei aceleia unde-și țin groparii sculele (lopeți, târnăcoape, bețe, pălimare) însoțit de comandantul de pompieri Nicoli, decedat și el de ceva vreme, nu atât de îndelungată ca aceea a tâlmaciului Vasetz Pal, amândoi așadar au povestit restului membrilor din echipaj care nu s-au nimerit la fața locului că fratele Juan după ce l-a ascultat preț de trei zile pe Amiral a rămas o vreme cu ochii pironiți, chiar de sus de la turnul mănăstirii *Santa Mar'a de la Rábida*, pe întinderea mării Ocean și a suspinat cu alean și multă convingere că a sosit ceasul. Zilele următoare au fost dedicate pregătirii pentru drumul la regină, după cum dezvăluie navigația specifică, dar și erorile care vor ieși la iveală mai târziu.

După spusa mai știutorilor, aceste erori vor fi proprii observatorului: datorate imperfecțiunii ochiului, oboselii, lipsei de antrenament. Ar fi de spus că lipsa de antrenament și oboseala drumului a zădărnicit navigația de sub purtarea de grijă a timonierului Navarette de pe velierul *Coleccion de los viages*, tome III, page 238-591. Acest Navarette ar fi preluat serviciul la timonă după vrednicul Muñoz din portul Arhivele Indiilor din Sevilla, la dana cu numărul de inventar *Est.I, Cajon I, Leg. 7-14*. Conform jurnalului de bord al ofițerului de cart, au avut un vânt de tăria 6 pe scara Beaufort, așadar destul de aprig, cu toate acestea s-a identificat istoric faptul că un pilot din cetatea Lepe ar fi dosit în cărțile sale de pilotaj scrisoarea către suverană din partea lui fra Juan de Marchena și i-ar fi înmănat-o cu tot cu cărțile acelea. Mai apoi întreaga comunitate din Frontera: locuitorii orașului, obștea călugărească a sfintei mănăstiri, Cristofor Columb și fiul său Diego, întreg echipajul goletei Speranța în frunte cu timonerul Macek și căpitanul Ahabu, toți au așteptat vreme de două săptămâni, până ce Marchena a primit răspuns de la regină, care i-a chemat pe amândoi la curte, așa că s-a pregătit să plece la miez de noapte, în taină, spre Madrid, călare pe un măgar împrumutat de vecinul seniorului Moguer, un tânăr de nici douăzeci și trei de ani pe nume Juan Rodrigo Cabezudo. Acesta va povesti peste ani cum a fost treaba și cum Marchena cu Cristobal au mers să se târguiască la curte cu suverana pentru drumul spre Noile Indii – "esta villa de Moguer andando negociando de ir a descubrir las Indias con un fraile de S. Francisc" (fragment de pe velierul *Coleccion de los viages*, tome III, p. 580, sub comanda timonierului Navarette).

Tot atunci, spun timonierii și cronicarii vremilor acelora, cum că ar fi primit Columb douăzeci de mii de maravedis de la Isabelle ca să-și cumpere haine pe măsura curții madriline și un cal murg. Să nu uităm, dragi cititori și iubii membri ai echipajului goletei

Speranța, să amintim și Faptul, decisiv, se pare, în pregătirea și buna reușită a celei dintâi mari călătorii – poate cea mai de seamă din istoria neamului omenesc de când se află acesta știutor de propria sa devenire – aceea peste întinderile fără capăt ale mării Ocean, dincolo de care se află țărmurile Noilor Indii. Poate că nu o să vă vină să credeți în ce anume a constat faptul pe care îl numim astăzi, pe bună dreptate, ca unul "decisiv", respectiv măgarul, doamnelor și domnilor, nici mai mult, nici mai puțin decât acest biet animal de povară, nu degeaba socotit un ajutor al săracului, ca și capra. Și asta desigur în raport cu fâlnicia cailor și opulența împăcată cu sine și cu lumea a vacii. Măgarul și capra față de cal și vacă se aseamănă cu starea de amărăștean a celui care merge pe șoselele României capitaliste cu o Dacie 1300 față de fițoși cu BMW.

Așadar măgarul s-a dovedit din nou providențial în ciuda destinului său smerit, așa ca în vremea în care l-a purtat pe Isus spre porțile Ierusalimului. Abatele Juan de Marchena nu ar fi ajuns la Maiestatea Sa Regina, dacă nu ar fi avut la îndemână un măgar în măsură să-l poarte de-a lungul drumului nisipos, pe alocuri plin de pietre și mărăciniș, dintre Palos de Frontera și Madrid. Întâmplarea a fost în felul următor: fratele Juan a scris o scrisoare reginei cu toată daravara, și la pagina 347 din caravela cu coperte cartonate *Christophe Colomb: son origine, sa vie, ses voyages, sa famille et ses descendants*, 1884, aflată sub comanda vrednicului timonier Henry Harris (1829-1910) ni se spune cum că pilotul Sebastian Rodriguez din cetatea Lepe, ar fi apucat pe drumul spre cetatea de scaun pe spinarea unui măgar și s-a întors în mare taină, despre care timonierul Henry mărturisește că nu pricepe de ce ar fi așa, adică o faptă care trebuie musai să fie ținută în ascuns. "Pourquoi «secretamente»", se întreabă timonierul la subsolul paginii, și noi, călători cu el pe mările de la etajul trei, risipiți în liniștea afundă în care se aud rar foile paginilor și scârțâitul adormitor al scaunelor deșelate de folosința atâtor vrednici navigatori, stăm alături de timonier ca în situația navigației prin strâmtoarea Dardanele sau Magellan sau Bosfor, răsfoim cu atenție, pe lângă notițele de curs sau fișele de lectură, hărțile, cărțile pilot, avizele de navigație și toate instrucțiunile specifice fiecărei strâmtoare. Căpitanul Ahabu convoacă timonierul pentru a-i atrage atenția asupra specificului navigației prin canale și strâmtoare. Sunt chemați la ordine marinarul din cart Isăilă, Ghiță Jugănar, ajutor de bucătar, musul Gigi, zis Furnica care se pregătesc pentru fundarisit, în caz de nevoie, ambele ancure.

Fragment din *Mort în Patagonia*, roman de aventuri livrești

CLINAMEN (VI)

PAUL EUGEN BANCIU

N-am să uit anul în care, după un infarct, petrecut la capătul dactilografierii romanului *Zigguratul*, am purtat pe toată creasta Făgăraşului şi la Plaiul Foii şpaltul pe care-l corectam dimineaţa de pe la patru în sala de mese a cabanei, iar ziua mergeam pe jos doisprezece kilometri, până la Zărneşti, să mă cert cu redactorul de carte la telefon, să nu-mi taie nimic ori să negociem părţile care ar fi trebuit să rămână în carte, deşi în cele din urmă mi-au ciuntit din manuscris mai bine de două sute cincizeci de pagini.

N-aveam maşină pe vremea aceea, şi mă întorceam din Zărneşti cu căruţe sau cu tractoarele forestierilor, abătut după contactul cu lumea reală, cu lumea în care trăiam zi de zi, vreme de unsprezece luni. Maşina o voi câştiga abia în anul când am făcut Bucegii cu soţia şi, la intersecţia potecilor dintre Mălăeşti şi Diham, ea a găsit o pereche de chei de maşină în drum. O lună mai târziu, directorul CEC mă invita să-mi facă actele pentru că o câştigasem pe cinci mii de lei, pe un carnet obişnuit la vremea aceea. Cheile le-a zărit soţia mea, care după atâtea drumuri făcute împreună începuse să fie asemeni mie, deşi suntem firi complet diferite.

Bucurie mare şi primele drumuri în Semenici, la Muntele Mic şi în Retezat cu maşina cea nouă, condusă de cineva din familie, pentru că refuzam să-mi iau carnet, cum refuzam mereu să intru în jocul lumii obişnuite.

Am o structură mai legată de pământ, de cer, de lumina singuratică a stelelor decât de viaţa într-un oraş, de voinţa de parvenire, de a ieşi prin ceva în faţa altora, deşi recunosc că m-am bucurat enorm pentru fiecare dintre premiile primite, de statutul de scriitor, tot mai lăsat pe marginea interesului public. Acum când mi-am împlinit visul de a avea o casă la munte, la o mie de metri altitudine, de unde se văd Munţii Ţarcu, Godeanu, Gugu şi Muntele Mic, iar din bucătărie văd fără efort Semenicul. La şaptezeci şi unu de ani, când nu mai văd decât în faţa ochilor la doi metri, nu pot merge mai mult de două sute de paşi fără să mă doară piciorul, arunc cutii de medicamente la focul din sobă şi trăiesc din amintirea acelor ani când un altcineva era cel tânăr şi fără de frică, mi se pare că dintre toate cele pe care le-am trăit mi-a mai rămas doar scrisul, o altă singurătate ce mă salvează acum pe mine de gândurile cele negre. Scrisul şi muntele, pentru că majoritatea cărţilor mi le-am scris pe la cabane, ori în casa asta, cum scenariile de film le-am scris la "Cumpătul" de la Sinaia artiştilor români de altădată, pe care-i văd murind unul după altul şi trecând în uitarea tuturor.

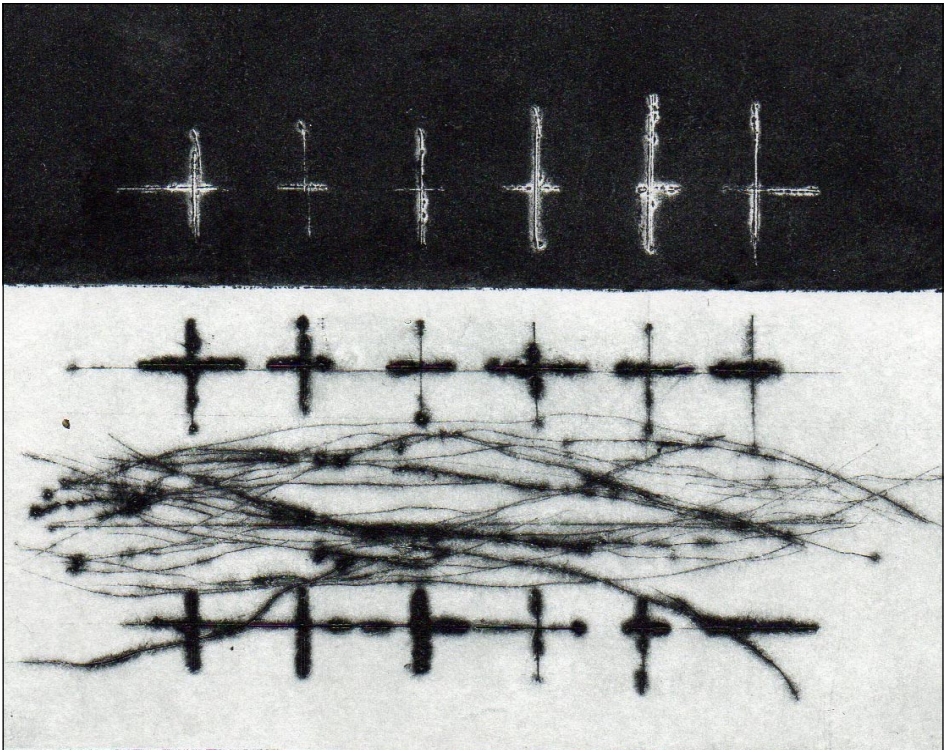
Cordelina de siguranţă e pagina bătută la maşină care mă scoate din viroagele expuse ale lumii, cum cu ani în urmă, după câte trei săptămâni petrecute prin singurătatea munţilor, stăteam la Zărneşti trei, patru zile să ne rehidratăm, să mai urcăm până la

Cabana Curmătura sau pe la Prăpăstiile dinspre satul Peştera, unde Florin Piersic filmase tot serialul cu Mărgelatu. Un alt timp, o altă lume. Doar că eu n-am numele dat unui cinematograf din Cluj, o stea pe artera marilor artişti români şi nu fac reclamă la medicamente la televizor pentru un pumn de dolari. N-am nimic de actor, deşi am jucat ani de zile rolul lui Moise din povestea cu fuga din Egipt. Am jucat. Mi-aduc aminte cu câtă grijă ne apropiam de civilizaţie după săptămânile petrecute pe munte în singurătatea unei echipe numită "familie". Cum după hidratarea cu lubenite la Zărneşti adăstam câteva zile la Braşov, în hotelul Astoria, într-un apartament, mâncam câte cincisprezece îngheţate fiecare lângă Biserica Neagră sau prin dreptul Primăriei şi n-aveam nici pe dracu'. Urcam Tâmpa pe lângă teleferic în pas vioi şi totul ni se părea dintr-o lume pe care tocmai o părăsisem temporar. Cel mai greu îmi era să mă acomodez cu oamenii, cu felul lor de a fi într-un oraş, unde regulile le face fiecare. Un oraş ca şi cel de unde veneam şi unde mă simţeam străin.

* * *

Din ce în ce mai puţin citit, scriitorul devine umbrela unor VIP-uri cu o mult mai modestă paletă de desfăşurare a vieţii, a căror moarte violentă sau agonică pune sub semn de preţuire memoria lui. Opera nici nu mai contează. A scris ceva, a trăit ca un animal hăituit de eriniile unui handicap nerecunoscut, apoi a murit nebun sau în nişte condiţii bizare. Viaţa lui devine un roman nescris, care circulă din gură în gură prin mediile ce se mai interesează de soarta scriitorilor sau, cel puţin, printre vecinii lui de bloc, de palier. Toţi recunosc în scriitor un înfrânt de profesie. Un om bun la nimic. Dacă intră în politică nu mai e scriitor, dacă fuge de lume şi se retrage la malul mării sau pe crestele munţilor nu mai e scriitor, ci un maniac al scrisului, un bolnav grav care se tratează după o reţetă proprie. Scriitorul de cafea este cel mai popular, iar cafeaneaua face din el omul fără scrupule şi fără caracter, capabil să scrie despre orice, oricând, în orice condiţii. Nu se reţin din "opera" lui decât crâmpoale legate de o pozna făcută cuiva, deci viaţa lui cea ieşită din obişnuit.

Dar ce se face scriitorul care nu duce o asemenea viaţă? Ba, mai mult, se retrage dintre oameni pentru a se regăsi timp de o lună pe un vârf de munte. El va rămâne şi fără acea biografie orală, fără de acea aură de folclor ce înconjoară viaţa lui, atâta timp cât trăieşte. Apoi se deplasează puţin mai la dreapta sau mai la stânga potecii sale, calcă în abisul de lângă el şi intră în uitare. Şi marii scriitori, dacă elevul puturos nu are plăcerea cititului, vor rămâne în memoria lui doar ca nişte rezumate, învăţate pe dinafară ca pentru teză şi câteva date dezlănate despre viaţa lui.

JURNAL DE FAMILIE

PIA BRINZEU

30 iunie 1941. Zi toridă de vară. Chiar şi păsările evită căldura, ascunzându-se printre frunzele răcoroase de nuc. Deodată se aude soneria de la intrare, apăsată îndelung. Bunica se miră: "Cine vine în plină caniculă şi e aşa de nerăbdător?" O trimite pe Rozsi să deschidă şi tânăra servitoare se trezeşte în hol cu un domn necunoscut, îmbrăcat modest şi marcat de o nelinişte evidentă. Broboane de sudoare îi acoperă fruntea, gulerul îi e strâmb, faţa lividă, iar privirea îi seamănă cu cea a unui animal hăituit. "Küss die Hand, gnädige Frau, jó napot kívánok! E domnul doctor acasă?" "Pe cine să anunţ, vă rog?" "Sunt Aron Grün, ceasornicarul", îi răspunde agitat noul venit.

Bunicul îl întâmpină prietenos: "Ce vă aduce pe la noi?" Îl cunoaşte bine pe domnul Grün, îi fusese pacient cu doi ani în urmă. Se internase cu dureri acute de stomac şi bunicul a decis să-l opereze imediat. Se temea că durerile erau provocate de un neoplasm de colon, care nu suferea amânare. Stând mai mult timp internat, domnul Grün a fost un interlocutor interesant: au putut să converseze despre primul război mondial, în care au fost înrolaţi amândoi, despre noaptea de cristal din Germania anului 1938, când au fost incendiate mai multe sinagogi, magazine şi locuinţe ale evreilor, despre Cabala şi Golem. Aşa a aflat bunicul că, înainte de a se întrupa în corpuri de lut, sufletele oamenilor făceau parte din Adam Kadmon, omul primordial, o entitate cosmică al cărui trup era sistemul solar, iar organele erau reprezentate de planete; aşa a aflat că Simon Magul a creat un omuleţ din nimic, prin metamorfozarea aerului în apă, sânge şi carne; aşa a aflat, în fine, de *Sefer Ieţira*, unde literele devin materie primă pentru facerea lumii, şi de alte lucruri misterioase din *Talmud* şi *Midraş*.

Prin cultura sa neaşteptată, rezultatul lecturilor în cinci limbi, domnul Grün l-a impresionat pe bunicul, iar bunicul, la rândul său, i s-a părut pacientului un interlocutor plăcut, lipsit de porniri antisemite, în ciuda germanităţii sale. De aceea a şi venit la el acum: "N-ai auzit de ce s-a întâmplat la Iaşi?" "Nu." "Au omorât mii de evrei. Domnule doctor, vă rog să mă ascundeţi, mi-e teamă că şi la Timişoara se va repeta aceeaşi tragedie."

Bunicul cade pe gânduri. Dacă se află că ascunde un evreu? Nu va avea neplăceri? Dar oare i se poate întâmpla ceva dacă îl ajută pe domnul Grün? Brusc se decide: "Nu mai plecaţi, domnule Grün, rămâneţi la noi. Vă pregătim o cameră la subsol, unde veţi sta comod. Încuiem poarta de la stradă şi puteţi ieşi să vă plimbaţi în grădină, fără nici o grijă. În plus, în capătul din spate al pivniţei, acolo unde ţinem lemnele de foc, există o nişă unde ajungeţi dacă vă căăraţi peste buşteni. Nimeni nu vă găseşte acolo. Iar dincolo de uşa cu geamurile de sticlă din spălătorie sunt nişte trepte, care vă conduc sub terasă. Este o a doua ieşire în caz de nevoie."

Când bunica află de hotărârea luată, se sperie. "Trebuie să o concediem pe Roszi. Ea îşi va da imediat seama de ce îl ascundem pe domnul Grün." "Dar asta înseamnă că va trebui să ne găteşti tu!" "Nu-i chiar o problemă şi îmi va face plăcere. Şniţelele mele sunt atât de bune încât domnul Grün nu le va uita prea curând. I le voi servi ca la Viena, cu dulceaţă de afine."

După două săptămâni, domnul Grün, plictisit din lipsă de activitate şi ducând dorul ceasurilor sale, a plecat pe furiş noaptea, hotărât să-şi înfrunte destinul.

Peste ani, când bunicul nu va mai fi, iar bunica va rămâne cu mama şi cu fratele meu fără nici un venit, când prietenilor le-au fost luate vilele şi au fost scoşi în stradă sau mutaţi în propriile subsoluri, casa noastră nu a fost expropriată. Bunica era convinsă că norocul ei se datora domnului Grün, devenit între timp comunist. Ajuns la conducerea primăriei, domnul Grün şi-a amintit de şniţelele bunicii şi s-a gândit că n-ar fi deloc rău acum să încerce şi el s-o ajute cumva.

ORTOGRAFIE PE ENGLEZEȘTE

RADU PAVEL GHEO

Influența limbii engleze asupra majorității celorlalte limbi naționale nu mai e demult o noutate. În ultimele două decenii româna s-a îmbogățit cu mii de cuvinte din engleză, unele asimilate parțial sau total, altele încă neasimilate, dar toate intrate în vocabularul curent. Noile dicționare ale limbii române nici nu reușesc să țină pasul cu ritmul în care intră în limba noastră, din toate direcțiile, avalanșe de termeni noi: mulți legați de informatică și noile tehnologii (preluați ca atare pe întreg globul), termeni asociați politicilor administrative sau practicilor organizaționale, dar și nenumărate expresii de uz comun ori calcuri lingvistice aproximative. Astfel, share-uim (șeruim) pe computer, descărcăm sau downloadăm documente și fișiere, le printăm, implementăm, mergem la supermarket și la mall, facem management cu staff-ul și folosim superlative aproximative precum "al doilea cel mai bun" (the second best).

Până la urmă, e ceva firesc. Influența de azi a englezei e similară cu cea a francezei din secolul al XIX-lea. Avem de-a face cu un proces care afectează – mai bine zis, modelează – limba română ca sistem dinamic și deschis, supus influențelor și presiunilor venite dinspre culturile așa-numite mari. Și, la fel ca în cazul francezei acum mai bine de un secol, totul se desfășoară la vedere și e inevitabil, în ciuda eforturilor ce se fac ici și colo pentru a păstra "puritatea" limbii. Cel mai util lucru pe care îl pot face lingviștii e să judece obiectiv și să reglementeze rațional fenomenul, respingând eventualele excese sau măcar atrăgând atenția asupra lor. Și, mai ales, să urmărească toate aspectele acestei "anglicizări" inevitabile a limbii.

Pînă acum nu s-a prea discutat felul în care engleza, ca *lingua franca*, influențează nu doar lexicul, ci și alte aspecte ale limbii române scrise, cum sînt ortografia, punctuația, chiar stilul de redactare al unui text tipărit. Cea mai evidentă influență actuală este mania majusculilor. Ea se observă, printre altele, în tendința de a scrie cu literă mare cam toate substantivele ce denumesc instituții sau funcții oficiale înalte, indiferent de context: Parlament, Guvern, Prim-ministru (sau Prim-Ministru), ba chiar Prefect sau Senator. Iar dacă aici vina nu o poartă neapărat engleza, ci – mai degrabă – necunoașterea contextelor ce impun folosirea majusculilor, există un caz în care se calchiază evident ortografia englezei: cel al numelor compuse de publicații, cărți, filme etc. În ultima vreme se scrie *Dilema Veche* și *România Literară* (nu *Dilema veche* sau *România literară*), cinefilii merg să vizioneze *Zbor Deasupra Unui Cuib De Cuci* și *După Dealuri*, iar printre recomandările de lectură apar *Detectivii Sălbatici*, *Moartea și Busola*, *Război și Pace*, *O Zi Mai Lungă Decît Veacul* ș. a. asemenea. Mai mult, însăși imitarea ortografiei englezești e adesea eronată, căci în engleză nu toate cuvintele dintr-un titlu se scriu cu majusculă – dar *passons*.

O altă tendință, evidentă mai ales în traduceri, este folosirea caracterelor italice (cursive) în contextele în care normele limbii române cer (sau cereau) caractere normale, încadrate de ghilimele. Am văzut astfel de cazuri în nenumărate traduceri, toate apărute după 1990, iar explicația e simplă. În limba română redarea vocii interioare, a gîndurilor unui personaj, sau chiar a unor citate incluse în text se face prin ghilimele. În engleză nu e posibil așa ceva: acolo ghilimelele marchează dialogurile (și de-aia – sar o clipă la altă idee – există o sumă de traduceri din engleză în română în care dialogurile nu mai au linie *de dialog*, ci sînt încadrate în ghilimele). Prin urmare, în ultima vreme tot mai multe traduceri au inserate în frază bucăți de text culese cu italice, preluate ca atare din engleză. Conform normelor clasice ale românei, ele ar fi trebuit să fie încadrate în ghilimele, dar nu mai sînt. Și, încet-încet, apar și texte scrise direct în română după același model, fiindcă acum citim cu toții în engleză.

Un lucru care se spune mai rar e că o traducere (nu doar din engleză) impune adesea și un proces de *traducere a punctuației*. Așa se face că apar situații precum înlocuirea ghilimelelor cu italice, dar și nenumărate alte cazuri. Încă un exemplu scurt: în engleză linioara de pauză (–) marchează adesea o ezitare, o... pauză, dar nu în aceleași circumstanțe în care apare în română. De obicei (deși nu întotdeauna) situațiile în care apare cer în limba română puncte de suspensie. E una din cele mai frecvente traduceri utile de punctuație. Una dintre cele mai banale este însă cea a semnelor numite "punct și virgulă", care în română marchează, conform definiției cam vagi din *Îndreptarul ortografic, ortoepic și de punctuație*, "o pauză mai mare decît cea redată prin virgulă și mai mică decît cea redată prin punct". În engleză însă acest semn (;) marchează uneori o pauză absolut echivalentă virgulei din română, iar alteori una echivalentă punctului. De aceea citim cîteodată în cărțile de azi fraze de genul "L-am văzut imediat cum s-a întors; și nici nu mi-a trebuit mai mult": pentru că semnul de punctuație englezesc n-a mai fost "tradus", ci păstrat ca atare. Și tot de aceea apare din ce în ce mai des în enumerările din traduceri cîte o virgulă înainte de conjuncția *și*: "un măr, o pară, și cîteva portocale" – pentru că în engleză acea virgulă e obligatorie. În română e tocmai invers.

N-aș vrea să las impresia că aș fi un purist al limbii. După cum vede oricine, doar o parte din situațiile înșirate aici pot fi considerate greșeli de scriere sau de punctuație. Cele mai multe arată niște tendințe, care – presupun – vor deveni, încetul cu încetul, norme. E inevitabil: forța și prestigiul englezei sînt mult prea mari, iar rezistența unei limbi mici e, bineînțeles, mică. Dar parcă te simți mai bine cînd știi cum și de ce se întîmplă ce se întîmplă în propria ta limbă.

JURNAL DIN ANII CRIZEI

ROBERT ȘERBAN

Sâmbătă, 29 noiembrie 2014

Tudor: Tata, nu-i așa că vîoara e o chitară cu băt?

Duminică, 30 noiembrie 2014

Ea: Paradisul meu!

El: Paradaisa mea!

Duminică, 1 decembrie 2014

Tara mea de glossy, țara mea de... Dorele.

Luni, 8 decembrie 2014

Cu tata, la Turcinești. Tragem vinul de pe drojdie. Din damigenele pline iese câte un furtun subțire, care... respiră într-un borcan cu apă. Pivnița arată ca secția de Terapie intensivă. Dar asta e unul dintre marile secrete ale omenirii: să lași vinul să respire. Altfel, înțeleg că (i) se acrește. Adică, moare. Tata desface prima damigeană, ia un furtun, trage și apoi pune capul furtunului din care țâșnește vinul într-o găleată. Parcă ar fi o uriașă hemoragie. E un roșu superb, ce miroase a ananas. Nu-i fructul exotic, ci porecla unei parfumate rase de struguri. Tata ia o cană, o trece prin găleata în care nivelul vinului continuă să crească, gustă și plescăie a plăcere. Îmi dă și mie. O nebulie de vin! Cu un buchet grozav. Nici nu știi ce să faci: să miroși sau să bei. Să bem inspirând aroma!

Sâmbătă, 13 decembrie 2014

Tudor, trezit din somnul de după-masă: *Tata, vrei să ne piticotim?* A (te) piticoti = a (te) juca Piticot.

Luni, 15 decembrie 2014

De o săptămână sunt în concediu. Nu mai intru pe facebook decât seara, puțin. Nu mai stau toată ziua cu ochii în ziar, adică în computer, ca să văd dacă nu mai e vreo... bombă ce ar trebui detonată și în pagină, dacă e ceva de corectat, vreun titlu de schimbat într-unul mai ațâțător. Și din 2015, tot stresul asta ce ține de 4 ani, va dispărea. Seara nu va mai fi nevoie să văd contorul de trafic și să postez știri până după miezul nopții, ca să urce numărul de cititori. Ca să fie numeroase vizitele. Și nici să programez știrile-mortale, care să facă vizualizări noaptea, ca să avem un start bun a doua zi. Culmea că, până la un punct, toată povestea asta mi-a plăcut și m-a ținut în priză. Dar sunt foarte obosit.

Marți, 16 decembrie 2014

Ponta renunță de bună voie și cam silit de toți la doctorat. A scris către rectoratul Universității din București, sau a făcut o cerere, nu mi-e clar, că nu mai vrea să fie doctor în Drept. Ce dramă și pe omul ăsta: după ce l-a învins Klaus, acum îl învinge și propria conștiință. Se pare că drama are umorul ei.

Luni, 22 decembrie 2014

Citesc poezie: Vera Pavlova, Ciupureanu, Ioan Deheleanu, John Barrymore. Continui lectura la minunatul roman al islandezului Jón Kalman Stefánsson, *Între cer și pământ*. Încetinesc ritmul, fiindcă nu are prea multe pagini și îmi pare rău să se termine prea repede. Parcă-s copil!

Joi, 26 decembrie 2014

Eu: Crina, Bulgărușa latră ca o descreierată, zău.

Crina: Tata, te rog să nu-i faci căinelui un compliment jignitor.

Sâmbătă, 28 decembrie 2014

Tudor: Tata, ce număr vrei, 1 sau 2?

Eu: 2.

Tudor: Și totuși, chiar nu vrei mai bine 1?

Marți, 30 decembrie 2014

Citesc poezie de BAS, Adela Greceanu, Drumea, Nico Papp. Seara, apoi noaptea. Cu bucurie, tihnă, curiozitate. E semnul că mi se schimbă în bine viața.

Joi, 1 ianuarie 2015

Am început anul în forță: i-am plimbat pe Crina și pe Tudor cu sania. Cu săniile. Unul într-una, celălalt în alta, iar eu trăgându-le prin zăpadă pe amândouă deodată și nechezând fericit ca un cal. Ari a immortalizat momentele. Bine că sonorul nu iese, încă, în poze și că nu-mi place ovăzul. Deocamdată!

Duminică, 4 ianuarie 2015

Vorbesc cu Ion Barbu la telefon, după ce i-am văzut o postare pe facebook. De un an, în casa mamei sale – în care am dormit acum câțiva ani, la un *Om rău*, parcă – a făcut *Muzeul mamei*. Îmi spune că maică-sa (a murit în urmă cu 4 ani) nu a aruncat nimic și că are o colecție de fel de fel de obiecte, mai ales pe care ei, cei patru frați Barbu, le-au... generat încă din pruncie. 48 de pachete în care sunt toate cărțile și caietele de școală ale fraților Barbu! Zice Ion că primesc donații pentru muzeu lucruri care au legătură cu copilăria și cu mamele. Și că mai vor. O să facă în podul muzeului o sală de lectură. Mai mult, au scos cărțile – 10 titluri, deja – în care e vorba despre mame și chiar și despre tați. Vor mai publica și altele. Iar dacă toate lucrurile merg cum trebuie, la Petroșani se va deschide *Muzeul poeziei*.

Marți, 6 ianuarie 2015

Pe la 12, am simțit că ecranul calculatorului o ia într-o parte. Un puseu de amețeală. M-am cam speriat și am sărit în picioare. Apoi, am ieșit să fac câțiva pași prin zona noului meu loc de muncă. Ar trebui să mă culc naibii mai devreme, nu tot după 1 noaptea.

Miercuri, 7 ianuarie 2015

Trei nebuni au împușcat 12 ziaristi de la săptămânalul francez *Charlie Hebdo*. Plus doi polițiști care îi păzeau, căci revista a primit amenințări după ce a publicat mai multe caricaturi religioase. Se pare că asasinii sunt fundamentalisti islamici. Au acționat ca o trupă de comandă, în plină capitală a Franței. Mai sunt 12 sau 13 răniți. Un tânăr de 18 ani, complice, s-a predat. Ceilalți doi, care au tras, încă sunt căutați. Europa e în stare de șoc. O demonstrație de forță și de barbarie care dă răcori. Și care, cred, vă înăspri și mai și libertatea. Vreți să trăiți în siguranță? Las că vă apărăm noi, autoritățile. Probabil că, în curând, vom avea camere de filmat în lobul urechii. Ai cercel-video, ești... safe.

E Sfântul Ion.

Vineri, 9 ianuarie 2015

Discuție cu Crina. În contradictoriu. La un moment dat, se încruntă și-mi spune: *Tata, eu glumesc serios!*

Seara, fiică-mea mă bate la dame. Și eram bun... Apoi, mă roagă să mă culc și eu mai devreme, o dată cu ea, ca să nu fiu obosit mâine. Ce puteri au, uneori, copiii! Cea de convingere-i uriașă.

Marți, 13 ianuarie 2015

Citesc într-un ziar: Un lider religios din Arabia Saudită a emis o fatwa (decret religios islamic, n.r.) care interzice realizarea oamenilor de zăpadă în această țară, după căderile abundente de omăt care au afectat, recent, regiuni întinse din Orientul Mijlociu.

VISUL UNEI NOPTI DE IARNĂ

ADRIANA CÂRCU

Gândul de a petrece Sărbătorile în țară s-a născut astă-vară, dintr-o discuție cu prietenii, și a rămas o vreme în sertarul promisiunilor vagi, pe care le faci atunci când te îmboldește exaltarea momentului. După un timp, pe măsură ce zilele se întunecau, el a început să mă preocupe și curând s-a transformat în dorință. Chiar înainte de a avea un plan clar, m-am trezit povestind la telefon că eu de Sărbători plec acasă. Restul a mers ușor, așa cum se întâmplă lucrurile atunci când te-ai hotărât. Ca în fiecare an, am umplut cutia de tablă roșie cu cornulețe, făcute conștiincios de fiecare Advent, de data asta cu gândul clar că le vom împărți cu prietenii la Ciclova. Într-o duminică dimineața am împachetat mașina și am pornit la drum. Deși, pe măsură ce ne apropiam de granița României numerele de imatriculare de pe autostradă deveneau tot mai diverse, știam că în toate acele mașini pornite la drum din Spania, din Anglia, din Franța sau Belgia, se aflau români care se întorceau acasă de Sărbători. La intrarea în țară am fost întâmpinați cu un "Bine ați venit" și cu o rotire îngăduitoare de braț. Pe înserat, în satele din Munții Banatului luminițele multicolore clipeau ca o promisiune veselă.

A doua zi, la Ciclova, intrând automat în efervescența Sărbătorilor, am realizat brusc că acesta era primul Crăciun pe care aveam să-l petrec, după 26 de ani, acasă. Un Crăciun ce aducea cu sine acea dulce familiaritate a apartenenței, care acum îmi permitea să recunosc cât de mult îmi lipsise. De data asta nu trebuie să apelez la relații pentru saloane de ciocolată, de data asta nu va trebui să alerg pe la magazinele turcești după varză murată. În timp ce roteam în palmă sarmalele făcute cu ingrediente autohtone, m-am surprins gândindu-mă că n-o să-mi iasă așa de bune ca în Germania, ca să realizez ușurată că ele, de fapt, nu trebuiau să-mi iasă ca în Germania.

De Ajun au venit, purtând coarne roșii de ren, patru frați, colindând cu un cântec lung și trist, învățat de la mama lor, pe care dintr-un sentimentalism impardonabil, i-am răsplătit cu prăjituri, mere și nuci, în loc de bani. Am cumpărat lemne de la Cristi, am luat țuică de la Nicu și când totul a fost gata ne-am adunat cu toții în jurul mesei. Atunci am înțeles că nu gustul sarmalelor și nici strălucirea pomului fac frumusețea Crăciunului, ci bucuria de a împărtăși cu ai tăi o tradiție ce leagă dincolo de cuvinte.

În zilele de după Crăciun a nins așa cum îmi aminteam doar din copilărie, ca un dar care te face să crezi că trebuie, cu siguranță, să ai undeva măcar un dram de

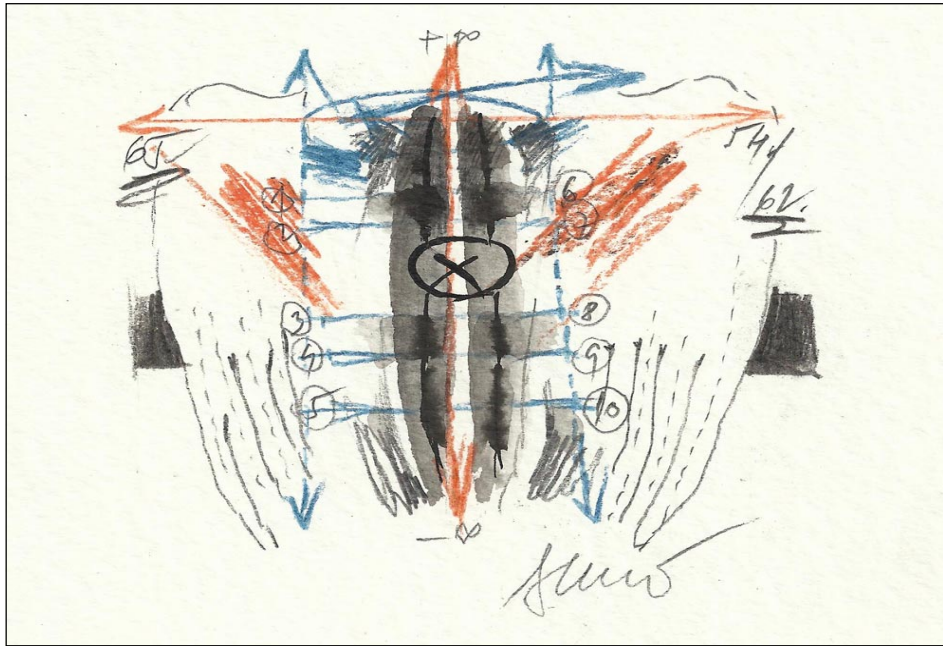
bunătate pentru a-l merita. Tot în zilele acelea m-am dus s-o văd pe Frunza — o iadă cumpărată cu o lună înainte prin procură, din impulsul de a revitaliza tradiția căprească a Ciclovei, care amenință să se stingă, dar și din dorința de a vedea crescând cu laptele ei a doua generație de copii din casa vecinilor. Frunza aștepta gingașă și sidefie în grajdul ei de lemn, pardosit cu foi de porumb. În timp ce o priveam cu o nouă mândrie de proprietar, am aflat că ea este de fapt o "domniță": la Frunza nu te poți duce parfumată, căci fuge de tine, ea nu-ți mănâncă din mână, iar apa o bea numai de la irugă.

În apropierea Anului Nou, pe când drumurile deveneau tot mai albe, satul și-a recăpătat treptat dimensiunea mitică, în liniștea căreia copiii ieșiți la săniuș se tăvăleau prin zăpadă cu câini lăptoși, oamenii trăgeau, pășind încet la deal, clăi de fân pe sâni, iar boarea alburie emanată de nările cailor se amesteca în înalt cu fumul vetrelor. Noaptea de Anul Nou a adus cu sine acel frig care-ți ustură nările, o senzație revenită și ea tot din copilărie. În acea glacialitate cristalină am înălțat cu prietenii lampioni spre cer, fiecare purtând o dorință.

În prima zi a anului, o zi scintilantă ca un început de vis adolescentin, am urcat la mânăstire. De sus, satul aburea tihnit în împăcarea ancestrală, în care se mai regăsește doar cu greu azi. Adânc în vale, în spatele grilajului de fier cu cruci și sulite, contururile estompate mă făceau să văd parcă Heidelbergul. Maria a Stâncii din Ciclova, trona înaltă așteptându-și pelerinii Boemi, sub arcade vechi de un veac și jumătate, în timp ce pe un afiș colorat, prin albul spulberat în soare, citeam despre istoria și minunile ei.

În zilele de după, am urmat datina și ne-am văzut pe rând cu prietenii din satele vecine, vorbind la un pahar despre lucrurile inimii și rosturile artei sau chefuind ca pe vremuri, sub un pom de Crăciun în al cărui rămuriș ai fi vrut să locuiești. În altă zi, în casă de artist, mâncând dovieac copt și pâine fierbinte, și ticluind alte întâlniri ale inimii cu arta. Zilele la țară s-au ținut lanț ca niște boabe gemene suspendate într-o salbă atemporală, lăsând în urmă aroma afumată a unui plop tăiat în chituci, ce a ars fără întrerupere în cămin, mirosul dulce al țuicii fierde, purtată iute într-un ibric de la o casă la alta, și izul verzui al bradului care pălea încet.

La sfârșit de tot, pe când zoream cu împachetatul, printr-o ploaie mărunță, Gheorghe s-a oprit în fața casei și ne-a spus: Mereți sănătoși pe unde aveți de mers, da' să viniți iar, la vară, acasă.

VIZIUNI CINEMATICE

CLAUDIU T. ARIEȘAN

(I) O nepieritoare sinteză asupra resurselor perene de regenerare a gândirii umane a fost editată de curând într-o nouă versiune: John Stuart Mill, *Utilitarismul*, trad. Valentin Mureșan, Editura All, București, 2014, 118 p. Memorabilul citat de pe garda cărții sintetizează excelent, cu spirit apoftegmat și formidabil sarcasm filozofic, demersul îndrăzneț și teribil de original apărut inițial în 1861, ce căuta să expună sumar utilitarismul — așa cum îl înțelegea ilustrul gânditor ce prinsese a învăța greaca veche la trei ani, latina la șapte, logica la 12 ani și economia politică peste încă un an: "Este mai bine să fii o ființă umană nesatisfăcută decât un porc satisfăcut: este mai bine să fii un Socrate nesatisfăcut decât un nebun satisfăcut. Iar dacă nebunul sau porcul sunt de altă părere, aceasta se datorează faptului că ei cunosc numai o latură a problemei".

Deși adept al lui Jeremy Bentham și al propriului tată ca utilitariști empirici, parlamentar și Lordul Rector Mill dezvoltă o concepție liberală la obiect, mult mai avansată decât a lor, în care componenta morală își găsește ca scop final fericirea umană, iar cea politică orientează ideatic statul către ajutorarea celor nevoiași și promovarea hotărâtă a drepturilor femeii. Iar tangențele sale de finețe cu teologicul sunt evidente și dintr-un simplu pasaj ca următorul: "În regula de aur a lui Isus din Nazaret putem găsi întregul spirit al eticii utilității. «Să faci altora așa cum vrei să ți se facă ție» și «să-ți iubești aproapele ca pe tine însuși» — iată idealul de perfecțiune al moralei utilitariste".

(II) Trebuie să recunosc sincer, m-a tulburat neplăcut asocierea frecvent iterată, dar cel puțin bizară — în tot cursul anului 2014 — dintre cuvântul "aniversare" și comemorarea (aș zice eu mai degrabă!) unui secol scurs de la declanșarea Primului Război Mondial. Asta nu înseamnă că durerosul prilej nu a dus la sinteze cărturărești fericite și oportune, cum este și cazul cărții istoricului timișean Vasile Dudaș, *Banatul în anii Primei Mari Conflagrații Mondiale*, Editura David Press Print, Timișoara, 2014, 188 p., ieșită de sub tipar ca al treizecelea volum din "Bibliotheca Banatica". Avându-i ca referenți științifici pe erudiții profesori Doru Radosav și Mihai Pârvulescu, lucrarea nu este doar un util dosar al evenimentelor majore petrecute în epoca respectivă de-a lungul și de-a latul Provinciei noastre vestice, ci și un instructiv "manual la purtător" de învățare (atât cât se poate) a tragicei lecții despre război în general, cum insistă unul dintre prefațatori. Cele 150 de pagini cu text dens și bazat pe despuieră atentă a surselor bibliografice și a publicațiilor vremii sunt completate de un bogat material ilustrativ, o veritabilă colecție de impresionante fotografii din acele timpuri. De răsfoit și de meditat cu reverență și demnitate.

(III) Cel mai important *opus magnum* de teorie filmică apărut în ultimele decenii la noi este, cu siguranță, recentul Gilles Deleuze, *Cinema I (Imaginea — mișcare) și II (Imaginea — timp)*, trad. Ștefana și Ioan Pop-Curșeu, Editura Tact, Cluj-Napoca, 2012-2013, 310+380 p. Deși impactul planetar al tezelor lui a fost incredibil de puternic, cel puțin la nivel academic, îndeosebi către finele anilor '80 — iar azi predomină mai degrabă concepțiile criticilor opuși lui sau, pur și simplu, "post-deleuzieni" — actualitatea ideilor atunci sistematizate rămâne vie, iar ecurile polemice nu s-au stins nici azi. Cum subliniază Bogdan Ghiu, postfațatorul dipticului analitic, dacă primul volum "se ocupă de miza filozofică a captării mișcării de către noua formă de expresie vizuală apărută la sfârșitul secolului al XIX-lea", cel de-al doilea "încearcă să circumscrie modul în care cinematograful oferă spectatorilor o « imagine directă a timpului »". Remarcabile sunt pentru specialist abilitățile lui Deleuze de exeget-interpret nu doar al temelor și motivelor filmice, ci și "interesul pentru problemele tehnice ale cinematografului, interpretate din perspectiva mutațiilor pe care acestea le pot produce la nivelul gândirii". O fascinantă panoramă a spiritului creator în mișcare, poate cea mai puternică de la Henri Bergson încoace, capătă contur în acest impozant expozeu cultural închinat celei de-a șaptea arte, dar probând deschideri fertile pentru nenumărate câmpuri intelectuale adiacente sau tangente. De neratat și la fel de fecund în consecințe ca *Opera deschisă* a lui Umberto Eco!

PROZE DE CLAUDIA DOROHOLSCHI

Deși pare alcătuită din jeturi de cuvinte ce imită gesticulația febrilă a unui profesionist aflat în plină exercitare a meseriei, proza Claudiei Doroholschi e un exemplu strălucit de *slow writing*. Realitatea e privită pe îndelete, cu o curiozitate maniacală, întoarsă pe toate fețele, amușinată și descrisă de un ochi rece, aproape clinic. Plăcerea supremă a autoarei e să deconstruiască și să reconstruiască peisaje mentale numai de ea văzute, surprinse într-un moment de neatenție, de cădere energetică. Claudia Doroholschi are două atuuri rareori aflate simultan la dispoziția aceluiași prozator: știe să privească și știe să asculte. Are norocul unei priviri-laser și al unei urechi perfecte. Conjecția acestor daruri produce o proză delicată și brutală în același timp, ademenitoare și plină de zdruncinături. Umorul, de sorginte britanic-balcanică, e produsul de lux al unei viziuni cinic-sentimentale. Textele se nasc dintr-un organ (pentru că e mai mult decât un simț) ce detectează insolitul, absurdul "mic" și straniul vag neliniștitor ce trag cu ochiul spre lumea fermecat-mecanică a lui Daniil Harms. Claudia Doroholschi nu mai trebuie să crească. E deja un prozator de primă linie. Trebuie doar să se decidă să-și urmeze vocația.

MIRCEA MIHĂIEȘ

OAMENI

Când te muți într-o casă nouă sunt mulți, mulți oameni. E omul care-a pus perdelele, pe care le tragi jos, le mototolești și le înghesui cu praf și muște uscate și pânze de păianjen și om cu tot în sacul gol de Whiskas pe care l-ai găsit în magazie. Pe urmă e omul care a pus garnișa, pe care o deșurubezi atent dintr-un capăt și o lași să alunece pe linoleum și pe spinarea omului care a pus linoleumul. Pe urmă muți scara (scara ai adus-o tu, deci n-are cu ea alt om în afară de tine), deșurubezi și celălalt capăt al garnișei, te gândești că poate ar fi trebuit să-ți aduci un om să te ajute la mutat, fiindcă de când ai ieșit la pensie și nu mai faci pe jos drumul din Circumvalațiunii până la Fabrica de Ciorapi și s-au uscat mușchii, îi cauți degeaba prin pungile de hârtie de împachetat ale brațelor și gambelor – așa că nu ți-ar fi stricat un individ care să te ajute să-i faci pachet pe toți cei dinainte, cel cu pisica și cel cu perdelele și cel cu garnișa și lucrurile lor și mobila lor și să-i arunci afară și să dai cu Domestos pe pereți și pe perdele și să văruiești în alb. Numai că ți s-ar fi lipit el atunci de văruială și de ramele vopsite ale ferestrelor și de yala de la intrare și de mirosul de clor și oricum ar fi trebuit s-o iei de la capăt.

În baie e dulăpiorul și omul care a pus dulăpiorul și femeia care și-a ținut fardurile în dulăpior. Ar fi mai simplu dacă ar fi o singură persoană, dar asta e exclus, pentru că după ce te ridici pe vârfuri și pipăi peretele în spatele dulapului vezi că e fixat cu dibluri de lemn și șuruburi speciale și degetele păroase ale unui om în salopetă, iar pe unul din rafturi e un cerc rotund alb unde a stat poate un deodorant sau o sticlă cu parfum, iar în jurul lui e un film subțire de fard argintiu cu scilpici, iar mai încolo în spate e periuta de dinți stălcită ca un pământ de bărbierit, cu tot cu gura și dinții îngălbeniți și halena și buzele groase și mustața plină de pastă de dinți a omului a căruia e peria.

Vrei să-i scoți din dulăpior, să-l tragi pe individ de urechi și să-l dai afară din casă cu un picior în fund, să o iei de ciuful lănos și prăpădit pe blonda fardată și s-o îmbrâncești pe scări, dar îți dai seama că o să-ți fie scârbă să pui mâna pe ea și că n-ai încotro, trebuie să-i arunci pe amândoi cu dulăpior cu tot.

Dacă te cațeri cu papucii de casă pe marginea de la WC, poți ridica dulăpiorul un pic și atunci urechile de aluminiu din spate ies din cârligele de oțel înfipte în diblurile de lemn de omul în salopetă soioasă care pute a transpirație și care fixează contra cost dibluri de lemn în pereți, asta e serviciul

lui. Ridici un colț și una din urechiușe cedează, dulapul alunecă brusc și trebuie să bagi un genunchi sub el ca să nu cadă pe WC și să-l spargă. Observi că pe WC stau cel puțin opt persoane: omul cu perdeaua, omul cu garnișa, omul cu pisica, omul cu linoleumul, omul cu diblurile, femeia cu fardul, bărbatul cu mustăți și tu. De pe capacul dulapului încep să alunece în chiuveță lucruri: o legătură de garnituri de cauciuc coapte; trei pioane ruginite; o agățătoare de plastic pentru prosop; doi gândaci mari negri, uscați. Și în cele din urmă o bucată de hârtie împăturită, care alunecă prin praf lăsând o dără ca de melc și sfârșește în chiuveță, peste pioane și gândaci, împreună cu omul care l-a scris, și despre care deocamdată nu știi decât că pute a transpirație, pentru că biletul e galben și cu urme de degete, cu urme de degete galben închis, cu degete de om prinse de hârtia galbenă ca o muscă în chihlimbar.

Nu pui mâna pe bilet, dar vezi cum se întind pe el urme violete de creion chimic, care se dizolvă de la picăturile de apă din chiuveță. Chiuveța curge și încă nu ți-ai făcut curaj să chemi pe cineva să o repare, așa că un firicel de apă se prelinge aproape neîntrerupt din robinetul stricat. Reușești să desprinzi dulapul și din cealaltă urechiușă de aluminiu și să-l așezi în echilibru pe scoica de la WC și te uiți la biletul care s-a oprit un pic spre stânga, chiar acolo unde cad picăturile, și le înghite una după alta, se îmbibă treptat cu apă, apoi, dintr-o dată, începe să vomite sânge mov de creion chimic. Așa cum e împăturit biletul se vede numai "Am plecat. Trimite-..." , iar scrisul se încețoșează, se desface, o ia în jos spre scurgerea de la chiuveță, se strecoară ca un fum violet lichefiat în cele șase găuri negre cu margini coclite ale scurgerii, cu tot cu omul care a scris biletul, care se prelinge și el pe scurgere în jos, se subțiază și se desparte în șase firicele subțiri de sânge mov și dispare, iar în urma lui hârtia rămâne mov pal, îmbibată de apă ca o sugativă. Încerci să apuci biletul de un colț dar, golit de degetele care l-au scris, ți se desface în mână, și-ți dai seama că n-o să mai ai cum să afli nici unde a plecat omul care miroase a transpirație, nici ce sau pe cine trebuie să-i trimiți.

Așa că te gândești să i-l trimiți pe omul cu garnișa, care poate e chiar el, pe omul cu perdeaua, care poate e tot el, pe omul cu pisica și pisica lui, pe omul cu linoleumul, pe omul cu diblurile și pe omul cu mustăți, și te uiți cum se preling înspre găvanele scurgerii de la chiuveță, îi simți cum se zburătăcesc o vreme în sifon și cum sunt spălați până la urmă și se rostogolesc

împreună cu ultimul firicel de apă violetă în jos pe țevile de plumb până în beci și pe urmă în conducta groasă de sub pământ. O trimiți și pe femeia rujată strident, care se agată mai întâi de marginea chiuveței, se răsucește într-un vârtej scurt în jurul scurgerii, apoi își dă drumul și ea după ceilalți. Dai drumul mai tare la apă și te așezi o vreme pe marginea vâinii și-ți ascuți simțurile să vezi dacă într-adevăr n-a mai rămas nimeni rătăcit prin colțurile încăperii, prin tencuială, dacă nu mai e nimeni prin hol sau prin bucătărie, dar e liniște – liniște ca și când abia acum s-ar fi construit blocul, ca și când s-ar fi construit singur, ca și când cărămizile s-ar fi palmuit singure cu mortar și cu tencuială și s-ar fi târât singure una peste alta și-ar fi făcut clăbuci de sticlă în chip de geamuri, și-ar fi așteptat pe urmă cu ușile date de perete ciurdele de chiuvețe și frigider și canapele și televizore care s-au aciuat care pe unde au apucat prin apartamente. Și tu ești prima care-ai dat peste locul ăsta complet gol, numai al tău, unde n-a mai fost nimeni, unde nu ești decât tu, aici, așezată pe marginea vâinii, ascultând cum curge apa la robinet. Acum poți să închizi robinetul, pentru că nu se mai întoarce cu siguranță nimeni, mai ales pentru că ai pus pentru orice eventualitate dopul la chiuveță.

Îți dai seama abia acum că te doare iar spatele, nu trebuia să dai jos dulăpiorul singură, trebuia măcar să ai grijă să nu-ți alunece. Te duci în bucătărie, mișcându-te încet – nu pentru că te doare spatele, ci pentru că nu vrei să strici cât e de liniște – și aprinzi aragazul și stai lângă el până fierbe apa de ceai, apoi până pliculețul de ceai de muștel face aurie apa din ceașcă. Îți bei ceaiul învelită în pătură în fotoliul din fața televizorului pe care nu l-ai aprins, pentru că vrei să vezi cum se face întuneric. Când e beznă de tot stai o vreme cu ochii larg deschiși. Aburul de la ceai se ridică o vreme din ceașcă, tulburând întunericul, pe urmă se liniștește și el. Acum, că s-au dus cu toții, poți să te gândești la oamenii care au stat în casă înaintea ta. Cel cu pisica și cel cu perdeaua erau poate același om, și reușești

să suprapui imaginea omului care târâste sacul de Whiskas în sus pe scări și a celui care dă la o parte perdeaua îngălbenită plină de muște să se uite la blocul de vizavi între ele și să te uiți atent la ei să vezi dacă seamănă între ei, dacă vreunul din ei seamănă cu poza ovală în sepiu de pe crucea de beton a verișorului de-al doilea de la care ai moștenit apartamentul cu mobilă cu tot, și pe care nu l-ai întâlnit decât de două ori, în tinerețe, la înmormântarea și parastasul unei mătuși; dacă vreunul din ei, sau amândoi, sau toți trei, au scris biletul de pe dulăpiorul din baie, dacă periuta de dinți era tot a verișorului tău, pentru că în poza de pe cruce își lăsase mustață, dacă forfota de oameni pe care îi înghiontea prin casă până acum un ceas erau zece oameni sau un singur om. Dar cum forfota s-a liniștit cu totul, ți-e greu să-i mai numeri și să-i mai deosebești unul de celălalt, să-ți amintești din ei mai mult decât o palmă așezată pe marginea unei mese, o talpă lipăind pe ciment, zgomotul inelelor de la perdea lovindu-se unul de altul. Și pe urmă gata, nimic, poți să răsufli ușurată, n-a mai rămas altcineva prin casă în afară de tine.

Când te-ai odihnit în cele din urmă și te duci cu cârpa de praf să ștergi dulăpiorul din baie, nu-ți mai e scârbă, pentru că nu mai e nimeni acolo. Din două mișcări largi, ai șters praful de pe capac; când îl stârnești, praful argintiu de fard de pe raft se desface de dulăpior și se mută pe colacul de la WC și pe marginea chiuveței, dar nu e deloc greu să-l dai jos și de acolo. Umezești un pic cârpa și se duc cercurile albe de la sticlă de parfum sau deodorant sau ce-o fi fost. Aduni resturile de hârtie și gândacii morți din chiuveță și le arunci în WC. Pionezele le arunci pe fâraș. După ce cureți dulăpiorul, te cațeri și-l ridici, de data asta cu grijă, și-l agăți în cui. Pe urmă dai cu mătura.

În spatele WC-ului, mătura agată ceva. Te apleci și cotrobăi în colțul dintre perete și țeava de scurgere și tragi afară periuta de dinți a omului cu mustață, căzută acolo, te gândești, când era să alunece jos dulapul. E o periută portocalie, din plastic semitrans-

parent. Printre perii ciufuliți e o crustă de pastă de dinți. Încerci să-ți aduci aminte gura și dinții îngălbeniți și buzele groase și halena și mustața omului a căruia e peria și care ar putea să fie verișorul tău pe care l-au găsit mort, înțepenit pe scaunul din bucătărie, în fața unei farfurii cu salam înverzit de mucegai. Sau altcineva, care a stat acolo înaintea lui. Iei periuța de dinți în mână și o întorci pe toate părțile, dar nu mai e decât o periută de dinți veche, bună de aruncat, o bucată de plastic murdară, de care nu are de ce să-ți fie nici frică, nici scârbă, și ți-e bine, da, ți-e bine așa, cu toate că tot întorcând periuța între degete îți dai seama că îți țiue urechile de atâta liniște.

În loc să-i dai drumul pe fărâș și s-o verși apoi împreună cu tot restul murdăriei în sacul de gunoi din cămară, o iei cu tine. Când, un ceas mai târziu, te ghemuiești în pat și-ți astupi urechile cu plapuma, cu tălpile lipite de sticla de plastic cu apă fierbinte, o strângi încă în mână, iar perii ei aspri îți mușcă din palmă.

RELE TRATAMENTE

- Ce mama dracu faci, mă puță? strig către kindărul cu hamsterul – și nevastă-mea se întoarce spre mine cu boticul ei ăla dat cu ruj Margaret Astor pe care i l-am luat eu că m-a înnebunit din 1 în 7 martie în fiecare zi cu rahatul ăla, se-ntoarce către mine, zic, și-mi zice din vârful tocurilor vai, Franzi, dar cum vorbești așa cu copilul? că așa-mi zice ea, Franți, nu că ar fi nemți la mine la Crivina de Sus unde m-o botezat mamă-mea și nea Vasile în butoiul de răchie de prună din livada lu moșu mare – ci pentru că ea e nemțoaică – nemțoaică blondă cu poșetută roz de lac și tocuri de cocostârc de la Ortzidorf, și cred că mai curând decât că i-am zis eu puță lu ăla micu voia să-l informeze, pe el și pe toată strada Ion Barac între Crizantemelor și Mangalia, că ea e nemțoaică, nemțoaică rafinată de Orțidorf, unde și vaca lu mă-sa mugea cu umlaut.

Ăla micu stă pe bordură cu hamsterul făcut ghem în palme; din când în când îl pune pe jos pe asfalt lângă adidasul stâng și hamsterul tai-o disperat pe lângă bordură către adidasul drept, de unde ăla micu îl culege cu două degete și-l mută înapoi.

- Bă, țacă, îi zic iară, bă, pe tine așa te-o învățat mă-ta să te porți?

Nevastă-mea se răsucesce pe vârful toculețelor și-mi trage una cu poșetuta ei rotundă cât o cutie de conserve și scumpă ca și când ar fi fost în ea pateu de limbă de privighetoare: dar pe tine așa te-a învățat acasă să vorbești? Ar fi băgat și un dezacord, ceva, dacă avea unde să-l înghesuie, ca să-mi demonstreze că e în mare conflict și cu limba patriei, nu numa cu oamenii ei.

Mă uit la nevastă-mea și mă uit la hamster. Dracu să te ia, mă gândesc, ceva e futut la sistemul tău de valori, da nu-i zic nimic, că aveam acasă aluatul de clătite în frigider și ea și așa e cu capsă pusă când are de făcut clătite că se plictisește, și dacă e nervoasă mi le rupe toate, și în seara asta vine Bobi la meci și îs în program clătite la cuptor imitație Ana Lugojana cum numa nevastă-mea știe să le facă dacă e cu mentalul relaxat și în echilibru.

Între timp, nu-mi pot lua ochii de la ăla micu, care nu se satură să dea drumul a cinzecea oară la hamsterul ăla pe asfalt. Hamsterul, care de acu s-a făcut gri de mizerie și a făcut șanț în praful de pe marginea drumului, a obosit și n-o mai ia

la goană din prima, zace lat cu burta în nisip până îi dă rahatul ăsta mic un șpiț în cur – după care o ia din nou la goană ca disperatu până-și dă cu botul de adidasul celălalt.

Mă uit fix la junior și mă chinui să-i dau o comandă mentală să lase dracu șoarecu ăla în pace. Bag la bătaie în gând tot vocabularul de fundul Crivinei pe care n-au voie să-l audă urechiușele roz și perlate ale lu nevastă-mea și mă concentrez până mă ia amețea. Ăla micu nimic, stă prost cu undele alfa. M-a văzut că mă uit la el fix și rânjește: ce, bă, ce pula mea? ce vrei, ce? Mă uit semnificativ la nevastă-mea, care a afișat un aer înțelegător și matern de femeie cu iubire de copii și oroare de rozătoare. Are ea teoria asta cum că rahații ăștia mici, săracii de ei, cum îs ei persecutați de mă-sa și de ta-su care-s duși în Italia și-s victimele lu bună-sa și bună-su care-i iubesc prea mult. La care ei i se face milă, vezi Doamne, că săracul prunc cum e el mutilat pe viață de atâta iubire – și-i zâmbește tot imbecilului mic, jenată, ca și când eu îs ăla care deranjez.

Când apare tramvaiul, mă uit lung la el cum se apropie, la nevastă-mea cum rânjește tâmp, la ăla micu cum dă drumul la hamster pentru a suta oară în praf, și analizez consecințele variilor combinații de nevastă, copil și tramvai care-mi trec prin minte: iau copilul de urechi, îmi cârlesc nevasta și mă urc singur în tramvai; cârlesc copilul, îmi astup urechile și arunc nevasta sub tramvai; las copilul cu nevasta și mă arunc eu sub tramvai.

Când ajunge tramvaiul în stație, mă hotărăsc și, în timp ce nevastă-mea își ridică fustița mini și mai sus, că cică altfel nu-i permite să se crăcească să urce scările, îi trag un brânci să se grăbească, strigând *pardon* la derută, mă aplec iute, apoi, dintr-una, sar după ea în tramvai și, în timp ce se întoarce să vadă de ce copilul bate cu pumnii în ușă urlând porcării, îi zic: deschide poșeta! și dau drumul înăuntru hamsterului, pe care ea nu-l vede, că încă n-a înțeles bine care-i schema și crede că pruncul mă înjură din orgoliu rănit. Mă fac că extrag dinăuntru un șervețel și, în timp ce închid la loc fermoarul de la conserva roz, prind, mărită la proporții galactice de oglinda de machiaj a nevesti-mii, privirea recunoscătoare și călăie a hamsterului. Animalul se mulează perfect pe Samsung Galaxy-ul din fundul poșetei.

- Poftim, iubire, și-i returnez nevesti-mii poșetuta. Pe care și-o va lăsa ca în fiecare seară pe cuierul din hol până se termină cina, până dăm gata clătitele și pleacă musafirii, când o să-și aducă aminte că a uitat să-și pescuiască dinăuntru telefonul mobil.

AUR

Și când îl văd așa cu mâinile pline de inele de aur, dat cu capul pe spate pe fotoliul mașinii, cu gura căscată din care curge un firicel de ceva negru cu spumă, poate băuse cafea sau Pepsi sau ceva, amestecat cu sânge și cu bale, o dată simt că mi se întoarce stomacul – dar nu o greață din aia care te ia treptat – ci o chestie bruscă, așa, ca și când mi l-ar fi întors cineva pe dos dintr-o dată ca pe-o mânășă.

Mă duc cât pot de repede înapoi la mașina mea, pe care o trăseseam pe dreapta fix în urma gipului – și-mi vine miros de benzină și de motor încălzit și-mi trece prin minte că futu-i e șase dimineața și mie mi-e greață, poate iar îs gravidă că se zice că după orgasm riști mai tare să rămâi și-am

avut de două ori săptămâna trecută, dar mă întind totuși până pe scaunul din dreapta după telefon – și până la bord, unde scotocesc după CD-ul ăla... știți, ăla cu poza cu el în prim plan și cu ceva palmieri și apă ca staniolul în spate – cred că-i ultimul, Bai-Bai Dubai îi zice. Mă uit la poza de pe CD – măi, el îi. Ies și mă duc iar la mașina lui, mă opresc la vreo zece pași, țin CD-ul așa și compar: măi, el îi. Și așa cu gura căscată și ochii larg deschiși și părul năclăit de sânge tot el îi. Mă uit la numărul mașinii: 33 B AUR. Dau un ocol pe acostament și mă uit cum arată mașina din față: s-a oprit direct în pom. Nu e făcut chiar de tot varză, dar parbrizul e spart, în dreptul lui, și el n-are centură.

Mă uit iar pe partea cealaltă la el: geamul din partea lui e spart, ușa e îndoită, bordul i-a venit cumva până în piept, iar el se uită la mine cu ochii ăia ai lui care băgau pițipoancele-n boală. Și iar mi se strânge stomacul, de data asta parcă ar fi legat cu un șnur și cineva smucește de șnur să mi-l tragă pe gât afară. Și parcă-l văd pe scenă, am fost și eu să-l văd la un spectacol la Mamaia vara trecută, și cât de plin de viață era, și cum ne plimbam eu și Lucica pe faleză în față la Vila Cormoran unde am auzit că stă, doar-doar apucăm să-l vedem mai de aproape. Și cum mă juram, și Lucica nu mă credea, că dacă mă întâlnesc cu el față-n față am tupeu să mă duc la el să-i cer autograf.

M-am tot gândit ce să fac – șoseaua era goală, nu merge nici dracu la ora șase dimineața de la Govora la Horezu. Așa rău cum îmi era, am scos telefonul și am filmat tot, de jur împrejur: mai întâi numărul de la mașină, pe urmă botul mașinii proptit în pom, pe urmă pe el – am băgat mâna prin geam și m-am apropiat cât am putut de față lui ca să se vadă că el îi. Pe urmă am așteptat un pic să-mi treacă senzația de vomă și m-am uitat pe telefon să văd dacă se vede ca lumea.

Pe urmă am sunat la poliție și până a venit poliția l-am sunat pe un prieten Mircea și i-am zis să facă rost de număr și v-am sunat pe dumneavoastră, care dacă ne înțelegem pot să trimit filmul de la un club de net de aici din Vâlcea.

"NU-MI RĂSPUNZI LA SMS"

24.12.2011 13.04 iubito tiam scris lamultiani te sarut craciun fericit si lumina sarbatorilor sa iti incalzeasca sufletul acum ca mai incolo e aglomerat pe retea si anul

trecut so pierdut. Puiu tau

24.12.2011 19.14 iubito tiam scris lamultiani te sarut craciun fericit si lumina sarbatorilor sa iti incalzeasca sufletul azi la pranz ca mio fost teama ca se pierde ai primit

24.12.2011 19.20 muta pe etno tiam dat dedicatie la fuego

24.12.2011 19.50 luciana ai telefonul pe silent tiam bagat dedicatie la fuego pe etno acu se baga

24.12.2011 21.50 luciana am sunat la fratestu zice ca esti in bucatarie la sarmale ma crezi tampit?!! raspunde la telefon te rog frumos ca vreau sati urez craciun fericit

24.12.2011 22.10 stimata domnisoara luciana palavoi, esti complet lipsita de bun simti si te bag in pizda mati daca teai dus la dragasani la ai tai sa te futi cu bobi si anu asta

24.12.2011 23.30 si daca vrei sa stii iam dat telefon la Ralu si mergem la ei la bise la doispe si dupa aia la disco

25.12.2011 00.20 is la bise ma tin de mina cu Ralu cand iesim is artificii dute dracu de futangioaica nenorocita

25.12. 2011 2.00 draga Luciana, a zis puiu sa iti zic k te saluta si k sati spun k ceai pierdut ai pierdut da cei a tau e pus do parte zice k stii tu c vrea sa zica. scriu d p tel. lui k are mesaje. sarba fericite. ralu

25.12.2011 4.00 draga Luciana esti femeia vietii mele na fost ralu tot eu am fost am baut douaspe beri sio rachie mam certat cu toti am stat la birt toata noaptea intoarcete la mine printeso

25.12.2011 14.00 iti jur Luciana pe viata mea ca nam fost eu acu mam trezit de la dedicatie incolo am dormit tun m-am gandit io ca teo lasat bateria s-o jucat retardatu ala de varumiu pe telef meu a zis ca face o farsa

25.12.2011 14.01 si te rog sai transmitsi scuze lu maicata si sai spui ca prietenul tau nu vorbeste asa siar da si viata pentru tine

25.12.2011 14.05 ba vaca esti tu si cu mata

harfa de iarbă

POEME DE ELA IAKAB

ARIPI

dansa extatic dansa cu brațe rotitoare

pustiul
îi răscolea trupul istovit
dar de primit
nu voia să-l primească

fără de sfârșit era muțenia elementelor

dansa
dansa a ofrandă străinul

ASCETUL

Unde e singurătatea mea pecetluită
unde

de ce să fiu marioneta care soarbe din potir
geamăt de astru înfrigurat

alerg și astăzi după fulgerarea promisă
ispitit de un zeu
care plămădește statui
cu sfâșierile mele

MONOLOG

am iubit pământenii

fără să las puteri ciudate să mă lege de ei
prin cunoaștere
sau prin iubire

darul iluziei că eu și ei trăim sub același
cer

nu mi s-a dat

mi-au spart oglinda adusă de un căraș al
Zeului

mi-au ucis inorogul înțeleptul inorog
care păzea lumina din mine și din nălucirile
mele singulare

și eu tot i-am iubit pe bieții muritori
că de moartea lor am tot murit
până când ființa mea și pustiul imens
cu frenezie s-au îngemănat

PECETI

născocea peceti în înfrigurare sihastră

îl durea incandescența mâinilor
ridicate spre cer
a rugă
a implorare

nicio stâncă nu-i primea ofranda
semnele încifrate se prăbușeau
și mureau în adâncuri

cui Doamne cui
se dăruia nomadul
în scrierea cu zbateri sonore

ÎMBRĂȚIȘARE

părea un clovn
cu brațele încleștate
în jurul unui corp de nălucă

se mistuia
bolborosea
îngenuncheat lângă himera
numai de el știută

din timp în timp
cu blândețe nepământeasă
sculpta în piatră hieroglife

lumini spiralate îi sfâșiau toate cele șapte
aripi

și corpul de lut

cine îl chema
și ce nume purta
îmbrățișarea promisă

PELERINAJ

am străbătut până la tine
bezna cu vedenii

păzitori scrijeleau frenetic
semne
în aripile mele

semne rostitoare
și răni de cuțit

la cea de-a șaptea poartă
ți-am lăsat ofrandă
semințe de lumină
ascunse cândva
în rana pribeagului Iacob

UBI (V) TUDOR CREȚU ÎN(R)ĂȚIREA

La Paris. După ploaie sau plâns, război sau vis.

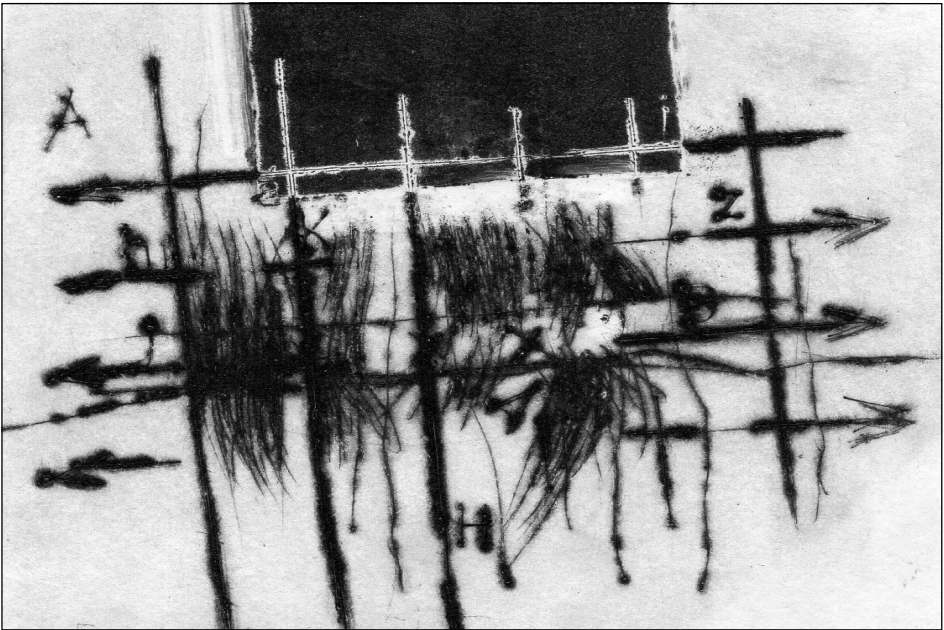
Ubii stau în tanc. Verdele-i vag – culoarea, adică, e, -n sine, un prag. Parisu-i menthol, de dimineată, când ochiul matol, găuri tot, ceață, se-nchide. Nădragii foșnesc, ei sortează livide bonuri de casă. Le mângâie, suflă – cercu-i de rasă – și șterg de (pan)talon: usucă *abțibilde* cu peisaje abrupte, nervuri de fildes. Eruditul a căzut, se pare, în Sena sau s-a crăpat borcănașul de Jena în care coboară? Pietrele-n hăuri au funde de sfoară. Jocul e ca-n filmul mut-mut. Funda-i sfielnică: nu poți să tragi, ca de șnurul, să zicem, de la nădragi. Căci lucrul dispare, se-ngroapă, exact ca pisica de mare, sau o zbughește – nu-l mai prinzi cu dejet ori clește.

Submarinu-i, de fapt, un borcan de bomboane. Eruditul se ține de năsuc prin bulboane, deși Borcan e astupat: c-un puc, ușor ca frunza, ca umbra de nuc. Ubii-l scoboară și ridică: hei-rup. Stau în șir, se pun toți pup.

Dar se văd bule: fum, praf? S-aude *piu-piu* și vuiet de DAF. Un ub ridică, alene, palma, Coyote frânează, își înghite sudalma.

- O să cazi! Dacă fugi după el (Road Runner), câștigă și azi. Dacă nu, nu.

Și continuă să so(r)teze.

POEME DE MIRUNA DELEANU

JOI DIMINEAȚA

cafeaua îmi intră în vene
becul s-a ars & mi-e teamă că n-o să mai
văd fulgii de nea
javrele latră de parcă ar cânta heavy metal
nici acum nu am aruncat țigările pe jumătate
fumate

din scrumiera aceea ciupită
atâta timp & nimicul nu s-a schimbat
încă îmi doresc o motocicletă să alunec cu
viteză

pe-o autostradă din texas
măsor spațiul dintre cactuși cred că-i mai
mare

decât cel dintre degetele noastre
obișnuiai să mă privești cu milă până când
ți-am arătat că doar cei slabi nu sunt singuri
copilul din mine încă se joacă
de-a v-ați ascunselea cu realitatea fadă
până la urmă totul se reduce
la fețele decolorate din fotografii
care n-au zâmbit niciodată
& la o toamnă eternă
ce pătează cu sânge pădurea creierului meu

blocurile gri îmi întemnițează ochii
& umbra
nori își pornesc robinetele la maxim

poate că n-am să te mai văd niciodată

DECEMBRIE

bunicul meu a murit de șapte ani
continuă să moară în mine mereu

tot ce am a căzut pe podea
venele mi se strâng palpitează iau forme de
crengi
mă împiedic de trepte dulapuri ferestre
lemnul mă face să tremur când îi simt mirosul
dulce-amărui

sicriul era din gorun uscat

tâmplarii sunt fericiți să se culce în rumeguș

străzile au fost mai înguste când mă ținea
de mână

cu mâna lui mare
soarele exista fără săgeți de întuneric rotund
& palid

la fel ca orbitele unui fumător
țigările se fumau singure împreună cu vântul
se iubeau egoist

câinii latră eu îi înjur pe cei de la enel

încă o zală pusă-n lanțul acesta de plumb
încă o cafea neterminată sau băută cu
scârbă

speram că mă va apropia puțin de el
de cafelele făcute în copilărie din pământ
nu îl mai văd acum nici în vise
deși mă întind în lumină
sunt mai oarbă decât o rămă bolnavă
mă înfurii pe puștii anonimi pe buncii lor

tot ce vreau să spun a fost deja spus
doar un alt adolescent anonim cu frustrări
fără facebook

dar să știi că îl voi urma în întuneric
deși a devenit o fantasmă
îmi provoacă un déjà-vu alb-negru
e un fel de dumnezeu inexistent & rece
să cred în el e la fel cu a crede-n moș crăciun
tot ce pot simți este vidul din mine
& nu am știut niciodată să-i spun
c-a murit prea repede că m-am născut prea
târziu

mi se pare că pierd bucăți consistente din
suflet

nu mai am certitudinea că exist

"Ce-i asta «moarte»? Te duci și nu mai vii?
Dar unde te duci?
E departe, e frumos, sunt alți oameni acolo?
Ei nu te lasă să vii, sau nu vrei tu?"

nu a mai rămas nimic din tine
cămășile tale în carouri au fost donate
străinilor

e poetic să plângi în întuneric

CENUȘA UNEI ZILE

la început a fost
cenușa unei zile netrăite până la capăt
acolo unde sfera strălucitoare își privea chipul
în ochii mucegâiți

ai necromanților
gura din palma mea dreaptă săruta buze reci
de statui

nu am știut că oamenii nu închid niciodată
ușile în urma lor
sperând ca organul bolnav al lumii să nu
moară iubind

am mușcat din seringă
mi-a rămas carnea pe cuțit
valuri multe au încercat să șteargă teama
atunci când vântul a urlat de durere
cerul a plâns năvalnic ca la nașterea unui
copil diform
visul de smoală din care a crescut omul
s-a s c u r s

adorm numărând câinii morți de pe marginea
drumului

SUNETUL PAGINILOR

DANIELA ȘILINDEAN

Cum sună limbajul dramaturgiei contemporane? Unii autori de texte dramatice caută încă în zona limbajului frust, alții urmăresc filoane poetice, unii scriu, rescriu, dar cel mai adesea transcriu limbaje cotidiene, neintervenind – în numele autenticului sau al lepădării de estetic. Unii reușesc să spună o poveste, să provoace o reacție, să emoționeze, să intrige, să pună pe gânduri sau, de ce nu, să enerveze, lansând idei de trecut prin mașina gândurilor. Alții nu își propun decât să redea cât mai fidel realități de azi. Portretul-robot ideal al piesei contemporane și implicit al spectacolului depinde, desigur, de fiecare cititor, respectiv spectator, în parte. Din fericire, nu există, în mod real, un rețetar de aplicat nici pentru scriere, nici pentru lectură. Cert e că textul nu trebuie să fie lipsit de calități literare. Încercările merită semnalate. În cele ce urmează trec în revistă două căutări care merg cu precădere în zona limbajului.

Playlist:
Daniel Ilea, Anca-Domnica Ilea, *Ce n-o văzut Parisu'* – *Ça Démonage à Paris!* Editura Tracus Arte, 2014

Apărută în variantă bilingvă română-franceză, *Ce n-o văzut Parisu'* propune un fals tablou de familie în patru personaje și două feline: un motan și un pisoai. Ca spațiu este propus Parisul, dar cu excepția aluziei lingvistice din titlu, a celor două tablouri de pe pereții tinerei familii și a unei referințe muzicale, nimic nu indică necesitatea ca acțiunea să fie plasată parizian. În fapt, textul propune o colecție, un soi de culegere de comportamente lingvistice. De la început sunt avertizați că avem de-a face cu o "piesă de citit ori de ascultat", în primul rând pentru că invită la *tunarea* urechii pe un savuros accent maramureșean. Însă ceea ce urmează seamănă cu un talk-show radiofonic cu inserții de emisiune cu dedicații sau cu un tip de culegere de folclor. *Ce n-o văzut Parisu'* propune patru portrete neșlefuite de personaje: Mama bisericoașă, Tatăl slobod la gură, Fiul instigator ca un reporter în acțiune după senzațional și Nora cvasi-absentă. Cadrul improbabil e cel al unei vizite în care se bea, se ronțăie alune, se cântă, se recită, se povestește cu casetofonul pornit pentru a înregistra și păstra discuțiile pentru când "n-or mai fi".

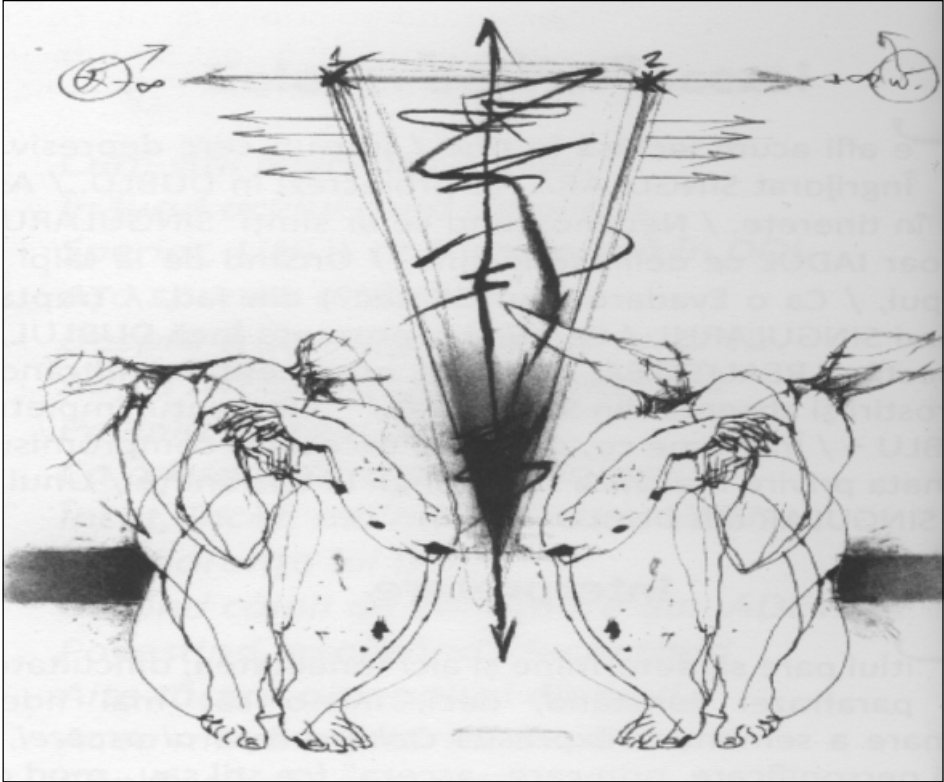
Textul are nuanțe ironice și un anumit tip de umor, vizibile încă din lista de personaje (exactitatea datelor fizice se extinde și la membrii pisicești ai tabloului), însă petecele suprapuse pe firavul fir al acțiunii par a-l sufoca. Totuși, limbajul e cel care răzbește. De altfel, desfășurătorul cuprinde cântece religioase, bancuri "de autobază", colinde, poeme de război, doine, poezioare, balade (toate citate integral în

text!) snoave, fragmente de povești de viață, unele banale, altele cutremurătoare, altele consemnând acte de eroism la adăpostul carnetului de partid, prețuri la hârtie igienică, programul săptămânal al Mamei și talentele sale vocale ascunse.

Situația are iz artificial: asistăm la o reuniune de familie transformată într-un tip de șezătoare modernă, în care toți participanții devin, pe rând, interpreți. Repertoriul recitat, cântat, jucat, declamat și povestit cu asupra de măsură știrbește atât acțiunea, cât și delicat creionatele personaje, iar încercarea de final nu e suficient de puternic susținută de text, părănd o soluție exterioară lui, *ex machina*. Scena finală îi are ca protagoniști pe Mamă și Fiu, iar soluția găsită pentru a surprinde e cea a visului din care Mama îi vorbește încă din înregistrare din lumea de dincolo, anunțând revederea. Din păcate, ea nu decurge firesc în economia textului și nici nu e exploatată pe măsura potențialului pe care, totuși, îl cuprinde.

P(r)e-scrieri poetice:
Mihai Petrescu, *Romeo Before Juliet* Editura Partoș, Timișoara, 2014

E mereu fascinantă întrebarea și sunt mereu captivante exercițiile de imaginație referitoare la viețile personajelor după ce părăsesc rândurile cărții. Mihai Petrescu inversează axa curiozității, întrebându-se nu ce se întâmplă cu eroii după (punctul de plecare nu lasă în acest caz loc de fantasmări), ci în ce ipostaze ar fi putut fi ei zăriți înainte de marile confruntări din paginile atât de răsoite din *Romeo și Julieta*. Piesa este o focusare pe personaj și se constituie din schițe ale devenirii sale. Mihai Petrescu propune un Romeo aproape civil, chiar dacă nu se face abstracție de legăturile sale cu personajele piesei de origine. Mare miză a lui Mihai Petrescu este limbajul prețios, meticulos lucrat, cu migală de ceasornicar, chiar dacă uneori versurile au rime sau imagini mult prea căutate. În paginile textului poezia își dă mâna cu limbajul jurnalier din care nu e expulzat umorul. Din "fișa de observație" a lui Romeo nu lipsesc prietenii, nici trădările sau îngâmfările, nu sunt lăsate deoparte nici pericolele și amenințările. *Romeo Before Juliet* este o piesă de atmosferă, care nu lasă să transpară nimic din tragedia cuplului etern. Mai mult, chiar Julieta este o apariție episodică. Piesa lui Mihai Petrescu este mai degrabă o notație detaliată, o uvertură care zăbovește și care își câștigă legitimitatea prin amănuntele presărate, prin diluarea și amânarea perspectivei și prin crearea unei lumi credibile, chiar dacă nu de sine stătătoare.

CENTENAR MIRCEA POPA

DAMIAN VULPE

Între personalitățile pe care pământul Banatului le-a dat țării se numără și muzicianul Mircea Popa, dirijorul și compozitorul de la a cărui naștere se împlinesc la începutul acestui an o sută de ani. În ciuda trecerii timpului, prezența lui se mai simte în spiritul formației zămislite prin strădania depusă vreme îndelungată, dar mai ales în creația sa vocală, instrumentală sau orchestrală.

Dacă este vorba de cine a avut meritul decisiv la formarea unei orchestre, ca în cazul Filarmonicii sau al Operei timișorene, nu putem să nu admitem că acela a fost dirijorul Mircea Popa, muzician de prestanță, pianist corepetitor și compozitor. El a pornit în pretențioasa muncă cu ansamblul chiar după primele concerte, când a preluat destinele orchestrei și a început, repetiție de repetiție, concert de concert sau spectacol de spectacol, să se impună și să impună cu seriozitate și perseverență. Aceste însușiri erau obligatorii mai ales la început. Ansamblul trebuia să se formeze, să se sudeze și să se modeleze pentru a face față diversității repertoriului muzical pe care trebuia să-l abordeze, fie el din sfera liricului sau a creațiilor concertistice.

Mircea Popa s-a născut pe meleagurile Banatului Sârbesc, chiar în primele zile ale anului 1915 (4 ianuarie), în localitatea Cuvin/Kovin din Serbia de azi, dar destinul l-a dus devreme la Timișoara, unde urmează Liceul Constantin Diaconovici Loga și cursurile Conservatorului Municipal, unde se bucură de îndrumarea lui Sabin V. Drăgoi. Își continuă studiile muzicale la Cluj, unde Marțian Negrea, la compoziție, Ana Voileanu, la pian, sau Jean Bobescu, în ceea ce privește dirijatul de operă, i-au fost mentorii preferați. Mircea Popa nu a neglijat nici studiile de Drept, în care și-a luat ulterior licența.

Activitatea în domeniul muzical a început-o la Opera Română din Cluj, ca și corepetitor, dar și ca dirijor. Tot în orașul de pe Someș a fost asistent la clasa de operă a Conservatorului, precum și dirijor al Orchestrei Filarmonicii "Ardealul". Odată cu înființarea Filarmonicii timișorene, revine ca dirijor, făcându-și un nume și un renume. Evoluează, de asemenea, și în fața colectivului Operei. Rezultatele deosebite obținute de-a lungul anilor sunt recunoscute prin diferite Ordine și Medalii, dar și prin titlul de Artist Emerit. Ele au contribuit desigur la promovarea sa în fruntea colectivului Operei Române din București, în 1964. După o perioadă destul de scurtă, de doar 5 ani, în urma unui atac cerebral în timp ce dirija *Oedipe* de G. Enescu, sănătatea nu i-a mai permis să-și continue activitatea, contribuind la sfârșitul său prematur, la 17 august 1975.

Încă din perioada primilor ani de activitate, Mircea Popa s-a simțit atras și de creația muzicală și, mai ales, de muzica instrumentală, camerală, abordând variate genuri ale acesteia. A început cu lucrări destinate pianului: *Miniaturi și Berceuze* (1935), *Variațiuni pe o temă rustică* (1936), *Sonatina* (1937), *Tarantella* (1940), urmate în timp de 4 *Sonate pentru vioară și pian*, *Rondo pentru violoncel și pian*, *Sonatină pentru flaut și pian*, *Cvartetul de coarde*, distins cu premiul III de compoziție G. Enescu în 1943, *Divertismentul pentru cvartet de coarde* sau *Suita de cameră pentru 12 instrumente soliste*. Cunoscător profund al orchestrei, cele mai reușite lucrări sunt desigur cele destinate acesteia. Dintre ele amintim *Simfonia I-a*, *Poemul epic*, *Rapsodia bănățeană*, *Poemul elegiac* sau *Mica rapsodie*.

Nu putem să oitem lucrările corale cu cele două madrigale pe versuri de L. Blaga, scrise prin anii 1964-65, se pare ultimele creații ale compozitorului (*Dorul* și *Cântecul somnului*), sau cele pentru voce și pian în care se observă clar trecerea de la tradiție la modernitate, care a pus amprenta pe cele mai multe lucrări din întreaga sa creație.

Dirijatul, fie cel simfonic sau cel liric, de operă, mai ales în ultimii ani, i-a absorbit întreaga preocupare, dedicându-i-se cu deosebită abnegație.

Don DeLillo

Omul căzător

BIBLIOTECA POLIROM

Așa să fie! Să nu uităm: la notele care însoțesc Nota, maiorul încheie ca un happy end hollywoodian: "Activitatea cenacului literar a încetat, urmînd a fi reluată în luna septembrie 1966. Pînă atunci agentul ne-a rugat să nu mai facem întîlniri organizate, fiind si el în vacanță".

KNOCKOUT

DANA PERCEC

În anul care tocmai s-a încheiat s-a întâmplat în Rusia un lucru ieșit din comun. Boxerul american Mike Tyson, multi-campionul mondial, a devenit membru al Uniunii Scriitorilor din Rusia în luna noiembrie, cu ocazia unei vizite sportive în această țară¹.

Anul 2014 ne-a adus nenumărate vești de la Răsărit, toate alese pe sprânceană. Totul a început cu Jocurile Olimpice de la Soci, care s-au înscris cu brio la o categorie mult îndrăgită de băștinași, categorie zisă și "țara arde și baba se piaptână", fiind cea mai scumpă întrecere sportivă care a fost vreodată organizată în lumea modernă. Putin, vrând să resusciteze spiritul Uniunii Sovietice și prin educație fizică, a chemat, într-o grandioasă ședință de spiritism, fantoma lui Mișa, ursul cel simpatic al Olimpiadei de vară de la Moscova din 1980, și a trecut-o prin toată istoria și literatura rusă, în spectacolul de deschidere în care unul din cele cinci cercuri s-a încăpățânat să rămână o steluță. Și pentru că, dacă Rusia vrea, se poate, turiștii au fost cazați la Soci chiar dacă noile hoteluri nu erau gata conform unor standarde minimale, sportivii au schiat chiar dacă nu era zăpadă (nici măcar artificială), rușii au câștigat medalii chiar dacă nu era cazul (pe alocuri), iar campionii au primit câte un Mercedes cadou chiar dacă nu aveau vârsta legală pentru a deține carnet de conducere auto.

Când jurnaliștii au protestat că fac hepatită dacă locuiesc unde le-au hărăzit organizatorii Olimpiadei, aceștia au declarat că au camere video de supraveghere la hoteluri, prin care pot urmări cu exactitate condițiile de cazare. Evident, afirmația nu a făcut decât să înrăutățească lucrurile. Rușii nu erau, în ansamblu, doar gazde nepăsătoare, ci KGB-iști reciclați. În al doilea rând, după ce, în 2010, la Jocurile Olimpice de iarnă de la Vancouver, Rusia a fost răsplătită cu un număr prea mic de medalii pentru valoarea lor (estimată de același președinte în termeni mai degrabă politici decât sportivi), obiectivul stahanovist fixat pentru 2014 a fost mult mai ambițios și, ca să nu-i spunem altfel, machiavelic. Antrenorul Canadei la sanie a declarat că a fost împiedicat să câștige la propriu, de la o apăsare pe buton (roșu, poate?): pe măsură ce sania cobora, viteza scădea, pentru că temperatura era controlată automat, gheața fiind mai vârtoasă sau mai apoasă, în funcție de culorile sub care evolua echipajul de pe pârție². În al treilea rând, jocurile de iarnă nu au fost organizate într-o stațiune montană, cum s-ar fi gândit omul simplu, ci la Marea Neagră, un loc cu climă, să spunem, subtropicală. Când toți s-au întrebat cum se va schia pe plajă, Putin i-a liniștit: Rusia vrea cu orice preț să ia fața unor rivali tradiționali ai sporturilor de iarnă, precum Canada, Franța, Elveția sau Austria. Așa că a cheltuit de cinci ori mai mult decât Grecia sau Brazilia, care au intrat în faliment după olimpiadele lor. Nu se poate ști, însă, dacă și Rusia s-a scufundat în bancrută după Soci, pentru că asemenea informații, la Răsărit, sunt clasificate.

După sport, alegeri. În umbra marelui vecin de la Răsărit, mai toate statele din zonă s-au ales. Mai întâi, Ucraina. Pe urmă, Moldova. *Last but not least*, România. Alegerile au avut loc cu spectrul războiului din Est profilându-se amenințător și suflând puternic în ceafă. În Ucraina, au câștigat prooccidentalii, pentru că sunt pacifiști și nu vor să soluționeze criza din est cu

kalașnikovul. Rușii se consolează: sunt prea multe partide în parlamentul ucrainean pentru a vedea vreodată ieșind de acolo un vot armonios³. Cu sau fără consolarea Moscovei, situația Ucrainei e tristă: criza energetică e acută, PIB-ul e jale, moneda a căzut 10%, inflația a sărit de 15%. Măcar un procent arată bine, însă: peste 70% din vorbitorii de rusă din țară îl detestă pe Putin (mult mai mulți printre vorbitorii de ucraineană)⁴. Au urmat alegerile din Moldova. Și aici au câștigat proeuropenii, decidând să formeze o coaliție. Deși moldovenii erau scârbiți de toate partidele politice (sună cunoscute!), opțiunea electoratului a fost clară: nu contează ce-i, sănătos și european să fie. La final, alegerile românești. La fel de îndârjite, deși, privind din afară, nu directperate în sensul prezenței partidei rusești pe buletinul de vot. De pe acum, când scriu acest text, glumele despre prietenia sasului Iohannis cu nempoaica Merkel s-au fumat. Rădem, însă, mai relaxat la ele decât la povestea prieteniei contracandidatului cu premierul Chinei. Cu trei țărișoare prooccidentale în coaste, Putin ar putea începe să se fâțâie incomod în jilțul prezidențial. Au arătat-o multe din acțiunile lui din ultimul an. Liderul de la Kremlin a semnat noua doctrină militară a Rusiei, de pildă, în care principala amenințare, pe lângă NATO, este "destabilizarea" mai multor țări din regiune, care se traduce inclusiv cu alegerile din cele trei state mai sus pomenite. Asta se întâmpla după diverse vociferări și încordări de mușchi mai mult sau mai puțin nucleari – vezi declarațiile lui Dmitri Rogozin, vice-prim-ministrul care a zburat spre Transnistria pe scurtătură, încercând să survoleze spațiul aerian ucrainean și român fără permisiune. Când a trebuit să se întoarcă la Moscova, fără acordul de a intra în spațiul aerian românesc, Rogozin și-a transmis supărarea pe Twitter, amenințându-l pe Băsescu cu bomba atomică. În doctrina militară, Putin e mai subtil: își rezervă dreptul de a-și utiliza arsenalul nuclear dacă va avea un feeling de amenințare, deși un prim fior i-a fost deja dat de instalarea scutului antirachetă fix în coasta lui stângă, pe românește, la Deveselu.

După alegeri și politică, rubrica sportivă din nou. Revenim la Mike Tyson și la carnetul lui de membru al USR (adică al Uniunii Scriitorilor din Rusia). Această nouă calitate a boxerului de categorie grea pare o glumă bună, în spiritul bancurilor comuniste pe o temă clasică, circumscrisă dictonului "omul potrivit la locul nepotrivit" și invers. Povestea este la fel de ridicolă ca poza lui Denis Rodman la braț cu dictatorul nord-coreean Kim Jong-un. Baschetbalistul american, impresionat de conducătorul de la Phenian, a mers până la a-l îndemna public pe Barack Obama să "pună mâna pe telefon și să-l sune pe Kim"⁵. Recunoscător, Kim s-a lăsat mânat de un impuls prooccidental și a anunțat deschiderea unui restaurant cu specific nord-coreean în.... Scoția. Până la închiderea acestei ediții, Putin, deși sportiv și gurmand, s-a ținut tare pe poziție. Nu l-a făcut knockout amical pe Tyson și nici nu a lansat o nouă rețetă de blini la gala Masterchef. Mai așteptăm.

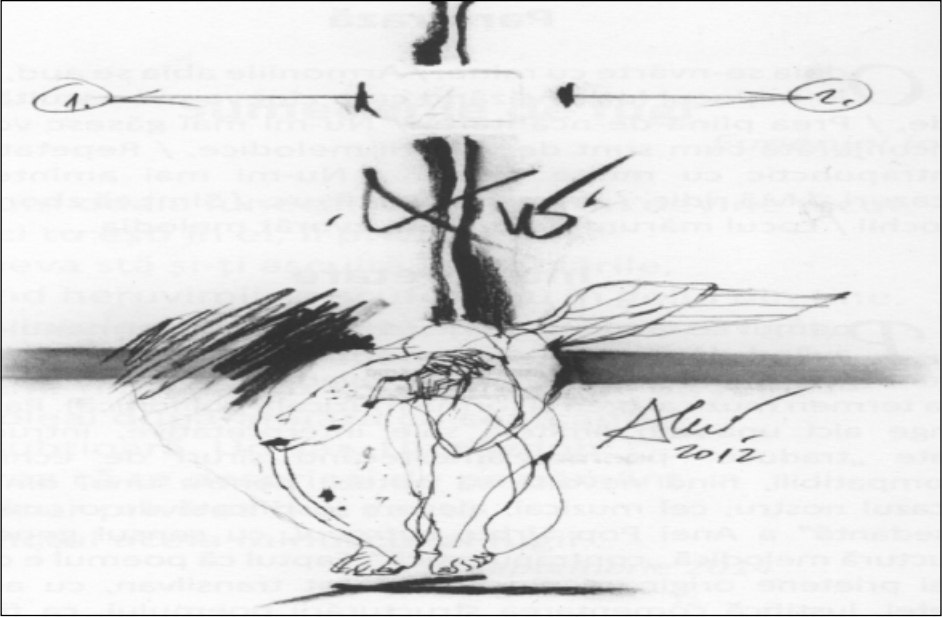
1 *România liberă*, 22 octombrie 2014.

2 *Ziare.com*, 17 februarie 2014.

3 *Mediafax.ro*, 26 octombrie 2014.

4 *Dilema veche*, nr. 559, 30 octombrie-5 noiembrie 2014, p.12.

5 *The New York Times*, februarie 2013.

TURGHENIEV

TOLSTOI, TYSON

CIPRIAN VÂLCAN

Mike Tyson a decis să intre în istora literaturii în timpul meciului de box din 1997 cu Evander Holyfield. Credea că mușcînd cu voluptate urechea aproapelui său va deveni favoritul scriitorilor iconoclaști care nu vor ezita să-l transforme într-un fascinant personaj de roman, un bărbat puternic, violent, însă teribil de lucid, pregătit să pîndească atît cît va fi nevoie. Fiara Apocalipsei și să o trimită la podea după un upercut expedit cu toată priceperea de care era în stare. Dar bucata din urechea lui Holyfield nu i-a purtat deloc noroc, căci în loc să se aleagă cu simpatia lui Thomas Pynchon, cu un autograf al lui Paul Auster sau cu o notă de subsol în vreun eseu al lui Rorty, s-a trezit atacat cu ferocitate de către presa sportivă din întreaga lume, fiind considerat un ins cu mințile răvășite, o biată bestie rătăcită în ring. Nici măcar fetișcanele care îl priveau cu admirație pînă la acel meci blestemat nu îndrăzneau să se mai apropie de el pentru a-i cere autografe, era limpede că fuseseră speriate de cele citite în ziare și se temeau să nu rămînă fără vreo bucată din nas sau fără lobul urechii. În schimb, diferite asociații ce militau pentru acceptarea canibalismului i-au trimis mesaje de felicitare și i-au propus să devină președintele lor. A primit chiar și o scrisoare din partea unor vrăjitori din Papua-Noua Guinee în care se afla urechea mumificată a unui melanezian, cel mai prețios cadou în insula Bougainville.

După o lungă perioadă de depresie, în care a locuit în garajul unui prieten chinez, Tyson a decis că trebuie să devină el însuși scriitor. Se spune că ar fi luat în secret lecții de *creative writing* de la Susan Sontag, interesată de acest boxer ciudat dornic să rivalizeze cu Faulkner. Se pare că respectivele lecții, probabil utile pentru proiectele sale scriitoricești, nu i-ar fi fost tocmai de folos în cariera lui sportivă, fiindcă ultimii lui ani de box nu au fost tocmai străluciți, iar el părea mai preocupat de găsirea unei metafore reușite decît de plasarea unui croșeu de sînga la ficat. Tyson a renunțat la box, dar a continuat să cîștige bani din apariția în diverse filme sau reclame. Obsesia lui pentru literatură nu fusese însă depășită. A continuat să scrie cîte șase ore pe zi timp de cinci zile pe săptămîină. Și fiindcă aflate de la Susan Sontag despre Jean Genet, spera să fie noul Jean Genet, era sigur că are destule de povestit.

Din păcate pentru el, după trei ani de zile nu reușise să rețină decît zece pagini din miile de foi pe care le înnegrise cu furie, căci se blocase povestind despre suzeta lui roșie redescoperită în casa mătușii Jane. Chiar dacă a reluat de mii de ori episodul, nu s-a simțit în stare să treacă de o descriere pe care o socotea banală și care îl făcea să rupă în fiecare zi tot ce scrisese. Ajuns din nou în pragul depresiei, a reîntreat în sala de box și s-a antrenat cîte opt ore pe zi. Avea nevoie să care cît mai mulți pumni, să lovească cu putere în sacul de nisip sau în corpurile celor aleși ca sparring-partners. Simțea că trebuie să-și scoată din cap literatura, fiindcă altfel risca să-și piardă mințile. Povestea că nu mai visa decît oameni-păsări care scriau pe corpul altor oameni-păsări care scriau pe corpul altor oameni-păsări și așa la nesfîrșit.

Susan Sontag murise, iar alți scriitori importanți nu s-au arătat interesați de o eventuală colaborare cu el, probabil și fiindcă se temeau să nu-și piardă urechile. Exact în acea perioadă de cumpănă a întîlnit la un bar din Manhattan un fost boxer rus, Alexei Lîușkin, devenit agent de vînzări pentru o obscură companie de publicitate. Lîușkin l-a încurajat și i-a descris viziunea sa despre soarta literaturii, viziune în care el urma să joace un rol eminent.

Potrivit lui Lîușkin, literatura în sens clasic este în agonie, oamenii se simt incapabili să citească *Război și pace* sau *Demonii* pentru că sînt intimidăți de cuvîntul scris, formă de comunicare a elitei ce trebuie scoasă în cele din urmă în afara legii. Oamenii obișnuiți vor să chiuiе, să înjure sau să plaseze glume fără perdea, eliberîndu-se astfel de năucitorul autocontrol pe care trebuie să-l dovedească în birourile în care ajung să-și petreacă mai mult de jumătate din viață.

Cu toate acestea, ei au în continuare nevoie de artă, ei vor să existe și pe mai departe o seamă de inși înzestrați cu talent și capabili să vorbească și în numele lor. Tocmai de aceea, Lîușkin se arată convins că literatura viitorului va fi una eminamente orală, bazată pe o remarcabilă capacitate de improvizație și pe sofisticate jocuri de cuvinte, devenind treptat o subspecie ceva mai galonată a hip-hop-ului. În plus, fostul boxer crede că nu numai cuvîntul va avea un rol important în literatura viitorului, ci și diversele abilități atletice, fiindcă publicul prezent la adevăratele maratoane literare ale secolelor următoare va aprecia în egală măsură expresivitatea și bravura sportivă a aedului postmodern.

Lîușkin a reușit să-l convingă pe Tyson că nu va mai conta știința de a compune fraze melodioase ori arta povestitorului de a jongla cu diverse timpuri verbale și nici priceperea lui de a se lansa în complicate investigații psihologice. Pentru spectatorul viitorului va conta doar impresia imediată, ceea ce va putea să descopere pe scenă. În noua perspectivă asupra lumii, o directă de sînga în plină figură va face mai multă impresie decît *Marș funebru pentru regele Ludovic al-II-lea al Bavariei*, iar Mike Tyson va fi starul de necontestat, singurul urmaș demn al lui Tolstoi.

LA MASA NEBUNILOR

CRISTINA CHEVEREȘAN

A descifra misterele lui Edgar Allan Poe alături de visători contemporani, scufundați adeseori în lumi fantastice derivate din chiar scrierile maestrului "romantismului întunecat", tineri creativi, plini de imaginație, avizi de un alt tip de cunoaștere, deschiși provocărilor unui spirit aflat cu mult înaintea timpului său: ce bucurie! E starea cu care intru în noul an, iar noua ecranizare ce îl readuce în atenția publicului pe marele scriitor american îmi dă ocazia să o mențin, revizitându-i una dintre povestirile poate mai puțin promovate prin comparație cu declaratele capodopere, dar câtuși de puțin lipsită de interes sau profunzime. Prefigurând genuri de succes în epocile care aveau să îi urmeze (science-fiction, horror, fantasy), Poe e autorul unor titluri de referință precum *Prăbușirea Casei Usher*, *Crimele din Rue Morgue*, *Cărăbușul de aur*, *Masca Morții Roșii*, *Pisica neagră*, *Portretul oval*, *Scrisoarea furată*, *Îngropat de viu* - pentru a enumera doar câteva și a ne rezuma la proza scurtă.

Sistemul doctorului Catran și al profesorului Pană (1845) își proiectează cititorul în atmosfera stranie a unei "maison de santé" din sudul Franței, un spital de boli mentale întors pe dos de o serie de evenimente neașteptate, ce i se dezvăluie treptat naratorului-vizitator. În ciuda pasiunii cunoscute a lui Poe pentru explorarea teritoriilor-limită ale psihicului uman și imersiunea în studii aplicat al diverselor tipuri de deviație (de la cele mai ușoare, curabile, până la cele severe sau chiar extreme), istorisirea îmbracă straiul comic, scăldându-se într-un umor negru pe cât de deconcertant, pe atât de incitant. Întreaga confruntare cu instituția medicală, într-un moment în care dezbaterea publică referitoare la tratamentul bolnavilor psihici se afla în prim-plan, e pusă sub semnul unei petreceri scăpate de sub control. Stabilirea diferenței dintre statutul de prizonier și cel de pacient, identificarea și recunoașterea simptomelor nebuniei ca parte a unei patologii descifrabile prin intermediul unei științe (psihiatria, în curs de dezvoltare la acel moment) sunt elemente de fundal socio-istoric ce pot contribui la o lectură avizată.

Intriga în sine e construită de iubitorul de suspans în maniera caracteristică: la spitalul privat se ajunge pe o potecă năpădită de bălării, printr-o pădure deasă, la capăt ivindu-se un castel dărăpănat, ros de vreme și nepăsare, spre groaza curiosului ce se aventurase până acolo din entuziasm profesional. Dorind să înțeleagă cum funcționează "sistemul blând", metoda care auzise că ar fi folosită de Monsieur Maillard, naratorul ajunge la fața locului, unde pedepsele și izolarea pacienților fuseseră înlocuite de permisivitate și aparenta libertate de mișcare și acțiune. (De remarcat că Poe își racordează intriga la vremuri, când atare tratamente se aplicau nu doar în Franța și Marea Britanie, dar și în orașe americane binecunoscute lui). Inventatorul sistemului îi e gazdă și ghid, explicându-i el însuși ideea: "Am avut, de exemplu, pacienți care se credeau pui de găină. Tratamentul consta în a insista asupra acestui fapt - ba chiar a-l acuza pe pacient de prostie dacă nu se arăta destul de convins - și de a-i refuza orice fel de hrană în afara celei potrivite

E.A. POE

THE SYSTEM OF DOCTOR TARR AND PROFESSOR FETHER

GOOD READINGS

unui pui. Astfel, un pic de porumb și niște pietriș făceau minuni".

În ciuda strategiei revoluționare, "sistemul blând" fusese de curând abandonat, lucru care-l intrigă și mai tare pe vizitator. I se promite acces direct la pacienți printr-o incursiune în lumea lor imediat după cina menită a-l înțreina și pregăti. În mod destul de previzibil, strania întrunire într-o sală cu aspect ușor amenințător degenerază într-o paradă a ciudașeniilor, în care mesenii, gătiți în haine ce le par străine, din ce în ce mai agitați, relatează cu suspectă implicare cazuri dintre cele mai neobișnuite: de la un domn care se închipuia ceainic până la cel transformat, de bună voie, în dovleac. Poe jonglează cu detaliile, notele discordante, micile nepotriviri pentru a-și avertiza cititorul în privința adevăratei stări de fapt: beneficiari ai reformelor sanitare satirizate de scriitor, pacienții luaseră, de fapt, locul doctorilor, aruncându-i pe aceștia fostele în celule, "tratându-i" cu smoală și pene și dezlănțuindu-se după bunul plac și incontroabilele impulsuri.

Dacă sursa de inspirație a lui Poe pentru această povestire a fost îndelung căutată și dezbătută de critici (printre numele speculate înscriindu-se cele ale lui Charles Dickens și Nathaniel Parker Willis), ideea centrală rămâne cea a granițelor fragile dintre sănătate și boală psihică, "normalitate" și comportament deviant. "Unii experți în Poe susțin că azilul imaginat de acesta e întruchiparea democrației americane ieșite din minți (o parte dintre locatari par a împărtăși trăsături ale anumitor politicieni de secol XIX) sau că povestirea ar fi, după scriitorul italian Alessandro Portelli, «o satiră la adresa utopiei revoluționare a auto-guvernării populare»". Mai complexă decât poate părea la prima vedere, scrierea din 1845 intrigă și astăzi, numeroasele prelucrări și adaptări (în film, teatru, muzică) stând dovadă a actualității unor dileme care nu și-au găsit rezolvarea odată cu dispariția lui Poe, trecerea timpului și presupusele evoluții ale științei și societății.

1 <http://storyoftheweek.loa.org/2014/10/the-system-of-doctor-tarr-and-professor.html>

LIMITA DINTRE "NORMALITATE" ȘI "NEBUNIE"

ADINA BAYA

Proza și poezia lui Edgar Allan Poe au exercitat dintotdeauna o fascinație aparte pentru realizatorii de film. Poate datorită aerului lor macabru, ce se integrează perfect în cerințele unui thriller noir, poate datorită profunzimii cu care sondează psihicul uman sau poate pur și simplu datorită bogăției vizuale a atmosferei și a valențelor "cinematice" ale textului. Lista de filme care se inspiră fidel sau lejer din scrierile și din viața lui Poe e impresionant de lungă și implică prezența unor regizori ca D. W. Griffith, care regiza în 1909 un film mut inspirat din poemul *Corbul*, sau Federico Fellini, Louis Malle și Roger Vadim (vezi tripticul *Histoires extraordinaires*, lansat în 1968).

Cea mai recentă ecranizare a unei povești scrise de Edgar Allan Poe îl are drept regizor pe Brad Anderson, a cărui preferință pentru genul thriller s-a văzut deja destul de clar în *Mașinistul* (2004) și în *Transsiberian* (2008). El pornește de la textul poveștii *Sistemul doctorului Catran și al profesorului Pană* și, cu ajutorul scenariștilor Joe Gangemi, îl transformă în *Eliza Graves* (*Stonehearth Asylum*) - un thriller psihologic făcut pentru a fi urmărit cu răsuflarea tăiată. Adaptarea este, însă, destul de laxă și păstrează o relație relativ distantă cu spiritul textului. *Eliza Graves* menține miezul narativ și detalii din atmosfera azilului de nebuni în care are loc povestea, însă renunță aproape complet la un ingredient atât de prețios în lectura textului lui Poe: ironia macabră.

Scena de debut trasează destul de clar cadrul tematic. Suntem la Oxford, spre finalul secolului al XIX-lea. În fața unor studenți care își iau conștiincios notițe, un profesor doctor specialist în boli mentale provoacă demonstrativ o criză de isterie unei paciente (tinere și frumoasă). Mai exact, o aduce sedată și în cămașă de noapte în fața unui amfiteatru și îi atinge brutal părți intime ale corpului, știind că ea suferă de o teamă patologică în acest sens. Pacienta răspunde cu urlate, împotrivire violentă, contorsionări și convulsii. Cruzimea demersului anunță din start că acesta va fi un film despre oroarea și barbarismul tratării bolilor mentale în pragul începutului de secol XX.

Camera ne induce abil ideea că unul dintre studenții care asistă la agresiunea aplicată didactic de medic în scena de debut își face un scop nobil în viață din "salvarea" pacientei. Imediat după această scenă, vedem un tânăr ce se autoproclamă proaspăt absolvent de medicină la Oxford îndreptându-se spre Stonehearth Asylum - un azil de nebuni portretizat după tipicul unei povestiri gotice. Plasat în mijlocul unei păduri, rupt complet de lumea reală, castelul ce găzduiește bolnavii mental are un aer deopotrivă decrepit și înspăimântător. Odată intrat în el, tânărul medic o găsește în scurtă vreme pe frumoasa pacientă din scena inițială. Numele ei e Eliza Graves și pare să răspundă pozitiv unui tip de tratament mult mai blând decât cel ilustrat la început.

Același tratament lipsit de asprime e aplicat și celorlalți pacienți din azil, care sunt lăsați să își manifeste liber fobiile și

să se adâncească în realitatea iluzorie generată de boală. De pildă, unul dintre ei se crede cal și este hrănit cu fân și mere, și țesălat. În comparație cu dușurile reci, biciuirea sau sedarea cu morfină - ca tratamente de rutină aplicate pacienților depresivi sau schizofrenici în era respectivă - metoda de tratare din azilul Stonehearth pare ruptă din rai. Sub conducerea doctorului Lamb, jucat de Ben Kingsley într-un rol ce amintește mult de *Shutter Island*, pacienților "li se redă demnitatea", iar rezultatele par pozitive. Dar numai par, desigur.

Filmul practică un joc permanent al perspectivelor și al certitudinilor. În orice moment e dificil de spus care sunt victimele și care sunt agresorii, cine e sănătos mental și cine e bolnav. Pacienții devin medici și medicii devin pacienți. Iar din acest joc nu lipsește problematizarea pe care Poe o propune cu privire la caracterul "acceptabil" sau "inacceptabil" social al nebuniei. În azil nu sunt îngrămădiți doar psihopați periculoși și indivizi ale căror fobii patologice îi împiedică să trăiască în societate, ci și fiul unui magnat în domeniul trenurilor, internat aici de familie "fiindcă nu e deloc interesat de trenuri" sau un bărbat suferind de "homosexualitate cronică". Și, desigur, Eliza Graves, care a ajuns la casa de nebuni după ce i-a mușcat o ureche și i-a scos un ochi soțului ei, ca reacție la agresiunile lui nocturne.

Linia extrem de subțire ce separă "normalitatea" de "nebunie" reprezintă metafora care pune în mișcare un thriller construit corect, aplicând toate trucurile de manual pentru generarea de suspans. Privitorul e ținut în fața ecranului de răsturnările succesive de situație și de un love story latent. Deși finalul e mult prea facil pentru a ridica filmul la nivelul altora care tratează tema bolilor mentale - vezi *O metodă periculoasă* (*A Dangerous Method*), *Zbor deasupra unui cuib de cucu* (*One Flew Over the Cuckoo's Nest*) sau *Tinerețe furată* (*Girl, Interrupted*), printre altele - *Eliza Graves* rămâne un thriller psihologic captivant despre cât de permeabile sunt limitele conceptului de "normalitate".

ZEUL SLOW

CRISTIAN PĂTRĂȘCONIU

Despre nerăbdarea de a fi răbdător (editura Humanitas, 2014) este, pur și simplu, o carte frumoasă. Este un dialog epistolar, destul de întins, adesea calm, uneori incandescent între doi oameni – despre care putem bănuî încă din primele pagini că, dacă nu sînt prieteni, cu siguranță vor deveni prieteni. În realitate, sînt deja – așa încît, epistolarul este, în mod vădit, apăsător, explicit, asumat, și o carte despre prieteni și a prieteniei. Între un (un relativ) tînăr – și foarte înzestrat scriitor, aparent nerăbdător – și între un greu al culturii române contemporane, matur, atent, care nu și-a refuzat, ba dimpotrivă, diverse experiențe ale nerăbdării.

Dan C. Mihăilescu și Ciprian Măceșaru ne-au dat, așadar, una dintre cărțile care se duc după cititorul lor; după ce, încîntant, acest cititor va fi lăsat din mînă volumul. E cumva inevitabil să se întîmple așa: problema răbdării – și a "geamănului" acesteia, nerăbdarea – e una adînc umană. E ceva personal – prin urmare, cînd e citită cu atenție, cartea aceasta nu are cum să nu fie personalizată. Să nu devină ȘI a cititorului – el însuși prins, fatal, în perimetrul larg, generos, uneori necrutător, alteori oferind valuri de insondabilă mărinimie, marcat de răbdare-nerăbdare.

Înainte însă de consistentul dialog, avem în acest volum un fel de aperitiv. E cuvîntul înainte al lui Dan C. Mihăilescu, un excelent rezumat al "proiectului de cercetare" uman, atît de uman pe care l-au "tăinuit" cei doi protagoniști ai cărții ("tăinuit", de la un oltenism foarte simpatic și adînc – "a tăinui", "a sta de taină"). Între altele, în aceste pagini de pregătire pentru spectacolul de idei care va urma și în care D.C.M. și, iată, din abreviere, cum se scade o literă, C.M. – DCM & CM! – este invocat un volum care a făcut multă vîlvă, inclusiv la noi, la momentul apariției, anume – *Elogiul lentorii* al lui Carl Honore. O carte în care se sugerează și se indică direct că, secolul vitezei, dar în cel care i-a urmat, au nevoie de o frînă, au nevoie de ritmuri scăzute, de lentoare, de, la limită, repaos programatic. Acum, "graba este răspunsul nostru la orice problemă", scrie Carl Honore – și acest răspuns nu este, adesea, unul adecvat.

E nevoie, așadar, de "SLOW". E nevoie, cu alte cuvinte, de "această relativ nouă, mică, dar puternică zeitate" – cum o numește Dan C. Mihăilescu. Sau, cum o descrie Carl Honore: "Slow nu este dușmanul capitalismului. Dimpotrivă, îi oferă acestuia un colac de salvare. În forma actuală, capitalismul global ne silește să producem mai repede, să muncim mai repede, să consumăm și să trăim mai rapid, indiferent de preț. Trafînd oamenii și mediul înconjurător ca pe niște bunuri de valoare, alternativă lentă poate pune economia la muncă pentru noi, și nu invers". Despre nerăbdarea de a fi răbdător" este, desigur, și o carte despre această zeitate.

Dacă un cronicar de carte, fie el și unul "de întîmpinare", ar vrea să fie din cale-afară de nerăbdător, ar putea spune despre volumul celor doi – DCM & CM – că este unul despre managementul timpului. Ar putea, făcînd uz de un concept-umbrelă, să încerce să pluseze: cartea e despre managementul timpului și al sufletelor. Dar ar fi prea puțin spus. Formula e prea vagă, deci în fond, irelevantă. Căutată, acoperită de un fel de plasă recentă prin care se "pescuiesc" diferite experiențe – de la cele profesionale, la cele personale –, dar, în fond,

irelevantă. De fapt, poate că nici nu e nevoie ca această carte să fie încadrată. Desigur, volumul poate fi, cu riscurile de rigoare, plasat, categorisit – dar, fiind o carte despre căutare (încă o dată – niciunul dintre cei doi nu e fix, imobil – niciunul nu e un sfînx de cursă lungă sau un nerăbdător de serviciu. Și unul și altul sînt "căutători", sînt "pe drum"), să fim mai modești – să zicem că *Despre nerăbdarea de a fi răbdător* e cartea unei întîlniri, e o carte, una dintre cele multe posibile, despre bucuria de a trăi și de a gîndi atent, cu folos.

Temă demarată de la date personale – CM i-a dat tîrcoale în mod repetat, avînd în acest sens ample fișe de lectură la îndemînă și, de pildă, la începutul dialogului epistolar mărturisește că se suspectează că suferă de "akrasie" (neputință în controlul de sine), în vreme ce DCM spune, tot din start că "dacă toată ființa mea a fost structural străină răbdării arhitecturale, cochetînd adeseori zglobiu cu extremele, drept e să spun și că undeva, în subterane, am avut constant (și am, la modul dureros) o sete cumplită de rînduială, ierarhie, temeinicie și edificare în durată" –, ea e, pe măsură ce splendoarea dialogului ni se dezvăluie, cu mult mai mult decît relatare personală. Nu e chiar o istorie, dar e o contribuție importantă, doldora de sugestii fertile, la ceea ce, de asemenea în startul discuției, CM numește "o istorie culturală a răbdării". Una care, poate că e chiar de prisos de spus, nu se poate lipsi de umbra sa – o istorie culturală a nerăbdării.

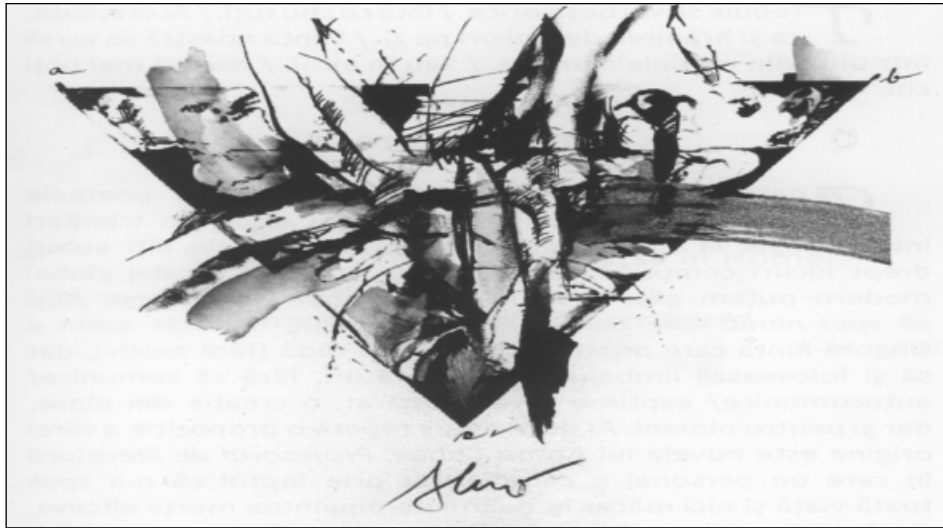
Fiind așa, avem, prin urmare, o multitudine de perspective, de direcții survolate sau explorate: istorie mică și istorie mare, politologie și religie, vest-est, fizică și metafizică. Avem, spre pildă, pagini memorabile despre nerăbdare în istorie, dar și – în oglindă – despre răbdarea uriașă, matricială a femeilor (după părerea mea, printre cele mai frumoase pagini ale acestei cărți – paginii de elogii subtile și meritate ale femeii).

Cum spuneam, blindată de sugestii de investigat, cartea celor doi se propune, așadar, și ca un volum al unui șantier. Personal, pentru cei doi co-autori – tema, după ce a fost marcată în mai multe feluri – nu e, nici la finalul volumului, încheiată, casată. Dar și mai departe – ea e un șantier, un "loc" plin de repere pentru cei care vor sau care sînt împinși de diverse experiențe să reflecteze la acest pachet tematic problematic. Logic: e un "șantier" deschis și-sau de redeschis!

Ce ar mai fi de zis? Așa, jucăuș, lent, aparent leneș, sacadat: "keep calm and read this book"! Și nu uitați, în numele micului zeu Slow, în cuvintele lui DCM: "degustare și sorbire, în dauna înghițirii nesățioasă, la nimereală." & "puțin, dar bun, chiar dacă scump, în loc de mult și prost, chiar dacă ieftin" & "zîmbetul în locul hohotului, șoapta înțelegătoare în locul răstirii vulgare, tăceri bine coapte, nu incontinență verbală" & "înseninarea, nu încruntarea" & "slow food, slow cities, slow sex". Sau, în cuvintele Sf. Ioan Scărarul, cel care dă și motto-ul cărții: "căci nimic nu pricinuește atît de mult nerodirea ca nerăbdarea".

P.S. Mi se pare evident că lectura acestei cărți merge mai bine cu o serie de cafele la ibric, făcute leneș, pe îndelete, decît cu cafea instant...

Dan C. Mihăilescu, Ciprian Măceșaru, *Despre nerăbdarea de a fi răbdător*, editura Humanitas, 2014

TUR DE ORIZONT

Simona Chițan a realizat, pentru *Adevărul*, un interviu cu poetul Andrei Codrescu, care a publicat, la finalul anului trecut, la editura Curtea Veche, volumul *Lecția de poezie*. De altfel, această apariție este și întriga dialogului (intitulat "Am primit lecții de poezie și de la fete goale") din care cităm câteva dintre intervențiile poetului născut la Sibiu și trăitor, de zeci de ani, în SUA: "Le-am dat studenților lecții extrem de periculoase, care ar fi fost interzise de catedră și de decanat dacă ar fi știut despre ce-i vorba. După ce a fost publicată cartea au izbucnit scandalul și controversa. Până acum, n-am dezvăluit nimănui secretul: lecția mea de poezie americană n-a fost de fapt lecție de poezie americană. A fost lecție de poezie română, predată în engleză de un poet american influențat de poezia franceză a lui Tristan Tzara, dadaist evreu din Moinești". ● "În America se ascultă tot (ce se spune) la Securitate, care-i un receptor automat cu puterea de a izola cuvinte și fraze teroriste, după care ucide în mod decisiv sursa emițătoare. Fiecare poet stă acum sub raza unui cenzor creat de programul Word. Securitatea nu-i făcută din oameni, ca în trecut, ci din sintagme matematice. În America în acest moment există numai scriitori. Cititorii au dispărut complet. Nici autorii nu se recitesc". ● "Cei mai buni studenți ai mei se îmbolnăvesc de poezie și devin mai tandri și mai frasezi cînd ajung profesioniști sau cerșetori. Dacă poeții sar șamanistic nu-i previzibil ce fac cînd stau în posesia unui pistol automat. Pe de altă parte, pistoalele nu-s interzise în America și nu le pasă autorităților ce face șamanul cu pistolul. Da, pentru că poeții cei mai buni folosesc limbajul să scape de naționaliști. Irlandezii și evreii sunt foarte buni la poezie. De ce îl consideră pe Belzebut cel mai bun personaj literar? Păi Dracul e tradițional. Mai interesant decît Dumnezeu, mai piperat decît romancierul. Îmi pare rău că dispare critica de întîmpinare – e un obicei românesc fermecat. La noi nu există critică, numai recenzii din cînd în cînd, și cărți academice (de obicei despre morți)".

NU POTI SĂ ȘTII CUM VEI FI

De-a lungul anului 2014, în *Dilema veche* au apărut o serie de interviuri cu personalități ale lumii culturale românești și internaționale. Adina Popescu a realizat un fel de top al lor, top în care cu bucurie am descoperit dialogul despre bătrînețe (de fapt, despre *Cele patru bătrîneți*) dintre Luiza Vasiliu și Livius Ciocărlie. Doamna Vasiliu fiind cea care a întreat. Una dintre curiozitățile jurnalistei sună așa: *Cînd vi s-a părut prima dată că îmbătrîniți?* Iar răspunsul domnului Ciocărlie e acesta: "Cînd m-am simțit liber, cînd am scăpat de toate corvezile pe care nu le putusem suferi pînă atunci, cînd am putut să fac numai ce-mi place. Mi-am dat seama că așa ceva nu i se poate întîmpla unui om care se află într-o activitate comandată, ci unuia care poate să facă ce-i place lui. S-a întîmplat cam după

2000, și un simptom a fost că prietenii noștri mai tineri, Mihăies, Adriana Babeți, Vasile Popovici și cred că Daniel Vighi, au venit la noi acasă să ne roage să înțelegem ce prostie facem venind în București, că o să ne simțim foarte prost, că e mare diferență între spiritul bănățenesc și spiritul de aici... Noi oricum trebuia să venim, că trebuia să vindem casa și voiam să stăm cu fata noastră cea mică, dar niciunde nu ne-am simțit mai bine ca aici. Asta a fost simptomul îmbătrînirii, eliberarea de ceea ce ține de maturitate." ● Și mai spune ceva important timișoreanul Livius Ciocărlie: "Omul obișnuit nu crede că va muri, fiindcă altfel i-ar fi foarte greu dacă s-ar gîndi tot timpul la moarte. O întrebare la care nu poți să răspunzi, de exemplu, e că mie acum nu mi-e frică deloc, dar nu știu cum va fi atunci. Cu mama s-a întîmplat invers. Era extrem de grijulie cu sănătatea, mereu avea cîte ceva. Cînd se ducea la doctor, îi spunea că nu are și imediat îi trecea, dar se îmbolnăvea de altceva, și noi ziceam *Ce-o să fie cînd va fi într-adevăr bolnavă?* Ei, s-a îmbolnăvit de cancer și n-am văzut bolnav mai puțin preocupat de el, mai prevenitor cu ceilalți, și care spune că vrea să moară pentru că așa nu merită să trăiești. Deci nu poți să știi cum vei fi, și asta mă neliniștește, m-ar jigni să-mi fie frică. În fond, cum poți să te răzbuni pe cine le-a dat oamenilor năpasta fără de care nu s-ar putea să nu-ți fie frică."

ULTIMUL OM UNIVERSAL PRINTRE ARTISTI

Criticul de artă Erwin Kessler a publicat, în revista **22** un emoționant text despre artistul vizual Ștefan Bertalan, cu titlul *Un om ca floarea soarelui: Ștefan Bertalan*. Citînd, dăm mai departe: "Dacă se poate vorbi despre experimentalism în arta românească, numele acestuia e Bertalan: concentrarea creației exclusiv pe cercetare, nu pe lucrări, inventarea propriilor mijloace și tehnologii, nu împrumutarea lor din alte domenii, revărsarea completă a artei în viață, fără rest, și, mai ales, asumarea ultimelor consecințe ale acestor cercetări (ținînd, la el, de un radicalism eco-sofic paradoxal, scientist, mistic și anarhic totodată) l-au condus către un criticism mai acerb decît al celor mai rebeli dintre tinerii artiști ai zilei. Ireductibil și adesea intratabil, Bertalan era o piatră de poticnire pentru conformismul artistic internaționalist la care aspira lumea artistică locală și de aceea ignorarea sa a fost quasi-totală pînă la mijlocul anilor 2000, cînd, odată redescoperită, opera sa a căpătat o bruscă vizibilitate mondială, culminînd în 2013 cu prezentarea a 18 dintre desenele sale în cadrul selecției internaționale a *Bienalei de la Veneția*, Palazzo Enciclopedico. Din 2012 Ștefan Bertalan a revenit la Timișoara, de unde a plecat dintre noi pe 30 decembrie 2014. Era ultimul om universal printre artiștii noștri."

ROȘIORII DE VEDE

CRONICA MĂRUNTĂ

1. Am fi scris că *Tezaurul scufundat. Din viața și opera Sf. Gerard de Cenad de Radu Cernătescu* (Editura Muzeul Literaturii Române, 2014, postfață de Ioan Buduca) e cea mai importantă apariție a anului 2014 dacă... și dacă. Dacă ar fi fost folosită cum se cuvine *Gerard din Cenad, Armonia lumii sau tălmăcire a cântării celor trei coconi către Isingrim Dascălul* (Ed. Meridiane, 1984). Studiu introductiv, selecție, traducere și comentarii de Radu Constantinescu. Cuvânt înainte de Răzvan Teodorescu. N-ar fi fost rău dacă Radu Cernătescu ar fi preluat câte ceva din *Cuvântul înainte* al lui Răzvan Teodorescu, merita: "Există pământuri ce au, prin așezarea lor dintotdeauna la cumpăna apelor, o deschidere nebănuită de orizonturi, o secretă știință a împăcării contrastelor, un dar inefabil al sintezei. Într-un fel, Banatul – ca și, la altă scară, Renania în apusul continentului, Macedonia în inima Peninsulei balcanice sau Galiția în pragul nesfârșirilor rusești – este, el singur, o mică lume dătătoare de măsură pentru ceea ce au însemnat în istorie, în istoria culturi mai cu seamă, întâlnirile, dar și înfruntările de civilizații diferite, de tipuri umane felurite, pe care din adâncurile preistoriei și din cele ale folclorului le-au ilustrat la tot pasul ținuturile dintre Mureș și Dunăre".

Prefața lui Răzvan Teodorescu (postfață sau prefață la volumul lui Radu Cernătescu) ar fi căzut bine acestei cercetări erudite, ambițioase, realizată de un expert al studiului "lumilor secrete". Sigur că aventurile politice ale lui Răzvan Teodorescu după 1989 (fericite? nefericite?) l-ar fi împiedecat pe autor să citeze mărturisirile din numita prefață, utile aici cititorului. Scria Răzvan Teodorescu despre primul drum al său spre Cenad, orașul lui Gerard: "Veneam aici, în 1971, la exact un secol după ce Imre de Henzelsmann publicase sumar rezumatul cercetărilor sale prea puțin sistematice din 1868, între care, cel mai grăitor, stilistic vorbind, era în vechea catedrală de secol XI din urbs Morisena, sarcofagul de piatră sobru decorat cu o simplă cruce în relief. Monumentul fusese atribuit lui Gerardus – socotit de unii studioși a fi fost și inspiratorul «tematic» al meșterilor, poate bizantini, ce au lucrat în acel timp în Ungaria, un vestit sarcofag la Alba Regia..."

Citesc cu nostalgie prin jurnalele mele: eu și Florin Medeț călcăm locurile prin 1970, Florin făcuse un an de studii la Viena ca să afle, dar n-a publicat nimic. A lăsat hârtiile prin depozitele muzeului timișorean, de nu se vor fi pierdut și ele. În lipsa lor, să-l cităm din nou pe Răzvan Teodorescu: "Ecourile civilizației occidentale în Banatul medieval nu-i sunt (lui Radu Constantinescu: realizatorul volumului din 1984, *Armonia lumii sau tălmăcire a cântării celor trei coconi către Isingrim Dascălul*, n.n.) necunoscute, de vreme ce tot el a știut a face, cu ani în urmă, valorificarea cumpănită a unor informații de epocă potrivit cărora în așezământul cistercian de la Igriș – nu departe de Cenad, iarăși – erau citiți, către 1200, Cicero și Seneca, Anselm de Canterbury și Yves de Chartres într-un climat scolastic ce era în fond același cu minime nuanțe și diferențe, din Anglia până la Carpați".

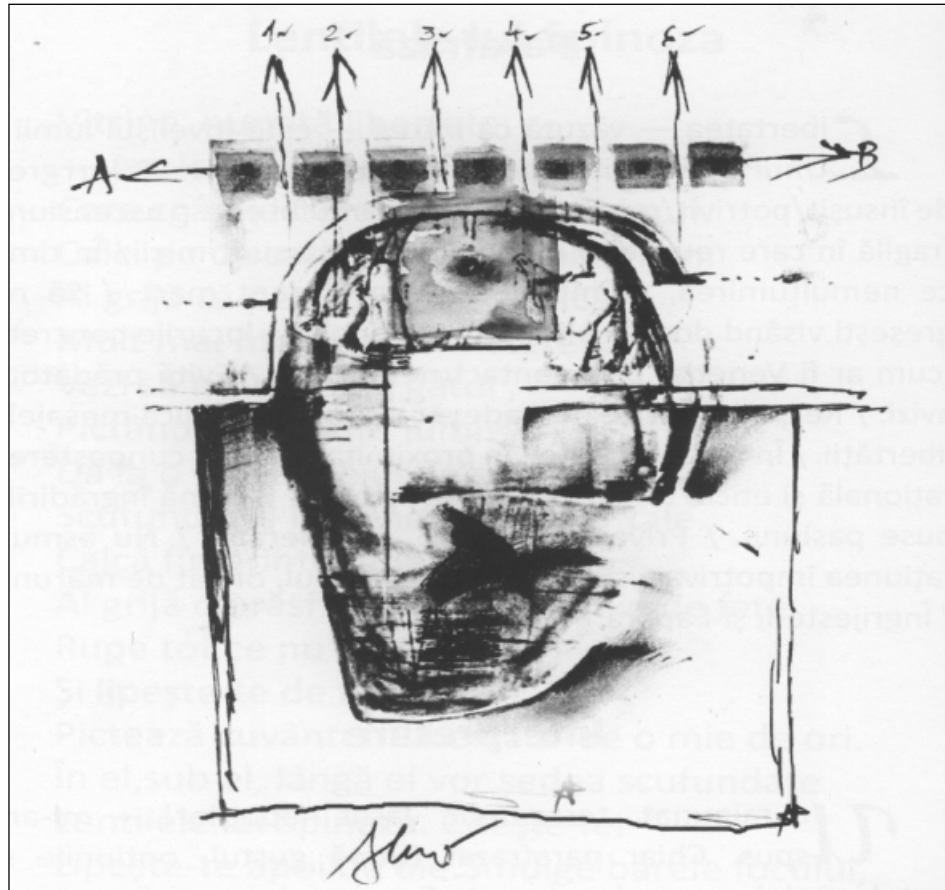
M-aș fi bucurat și mai mult să fie folosite trimiteri la lucrările amplului Simpozion de la Timișoara, *Filosofia Sfântului Gerard de Cenad în context cultural și biografic*, editat de Claudiu Mesaroș. La Simpozion, participări românești și străine. Participă și Radu Cernătescu, dar și Martin Roos, Claudiu Mesaroș, Claudiu Teodor Arieșan, Constantin Jinga, Dușan Baiszki și mulți anii, pe care am putea să-i ținem minte.

2. Pentru cartea lui Radu Cernătescu, Ioan Buduca și Alexander Baumgarten par mai buni însoțitori decât Răzvan Teodorescu. Era necesar entuziasmul, care în cazul primului, există cu asupra de măsură: "Două descoperiri de o remarcabilă importanță istorică pe care le face cunoscute publicului autorul acestui *Tezaur scufundat*: mai întâi, Radu Cernătescu a găsit... referințe despre cel mai vechi text teologic scris... pe teritoriul țării noastre...". Chiar așa să fie? "Este vorba de o lucrare de evanghelizare și de polemică religioasă scrisă în limba latină de episcopul de Cenad, Gerard", scrie Ioan Buduca. Și încheie temutul polemist: "Ar fi păcat (ar fi o nerușinare culturală) ca viitoarele generații de eliniști și latiniști să nu fie dotate (prin școală) cu interesul patriotic pentru cartografierea acestei *terra incongnita*".

Nu știm ce va fi cu viitoarele generații. Dar cele care au fost, au lăsat urme. Dacă nu știm de ele noi, de ce să-i amenințăm pe cei ce vin? Mai temperat e al doilea prezentator, cel de pe ultima copertă, Alexander Baumgarten. Și, să recunoaștem, mai bine legat de ceea ce ar fi scris Răzvan Teodorescu: "Italia secolului al XI-lea a oferit o adevărată iradiere culturală mediilor benedictine care au premers sau au fost contemporane reformei gregoriene. Lanfrancus de Pavia, cu un destin eclezial și politic în arhiepiscopia de Canterbury, care a transformat profund discursul teologic augustinian... Petrus Damianus.... și Gerard de Cenad, autor a cărui experiență culturală și istorică de creștinare a Banatului reliefează multiplele tradiții ale evului mediu, care își vor lăsa amprenta asupra uneia dintre cele mai strălucitoare opere hermeneutice ale secolului al XX-lea: *Deliberatio supra hymnum trium puerorum*".

Și încheie, mai legat de înțelegerea lui Gerard de Cenad, a lui Radu Cernătescu și a faptelor sale, Alexander Baumgarten: "În opinia mea, noutatea lucrării lui Radu Cernătescu constă în deschiderile fertile și interesante privind o deschidere spre iudaism a autorului din Cenad."

3. Nimeni nu stăruie asupra numeroaselor reviste culturale apărute în orașele noastre – unele de minim prestigiu cultural odinioară. *Oltart*, revista Asociației culturale Oltart, susținută de Primăria Slatina, ar merita o discuție aparte, mai ales când apare pe copertă imaginea lui Marin Mincu, fiu de seamă al orașului. Din Slatina nu e doar Marin Mincu, ci și Eugen Ionescu, Alice Botez, unul dintre filosofi și romancierii pe care-i uităm, Ion Stratan sau Radu Nițu (de fapt, n. oct. 1943, Caracal). Despre Marin Mincu sunt, în *Oltart*, câteva articole. Întâi,

un bun portret realizat de un fost student al său, Dorin Popescu, *Un eres neînțeles*: "Pentru mine și pentru cei din generațiile de atunci, dispuși să își asume cinstit o introspecție morală, sosirea *Profesorului* la Constanța a fost o binecuvântare. Marin Mincu a construit pe ruinele eretice ale urbei, o instituție de cultură solidă, zdravănă și năzdrăvană, precum și o școală paideică, inițiativă, despre care profanii au și acum vagi percepții ostile. Profesorul a construit această școală paideică sub umbrela instituțională a Cenaclului de Marți, dublat de experimente scolastice îndrăznețe, dar și de o cultură a curajului, care te făcea să te știi drept om liber al Cetății". Foarte puțini din cei găzduiți de Marin Mincu de Cenaclurile sale, de revistele conduse de el, de editura sa își mai amintesc ceea ce se cuvine. Recuperează câte ceva Dorin Popescu:

"Spadasinul Mincu, mușchetar cultural dintr-o stirpe aristocratică aproape exotică în România, obișnuia să lupte fără inhibiții și fără rest pentru cauzele mari". "Trebuie s-o spun – oricât de mult s-ar putea crede că nici acum nu poți ieși de sub amprenta culturală a antrenorului cultural de la Păltiniș – *Profesorul* Marin Mincu a fost un antrenor spiritual din categoria lui Constantin Noica, profund devotat ideii de școală și de creștere paideică, profund devotat căutării de discipoli... În ultima mea întâlnire cu el, memorabilă, într-un Cernăuți transfigurat de emoția întâlnirii Profesorului, *m-a rugat să scriu o carte a Cernăuțiului*, care se pierde, care se stinge. Câți eroi, cu sau fără platoșă, ai culturii române, te conjură și te conspiră să rămâi în spațiul aerat al proiectelor mari?"

Proiectele mari ale unor scriitori din perimetrul Slatinei (prezenți în paginile Calendarului) pot fi descoperite în cărțile lui Radu Nițu. A fost student la facultatea de filologie din Timișoara, a scris romane S.F., după care s-a fixat în Suedia. O carieră de scriitor suedez, cu mai multe romane,

între care unul despre Dracula, merită atenție. Dar și un eseu monumental, scris tot în Suedia, despre *Miorița* – un studiu de comparativă sud-est europeană și europeană, de construcție culturală ar trebui așezat în bibliografia cercetătorilor fenomenului românesc. Între surprizele revistei, semnalăm câteva cercetări surprinzătoare, între care *Petre Bellu la Caracal* de Dumitru Botar. Succesul neobișnuitului romancier (Arghezi l-a omagiat: era un bun tâmplar), primit la Caracal de preotul Sfârâială, ar trebui încă studiat, având în vedere că *Apărarea are cuvântul*, prefațat de Panait Istrati, a fost un roman care a avut succes nu numai la Caracal, ci și în Argentina. Nici un roman românesc nu a triumfat pe piețele Americii de Sud ca numitul roman.

Cum nimic nu se poate fără invitați de seamă, revista *Oltart* publică traduceri din poeziile Silvinei Vucikovici, care trăiește la Mar del Plata, are succes (ca și Petre Bellu) în limba spaniolă. A luat premiul săptămânalului *La Voz del Pueblo/Vocei poporului* din orașul Madalena. Dacă Al. Cistelean s-a ocupat într-o carte masivă de *Ardelence* – doamnele care au scris poezie, dar n-au fost iubite de critici – de ce nu ne-am ocupa de romanele lui Petre Bellu? Și dacă Al. Cistelean așază între ardelence câteva scriitoare care ar trebui să facă onoare Banatului, de ce n-am omagia, din Slatina, Spania? Prin Silvina Vucikovici?

Ar mai fi de adăugat, în încheierea acestei *Cronici mărunte* și un *Epitaf* de Marin Mincu, pe care revista *Oltart* îl așază pe ultima copertă: "Eu mă rog să mă faci/ iarba sau coroana unui pom/ un urs mormăind în somn/ în bârlogu-ascuns sub/ lună apă să mă faci/ vârtoare fără milă să mă clatin/ sau un pește eu să fiu/ sânge rece fără patimi/ poate-ai să mă faci pădure/ foșnet dulce-n plâns de vreme/ fă-mă Doamne o uitare/ când la tine tu mă chemi".

În 2014 Marin Mincu ar fi împlinit 70 de ani. (C.U)

CUM SĂ CONSTRUIEȘTI UN SFÂNT

MIRCEA MIHĂIES

Punct și de la capăt (editura Polirom, 2014), romanul lui Gabriel Chifu, este un basm multietajat, o poveste cu îngeri, demoni, duhuri și enigme. Totul e important — fiecare virgulă, fiecare cuvânt — și totul e doar un pretext pentru o istorie pe care nu o vom ști, în profunzimile ei, niciodată. Realismul transparent se pune în slujba unui ermetism de structură: avem acces la toate planurile și suprafețele, dar adâncimea tăcută, asemeni unei mări insondabile, fals transparentă, ne rămâne inaccesibilă. Știm ce se întâmplă, avem descrieri amănunțite ale evenimentelor, dar înțelesul lor se metamorfozează la nesfârșit. Romanul abundă în răspunsuri la întrebarea *cum*, dar le evită cu obstinație pe cele la întrebarea *de ce*. Modalitatea exterioară a narațiunii devine, astfel, carapacea impenetrabilă a unui mecanism psihologic generat prin derularea inversă nu doar a evenimentelor, ci și a percepției acestora.

Proza propriu-zisă este rezultatul dublei traduceri a unor înțelesuri cu valoare filozofică. Știm, în fiecare caz, și la nivelul vieții individuale, și la cel al istoriei, cum s-au desfășurat lucrurile și în ce punct al existenței ne aflăm. Dar nu avem acces la modalitățile prin care Binele se manifestă ca Bine și Răul ca Rău. E ceva radical non-comunicativ în textul lui Gabriel Chifu, un refuz constant de a dialoga altfel decât prin respectarea unui protocol de lectură încifrat, ce impune o rigoare atipică spațiului literar. Participăm la un proces de inițiere în niște taine ce nu pre-există narațiunii, ci se nasc treptat, din amplificarea unui Big Bang ce aparține în egală măsură Istoriei imuabile și Clipei celei repezi.

Acesta e nivelul la care se dă bătălia cea mai importantă a cărții lui Gabriel Chifu: prin abolirea temporalității și transformarea ei în instrument de cunoaștere metafizică. De aici și importanța dispunerii, într-o cronologie inversă, a evenimentelor. Identificăm, la o primă lectură, un procedeu de compoziție narativă anti-proustian și o confruntare implicită cu forțele generatoare ale memoriei. Într-adevăr, nu timpul (fie el și pierdut) e esențial, ci anularea lui. Nu vom ajunge în punctul zero al narațiunii decât dacă l-am devorat, asemeni unor Cronos improvizați, adică după ce i-am suprimat capacitatea de a opaciza, de a dilua, de a distruge. Abia atunci vom putea ieși la suprafață, împreună cu personajele, și aproxima adevărul.

Verbul *a aproxima* e obligatoriu, pentru că dezvăluirea nu e completă și enigma își păstrează dacă nu forma indestructibilă, cel puțin conținutul inanalizabil. Romanul lui Gabriel Chifu adresează, în foc continuu, întrebări și lansează ipoteze, dar nu se grăbește să dea răspunsuri. Pentru că miza cărții nu ține de rezolvarea contabilicesc-detectivistică a unui "caz", ci de controlarea, prin mijloacele artei, a unei revelații. Dar pentru ca acest lucru să fie posibil, autorul își asumă scenariul clasic al camuflării sacrului în profan. Plonjăm astfel într-o lume a semnelor, a semnificațiilor, a simbolurilor și parabolilor ce trebuie asumate, înainte de a fi descifrate. E o situație perfect descrisă de o sintagmă englezească: *leap of faith*, tradus (discutabil) prin "credință oarbă" sau "act de credință", dar fără ca sensul să fie unul *tare*: e vorba de credința în numele unei opțiuni, a saltului (*leap*) din starea de neutralitate în cea de alegere conștientă. Adică: *aleg* în mod conștient să *cred* în ceva.

Acest tip comportamental proliferază și în ce privește romanul ca entitate, dar constituie și tehnica prin care se forțează fiecare capitol în parte. *Voința de a fi altceva* e decisivă atât în definirea personajelor, cât și în construirea propriu-zisă a realității în care sunt destinate/condamnate acestea să evolueze. Coborând la stadiul evenimential, avem de-a face cu un text încolăcit în jurul propriei cozi, sau a unui exercițiu spiritual de tip *kundalini*. Energia corporal-textuală e epurată, prin

concentrarea într-un punct de la baza coloanei vertebrale, substituită de o irepresibilă seducție a schimbării, prin renunțarea la tot ce-ar putea s-o incomodeze în drumul ei ascensional spre Absolut.

Prin urmare, parcurgerea romanului ne plasează într-o situație paradoxală: ne apropiem de esență nu prin acumularea de întâmplări și evenimente, ci prin renunțarea conștientă și sistematică la tot ce ține de realitatea imediată, palpabilă, materială. De fapt, Gabriel Chifu nu construiește un roman, ci un *sfânt* — în sensul unui personaj dotat cu însușiri supraumane și purtător al unui mesaj în egală măsură mistic și metafizic. Abordările obișnuite vorbesc despre rolul entropiei în istorie, despre efectele/ dezastrale/ rupturile produse de intruziunea elementului străin în contingent. La Gabriel Chifu, istoria în întregul ei este o entropie, rezultatul întâmplărilor al unei implozii / explozii ce afectează destinele personajelor. E o situație pe care romanul postmodern american a tratat-o adeseori — e adevărat, dintr-un unghi diametral opus celui la care se plasează autorul român. De regulă, "imaginația istorică" și discursul literar despre ea depindeau de modalitățile de manifestare ale eului. Aici, eul e acoperit de o infinitate de puncte energetice emise de real, de la cele ideologice și religioase, la cele sociale, morale și corporale. Rezultatul nu e o devalorare, ci o violentă moarte prin sufocare. Nu revelația, ci prăbușirea.

Demersul fundamental al cărții lui Gabriel Chifu îl constituie căutarea adevărului, a ordinii, și a corolarelor lor, Ordinea Supremă și Adevărul Suprem. Demonstrația e asigurată de adoptarea unei formule literare extrem-formalizate — scriitura de sorginte polițistă. Pretextul îl constituie aventura detectivistică declanșată de către jurnalistul Valentin Dumnea, solicitat de doctorul Deleanu să rezolve o enigmă legată de propria biografie. Copil adoptat, acesta primește un testament și o scrisoare în care se află informații aproximative despre mama lui adevărată, Vera. Istoria se dovedește a fi, în același timp, simplă și complicată. Firele narațiunii se adună și se despart, dar sensurile sunt, simultan, și accesibile, și încifrate. Ne aflăm în fața unui univers perfect controlat, conținut de memoria infinită a unui personaj alegoric, Duhul Povestirii care, pe parcursul romanului, locuiește în corpul pe cale de degradare al unui profesor de istorie din Craiova, Bazil Dumitrescu, iar la final, printr-o transmutație alchimică, îl va "locui" pe jurnalistul Dumnea.

Decrepitudinea de care e lovit bătrânul profesor se află în directă legătură cu despărțirea sistematică de balastul lingvistic ce conține istoria frământată a câteva decenii din viața României. Debutând la puțină vreme înaintea celui deal Doilea Război Mondial, și încheindu-se în prezent, povestea este o demonstrație a felului arbitrar, chiar revoltător, în care se întrupează Logosul în Istorie. Îngerul și Demonul stau multă vreme într-un echilibru precar, prin cei doi tineri supradotați intelectual, Octavian Cadar și Damian Bordea. Doar atunci când remururile se îndrăcesc vom intra cu adevărat în tema tulburătoare a cărții: confruntarea dintre teluric și celest. Nimic din experiența anterioară a persoanelor nu îi ajută în opțiunile lor. Unul se va scufunda în smârcurile dorinței de putere, devenind un demon exterminator, celălalt își va asuma suferința, marginalitatea, non-existența, în numele unei valori transumane.

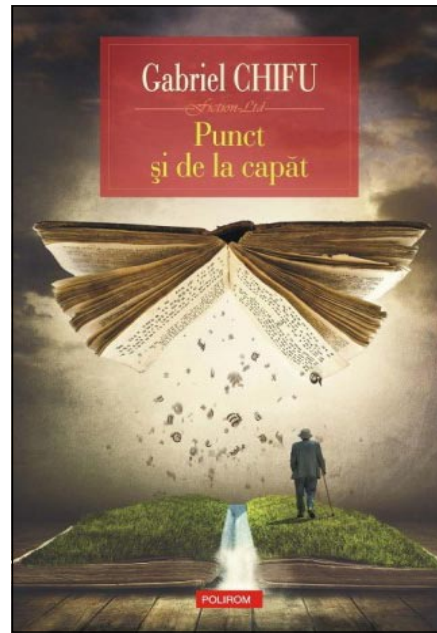
Punct și de la capăt nu e, cu toate acestea, un roman mistic, spiritualist sau religios. Și nici o răfuială cu bestialitatea Istoriei. Chiar dacă impresia ultimă e că ai fost părtaș la o experiență stranie, sămburele de raționalitate menține discursul în limitele plauzibilului — subminat, câteodată, de jocuri contra-factuale, cum e mult-citatul final al biografiei lui Octavian Cadar, ajuns în 1992 președinte al Româ-

niei. Adevărata luptă se dă, subliminal, între Duhul Povestirii și Duhul-pur-și-simplu. Adică între forțele metafizice ale creației și ceea ce Hegel numea "viclenia istoriei". Numai astfel e posibil ca semnul îndumnezării să devină parte din parcursul dramatic al lui Cadar, simbol, el însuși, al purității ce răscumpără cruzimea imparabilă a Realului.

Potențialul, actualizarea și rezultatul — componentele celei mai cunoscute structuri tripartite logice — își găsesc, la rândul lor, o admirabilă ilustrare în cazul fiecăruia dintre personaje, dar și în multiplele paliere ale narațiunii (ca povestire "polițistă", ca roman de dragoste, ca Bildungsroman, ca retorică textuală autogenerată, ca parabolă politică și ca melancolică meditație asupra istoriei). Ca potențialitate, destinele personajelor se joacă pe tot parcursul romanului. Nimeni nu e favorizat, nimeni nu poartă cu sine handicapul unei vieți lipsite de șansă (nici măcar aparent ratatul jurnalist Dumnea). Ca actualizare (împlinire) a potențialității, ea e oferită absolut tuturor protagoniștilor. Și asta pentru că absența elementului didacticist lipsește cu desăvârșire, permițând (și invitând) ca întreaga înfruntare să se dea la nivelul valorilor simbolice.

Dr, această capacitate de *a se reține*, reprezintă un tur de forță al autorului: deși e limpede că miza pe Rău, Maladiv sau Negativ are aproape întotdeauna privilegiul unei partituri avantajoase din punct de vedere estetic, ispita e refuzată cu fermitate. Ca la o ruletă unde nu există culori norocoase ori ghinioniste, Binele e aproape *condamnat să câștige*. Adică să ducă mai departe Povestea lumii. Partea cu adevărat neobișnuită are în vedere *rezultatul* înfruntării simbolice pe care am urmărit-o. Nimic din ceea ce aflăm nu ne îmbogățește, nici spiritual, nici ca informație. Nu trăim sentimentul triumfului deplin, pentru că victoria Binelui nu poate repara dezastrale produse de Rău. Singura speranță e că povestea va continua, că universul ficțional pe care tocmai l-am descoperit va supraviețui.

Dar asta nu înseamnă că eu-rile însumate pe parcursul romanului vor alimenta Duhul Povestirii cu un alt fel de energie decât aceea ce a făcut posibilă narațiunea. Alunecarea dinspre prezent spre trecut e doar o altă formă prin care umanitatea va fi supusă aceluiași interpretări denaturate și acelorași răsturnări ale

ordinii prestabilite. Duhul Povestirii nu e — cu alte cuvinte — o garanție nici în ceea ce privește *duhul*, nici *povestirea*. Circularitatea infernală a existenței va fi pândită de aceleași capcane și va triumfa pentru un răstimp la fel de scurt — poate cât intervalul lecturii. Logica evenimentelor e asigurată, într-un trist paradox, de întâmplări dubioase ori de personaje respingătoare (precum Marică Slabu), pentru că oamenii adevărați sunt condamnați să-și trăiască drama în singurătate — la propriu și/sau la figurat.

Era aproape imposibil ca experiența poetului Gabriel Chifu să nu-și întindă aripa asupra prozei sale. Dar asta nu înseamnă o translare mecanică a limbajului sau viziunii specifice poeziei asupra zonei învecinate. E vorba de un anumit tremolo, de o vibrație a ființei intrate în alertă la contactul cu misterele realității, care constituie marca stilistică a autorului. Rezultanta e un text care a recuperat din poezie valențele metafizice, simbolice și parabolice. Adică un dans amețitor al hazardului, tragediei și lumii aflate, într-o primejdioasă dinamică, în adâncimile ființei umane. Răspunsul găsit de Gabriel Chifu acestor provocări uimește, neliniștește și seduce.

Ilustrăm acest număr cu lucrări ale artistei plastice
ADRIANA LUCACIU

ORIZONT

Revistă a Uniunii Scriitorilor din România

Redactor - șef: Mircea Mihăieș

Redactor - șef adjunct: Cornel Ungureanu

Secretar general de redacție: Adriana Babeți

Colectivul de redacție: Lucian Alexiu, Paul Eugen Banciu, Dorian Branea, Cristina Chevereșan, Radu Pavel Gheo, Marius Lazurca, Viorel Marineasa, Alina Radu, Robert Șerban, Marcel Tolcea, Ciprian Vălcău, Daniel Vighi.

Concepție grafică: Alexandru Jakabházi

Paginare și prezentare grafică: Sorin Stroe.

www.revistaorizont.ro e-mail revorizont@gmail.com

REDACȚIA: TIMIȘOARA, Piața Sf. Gheorghe nr. 3, telefoane: 0256 29 48 93, 0256 29 48 95

Marcă înregistrată: M/00166

Tiparul executat la S.C. "TIM PRESS" S.A. TIMIȘOARA

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE ÎNAPŢOIAZĂ

ISSN 0030 560 X

**ABONAMENTELE SE FAC LA POȘTA ROMÂNĂ,
POZIȚIA 19364 DIN CATALOG**

UN SAT PROVENSALE DE PESCARI. "CAPITALA LITERATURII GERMANE"

IOAN T. MORAR

"Istoria descoperirii Sanary-ului n-a fost scrisă încă. Mica localitate devenise atît de celebră, încît, înainte de naturalizarea mea, marele FBI îmi pune a ceeaşi întrebare: Vorbiţi-ne, vă rugăm, despre colonia germană de la Sanary"
(Ludwig Marcuse.)

Am fost de mai multe ori în Sanary, e destul de aproape de noi (ne despart, pe drumul litoral, cu schimbări splendide de peisaj, doar Saint Cyr-sur-Mer și Bandol). De fiecare dată am lăsat mașina în port, în parcare cea mare. Și de fiecare dată am ajuns la Oficiul de turism, lângă care, de altfel, sînt casele pentru plătit parcare. Dar abia a șaptea oară, cred, cînd administrația orașelului a tuns tufele mari, mediteraneene, am văzut placa. O placă mare, pe unul din pereții Oficiului de Turism, cu zeci de nume nemțești și austriece. Scriitorii care au ajuns acolo, în exil, fugind de Hitler și de teroarea sa. Citești numele și rămîi uimit: pe mulți trebuie că-i cunoști dacă ai avut (și încă mai ai) obiceiul să citești.

Placa, inaugurată în 18 septembrie 1987 de consulii generali ai Germaniei și Austriei la Marsilia, este dedicată "Memoriei scriitorilor germani și austrieci, cît și familiilor și prietenilor lor fugiți de regimul național-socialist, care s-au regăsit la Sanary-sur-Mer". După ce parcurgi lista de nume îți dai seama că nici nu e prea exagerată denumirea dată Sanary-ului acelei perioade de Ludwig Marcuse, unul dintre refugiați: "Capitala literaturii germane."

Pe a doua coloană a listei de pe placă, imediat după familia Mann (Erica, Golo, Heinrich, Klaus și, ultimul pe listă, alfabetic vorbind, Thomas) urmează un nume românesc: Valeriu Marcu. Mai citesc o dată. Da, scrie negru pe gri deschis, cu litere cioplite în piatră: Valeriu Marcu. Bun, ce să caute românul la Sanary, printre nemți și austrieci?! Nu-i așa că v-ați fi pus o astfel de întrebare? O mică documentare așază lucrurile la locul lor în privința lui Valeriu Marcu. (Profesorul Andrei Corbea-Hoișie, germanistul din Iași, i-a dedicat niște studii, s-a ocupat de cazul lui, ca și de cel al altui scriitor evreu român de limbă germană, Paul Celan).

Fișa lui biografică e succintă: s-a născut în București pe 8 martie 1899 și a murit la New York, la 43 de ani, adică în 1942. Evreu germanofon, Valeriu Marcu s-a stabilit, la douăzeci de, ani în Berlin, unde a avut o activitate culturală deja remarcată. A fost primul care a scris o biografie a lui Lenin (pe care-l cunoscuse). E o carte importantă pentru istoria secolului al XX-lea. Da, asemeni multor intelectuali, Valeriu Marcu a împărtășit ideile comuniste în tinerețe. Dar mai tîrziu s-a vindecat de această febră, s-a apropiat de gîndirea politică de dreapta și a devenit un apropiat al lui Ernst Jünger. Tot el a lăsat în urmă, în afara unor poezii și a altor scrieri literare, o monografie dedicată lui Machiavelli, carte care rezistă foarte bine, este de referință. Valeriu Marcu a scris și o Istorie a expulzării evreilor din Spania.

La o cercetare mai atentă, află că nu a locuit în Sanary; o fi dormit cîteva nopți acolo, la prieten. Dar domiciliul lui din Sudul Franței a fost la Nisa. Și, de acolo, de la Nisa, a încercat să emigreze, cu familia, în America. A fost ajutat de Varian Fry, un personaj fabulos, corespondent de război la Marsilia, care a salvat multe, foarte multe vieți, asigurîndu-le refugiul în Statele Unite. Chiar dacă pentru asta, Fry a apelat și la pașapoarte false și la alte mijloace nu tocmai legale.

(S-a făcut un film despre Fry, dar numele lui încă nu este cunoscut pe măsura meritelor sale). Pentru a-l ajuta pe Valerian Marcu, Fry s-a dus incognito la Nisa, reușind să păcălească filtrele poliției. (Am de gînd să află mai multe despre Varian Fry, un protestant american devenit drept între popoare. Voi merge la sediul Fundației Fry la Marsilia pentru documentare). Din nefericire, odată ajuns în lumea liberă, Valerian Marcu, un strălucit intelectual foarte promițător, a suferit un atac de cord fatal la New York.

Dacă tot am început discuția despre lista celor de la Sanary-sur-Mer cu un român, să o continuăm cu un neamț născut în România: Julius Meier-Graefe, critic de artă și scriitor, promotor al modernismului. Născut în 10 iunie 1867 la Reșița, într-o familie de evrei asimilați (tatăl: inginerul civil Eduard Meier, mama: Maria Graefe va muri la naștere, drept pentru care viitorul scriitor își va adăuga și numele mamei la semnătură). După ce a făcut carieră în Germania, în 1930, Julius Meier-Graefe, împreună cu cea de-a treia soție, Anna Marie Epstein, cu 38 de ani mai tînără, au închiriat o vilă numită La Benette, în Saint-Cyr-sur-Mer și s-au stabilit acolo, alertați de tot mai accentuata adiere nazistă a vremii. Soții Meier-Graefe sînt cei care i-au încurajat pe pictorul Walter Bondy și pe scriitorul René Schickele să li se alăture, cei doi alegînd ca loc de refugiu Sanary-sur-Mer. Apoi, în jurul acestui nucleu s-au așezat, fugind de naziști, ceilalți scriitori germani și austrieci care au constituit "capitala literaturii germane" din satul provençal de pescari.

Dacă te interesează subiectul, poți afla informații despre această perioadă la Muzeul din Sanary. Se pot organiza și circuite de plimbări pe la casele în care au locuit exilații. (Nu am reușit să află unde stătea, cînd venea pe aici, în altă perioadă, de mai înainte, Aldous Huxley și prietenii lui englezi. Dar nu voi spera, ca un ardelean autentic voi tot întreba, că doar numa' așa înveți. Singura condiție pentru a face aceste circuite e "să se constituie un grup". Voi face și un grup, dacă e cazul. Vă înscriu?)

Nucleul despre care vorbeam mai sus a avut cel puțin încă un sprijin în persoana lui Erich Klossowski, istoric de artă și pictor cu origine polono-prusacă. (Este tatăl filozofului Pierre Klossowski și al artistului Balthus). Klossowski nu a fugit de naziști, deja se stabilise în Franța, împreună cu soția sa, Baladine Klossowska, cunoscută și de Rilke, care a numit-o Merline. După Paris a venit în Sud, a locuit în Bormes-les-Mimosas (localitate minunată, situată între Hyères și Saint-Tropez), apoi în La Garde, lângă Toulon, pentru a se instala, definitiv, în Sanary-sur-Mer. Dar nu cu Baladine, ci cu noua lui companie, Hilde Steiler. Spre deosebire de ceilalți exilați, Klossowski a primit, în 1939, cetățenia franceză.

La cîteva pași de lista comemorativă încep cafenelele și terasele din Sanary, cele cu vedere spre mare, loc de întîlnire pentru scriitorii exilați. Ludwig Marcuse descrie atmosfera: "În exil, cafeneaua devine casă și țară natală, biserică și parlament, desert și cîmp de bătălie, dar și leagăn al iluziilor și cimitir. Exilul te face singuratic și te omoară (...) În exil, cafeneaua devine singurul loc de legătură permanent (...). Din cînd în cînd, o parte a celei mai bune literaturi germane era în sat, așezată la "la Marine" sau "la Văduva Schwob". Sanary era o gigantescă "Romanisches Café" (o cafenea berlineză, n.m.), cu mese de marmoră și maieuri de baie.

Mai ales vara, locul mustea de glorie

literară. Aerul era impregnat de idei originale, de indiscreții și de certuri (...) Făceau proiecte, sperau, se întristau și se descurajau. Așa îi puteai vedea, între 1933 și 1939, așezați la masă, la Sanary, micul sat de pescari de la est de Toulon, într-una din cele două cafenele ale portului, pe Thomas Mann și Bruno Frank, Arnold Zweig și Lion Feuchtwanger, Ernst Toller și Bert Brecht, Alfred Kerr și René Schickele, Piscator și Antonia Valentin, Julius Meier-Graefe, Herman Kesten și Friederich Wolf, Franz Werfel și William Herzog, Arthur Koestler și profesorul Gumbel, Spero și Klossowski, Rudolf Leonhard și Balder Oldeon, a cărui soție se chema, pe bună dreptate, Primăvera".

Ei, dacă am fi trăit atunci cu micile gadgeturi tehnice de acum (sau măcar dacă am reuși să mergem cu smartfoanele într-o scurtă călătorie în timp), ce de selfiuri ne-am mai fi făcut cu marii scriitori! Ce ne-am mai fi apropiat de ei să-i imortalizăm pentru posteritate. "Herr Thomas Mann, please, vreau să fac un selfie cu Dumneavoastră, hai, nu mă refuzați, am făcut deja cu domnul Brecht și cu domnul Zweig! E pentru colecție, le voi depune la Muzeul Literaturii Române". (Stai așa, că nu prea mai avem Muzeu al literaturii Române în București! Bun, le voi preda Casei Adam Müller Guttenbrunn. Și le voi publica în *Orizont*). "Hai, vă rooog. Puteți să-mi spuneți unde e domnul Klaus Mann? Vai, *Mefisto* e o bucurie! Cum, aici, în Sanary, ați terminat volumul ultim din *Iosif și frații săi*? E cartea mea favorită! Dau pe Twitter știrea că v-am întîlnit! Nu vă invit să fim prieteni pe Facebook, pentru că eu nu am cont. Dar pe Twitter putem să ne urmărăm reciproc!"

Unii au locuit mai bine (familia Mann, de pildă, avea bani, scriitorul încasase o sumă frumușică odată cu premiul Nobel pentru literatură, iar el și ai lui au putut închiria o vilă întreagă), alții mai inconfortabil, unii au fost căutați de poliție, alții au scăpat. Printre cei care au avut probleme cu adăpostul și

cu autoritățile e, în prim plan, numele lui Lion Feuchtwanger (care se stabilise la Sanary împreună cu soția, Marta). După o perioadă în care a putut locui în această capitală a exilului, scriitorul a fost închis pentru o vreme, în anul 1940, în lagărul de concentrare de la Les Milles, de lângă Aix-en-Provence, punct din care au plecat cîteva trenuri spre camerele de gaze. Am fost acolo, am vizitat locul și am văzut mesaje scrise pe grinzile halelor morții, mesaje de la oameni care nu s-au mai întors niciodată. Lion Feuchtwanger a avut șansa să scape din Camp-des-Milles, atunci cînd toți deținuții au fost transferați spre Nîmes. Deghizat în femeie, a reușit să ajungă în Marsilia și să-și întîlnească soția. Împreună au stat ascunși pînă cînd, prin același Varian Fry, au reușit să plece, prin Spania și Portugalia, spre America. S-au stabilit în California.

Un text intitulat *Problemele pe care le are scriitorul din exil în munca sa*, L. Feuchtwanger scrie: "Mulți dintre scriitori suferă mai mult decît alți emigranți din cauza micilor mizerii ale cotidianului. Nu e chiar nimic să trebiuască să te adăpostești într-un hotel și să fii mereu în luptă cu toate constrîngerile birocrăției. (...) E chinuitor pentru nervi, dublu chinuitor pentru nervi, cînd autorul se întreabă dacă va fi în stare mîine să plătească această cameră de hotel, cînd copiii îi cer de mîncare și cînd poliția îi aduce aminte că în trei zile îi expiră titlul de sedere. Suferințele exilului nu sînt eroice decît în rare momente, sînt stupide neplăceri care chiar dacă te pot face și să zîmbești, pînă la urmă. Dar să depășești aceste mici dificultăți materiale îți cere timp și bani, de cele mai multe ori. În ceea ce mă privește, mi s-a tot cerut, în diverse țări, să produc hîrtii cum că, fiind refugiat, nu puteam să probez prin acte din țara mea că m-am născut și că sînt scriitor. Nu exagerez cînd spun că efortul pe care l-am făcut ca să aduc toate aceste probe m-a costat tot atîta timp cît pentru a scrie un roman".